ตอนที่ ๑

วิชาบาลีไวยากรณ์

พ.ศ.๒๕๑๑ - ๒๕๕๕

๔๔ ปี

ประโยค ๑ -๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

---

๑. อักขระที่ใช้ในบาลีภาษามีเท่าไร อะไรบ้าง พวกไหนได้ชื่อว่าสระ ทีฆะ และรัสสะฯ

๒. การต่ออักขระด้วยอักขระก็ดี สนธิกิริโยปกร์ก็ดี มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ
สเมตายสฺมา และ อิจฺเจวํ เป็นสนธิอะไร ตัดต่ออย่างไร ฯ

๓. แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง

ก. นามศัพท์

ข. ลิงค์

ค. วจนะ

ฆ. วิภัตติ

ง. การันต์

๔. คำว่า อาขยาต ได้แก่อะไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ จงเขียนวิภัตติหมวด วฺตฺตมานา, อชฺชตฺตนี, กาลาติปตฺติ, เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ศัพท์ที่ท่านให้เสร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ เรียกว่าอะไร มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ
สยมฺภู (ชโน) และ ธมฺมวาที (ปุคฺคโล) ลงปัจจัยอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. คำว่า สมาส นั้น ว่าโดยกิจ และโดยชื่อ มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ
สปฺปุริโส, คนฺธมาลาทิหตฺถา (มนุสฺสา) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มา โดยลำดับ ฯ

๗. คำว่า ตัทธิต นั้น โดยสังเขปแบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง ฯ เฉพาะข้อต้นแบ่งออกไปอีกเป็นอย่างไร ฯ ปญฺญวา, ปจฺฉิโม, ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งเคราะห์มาดูด้วยฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒

บาลีไวยากรณ์

---

๑. อักขระที่ใช้ในบาลีภาษามี ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ, ก ข ค ฆ ง, จ ฉ ช ฌ ญ, ฏ ฐ ฑ ฒ ณ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห ฬ ฯ

อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ๘ ตัวนี้ ชื่อสระ

อา อี อู เอ โอ ๕ ตัวนี้ ชื่อทีฆะ

อ อิ อุ ๓ ตัวนี้ ชื่อรัสสะ

๒. การต่ออักขระด้วยอักขระ ซึ่งเรียกว่า “สนธิ” มี ๓ อย่าง คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ฯ สนธิกิริโยปกรณ์ มี ๘ อย่าง คือ โลโป-ลบ ๑ อาเทโส-แปลง ๑ อาคโม-ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร-ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ-ปกติ ๑ ทีโฆ-ทำให้ยาว ๑ รสฺสํ-ทำให้สั้น ๑ สญฺโญโค-ซ้อนตัว ๑ ฯ

สเมตายสฺมา เป็นสระสนธิ ตัดบทเป็น สเมตุ-อายสฺมา ลบสระหน้า คือ อุ ที่สุดแห่งศัพท์ สเมตุ เสีย สนธิเป็น สเมตายสฺมา

อิจฺเจวํ เป็นพยัญชนะสนธิ ตัดบทเป็น อิติ-เอวํ สระอยู่หลัง แปลง ติ ที่ท่านทำเป็น ตฺย แล้วให้เป็น จฺจ สนธิเป็น อิจฺเจวํ ฯ

๓. แบ่งได้ดังต่อไปนี้

(ก) **นามศัพท์** แบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ นามนาม ๑ คุณนาม ๑ สัพพนาม ๑

(ข) **ลิงค์** แบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ ปุลิงค์ เพศชาย ๑ อิตถีลิงค์ เพศหญิง ๑ นปุสกลิงค์ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑

(ค) **วจนะ** แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ เอกวจนะ คำพูดสำหรับออกชื่อของสิ่งเดียว ๑ พหุวจนะ คำพูดสำหรับออกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียวคือ ตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป ๑

(ฆ) **วิภัตติ** แบ่งเป็น เอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ รวมเป็น ๑๔ ตัว คือ :-

		เอก.	**พหู.**
ปฐมา	ที่ ๑	สิ	โย
ทุติยา	ที่ ๒	อำ	โย
ตติยา	ที่ ๓	นา	หิ
จตุตฺถี	ที่ ๔	ส	นำ
ปญฺจมี	ที่ ๕	สฺมา	หิ
ฉฏฺฐี	ที่ ๖	ส	นำ
สตฺตมี	ที่ ๗	สฺมึ	สุ

(ง) **การันต์** แบ่งเป็น ๓ พวก ตามลิงค์ทั้งสาม คือ :-

(๑) ปุลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ อ อิ อี อุ อู

(๒) อิตถีลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ อา อิ อี อุ อู

(๓) นปุสกลิงค์ มีการันต์ ๓ คือ อ อิ อุ ฯ

๔. อาขยาต ได้แก่ศัพท์กล่าวกิริยา คือความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ฯ ประกอบด้วย วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก และปัจจัย ฯ

วตฺตมานา

	เอก.	**พหู.**
ป.	ติ	อนฺติ
ม.	สิ	ถ
อุ.	มิ	ม

อชฺชตฺตนี

	เอก.	**พหู.**
ป.	อี	อุ
ม.	โอ	ตฺถ
อุ.	อึ	มฺหา

กาลาติปตฺติ

	เอก.	**พหุ.**
ป.	สฺสา	สฺสํสุ
ม.	สฺเส	สฺสถ
อุ.	สฺสํ	สฺสามฺหา

๕. ศัพท์ที่ท่านให้เสร็จมาแต่รูปวิเคราะห์เรียกว่า “สาธนะ” มี ๗ อย่าง คือ กัตตุสาธนะ, กัมมสาธนะ, ภาวสาธนะ, กรณสาธนะ, สัมปทานสาธนะ, อปทานสาธนะ, อธิกรณสาธนะ ฯ

สยมภู ลง กฺวิ ปัจจัย มีวิเคราะห์ว่า **สยํ ภวตีติ สยมฺภู (ชโน)**

ธมฺมวาที, ลง ณี ปัจจัย มีวิเคาะห์ว่า ธมฺมํ วทติ สีเลนาติ

ธมฺมวาที, ธมฺมํ วตฺตุ สีลมสฺสาติ วา ธมฺมวาที (ปุคฺคโล) ฯ

๖. สมาสว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้วเรียกว่า “ลุตฺตสมาโส,” สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัตติ เรียกว่า “อลุตฺตสมาโส,” ฯ ว่าโดยชื่อมี ๖ อย่างคือ กมฺมธารโย, ทิคุ, ตปฺปุริโส ทฺวนฺทโว, อพฺยยีภาโว, พหุพฺพิหิ ฯ

สปฺปุริโส เป็น วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส

วิ. สนฺโต ปุริโส สปฺปุริโส ฯ

คนฺธมาลาทิหตฺถา เป็น ฉัฏฐีภินนาธิกรณพหุพพิหิสมาส มีอสมาหารทวันทว-สมาส และ ฉัฏฐีตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาสเป็นท้อง มีวิเคราะห์ ตามลำดับ ดังนี้

อ. ทวันทว. **คนฺโธ จ มาลา จ คนฺธมาลา**

ฉัฏฐี. ตุล. พหุพ. **ตา อาทโย เยสํ ตานิ คนฺธมาลาทีนิ (วตฺถูนิ)**

ฉัฏฐี. ภินฺน. พหุพ. **คนฺธมาลาทีนี หตฺเถสุ เยสํ เต คนฺธมาลาทิหตฺถา (มนุสฺสา) ฯ**

๗. ตัทธิต โดยสังเขปแบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ สามญฺญตทฺธิตํ, ภาวตทฺธิตํ, อพฺยยตทฺธิตํ ฯ เฉพาะ สามญฺญตทฺธิตํ ข้อต้นแบ่งออกไปอีกเป็น ๑๓ อย่าง คือ โคตฺตตทฺธิตํ, ตรตยาทิตทฺธิตํ, ราคาทิตทฺธิตํ, ชาตาทิตทฺธิตํ, สมูหตทฺธิตํ, ฐานตทฺธิตํ, พหุลตทฺธิตํ เสฏฺฐตทฺธิตํ, ตทสฺสตฺถิตทฺธิตํ, ปกติตทฺธิตํ, สงฺขยาตทฺธิตํ, ปูรณตทฺธิตํ,วิภาคตทฺธิตํ ฯ

ปญฺญวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต

วิ. ปญฺญา อสฺส อตฺถีติ **ปญฺญวา**

ปจฺฉิโม ลง อิม ปัจจัย ในชาตาทิตัทธิต

วิ. **ปจฺฉา ชาโต ปจฺฉิโม ฯ**

ประโยค ๑-๒

และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒

---

๑. สระต่างจากพยัญชนะอย่างไร สระไหนบ้าง ชื่อรัสสะ ทีฆะ ครุ และ ลหุ ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกร์เท่าไร อะไรบ้าง โลโป-ลบนั้น มีกี่อย่าง อะไรบ้าง จตูหปาเยหิ ตัดต่ออย่างไร ฯ

๓. สัพพนามคืออะไร แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง ย อญฺญ ตุมฺห จัดเป็นสัพพนามชนิดไหน จงแจก ย ศัพท์ เฉพาะอิตถีลิงค์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. ในอาขยาตแบ่งกาลที่เป็นประธานไว้เท่าไร อะไรบ้าง จะรู้จักกาลได้ต้องหมายรู้ด้วยอะไร จงเขียนวิภัตติหมวดปโรกฺขา และหิยตฺตนี ฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับนามกิตก์ และกิริยากิตก์ แบ่งเป็นกี่หมวด และมีปัจจัยอะไรบ้าง อุรโค ทุกฺกรํ โกธโน ลงปัจจัยอะไร จงตั้ง วิเคราะห์มาดู ฯ

๖. เรียกว่าสมาสอะไร

ก. สมาสที่มีอุปสัคค์หรือนิบาตอยู่หน้า

ข. นามนามตั้งแต่สองศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน

ค. กัมมธารยสมาสมีสังขยาอยู่หน้า

ฆ. ปญฺญาปโชโต, วีตราโค (จงตั้งวิเคราะห์มาดูด้วย) ฯ

๗. โคตตตัทธิต สมุหตัทธิต และภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง นาวิโก จกฺขุมา เป็นตัทธิตไหน ลงปัจจัยอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

---

๑. อักขระเบื้องต้น ๘ ตัว ตั้งแต่ อ จนถึง โอ ที่ชื่อสระนั้น ออกเสียงได้ตามลำพังตนเอง และทำพยัญชนะให้ออกเสียงได้ ส่วนพยัญชนะ ต้องอาศัยสระจึงจะออกเสียงได้ ฯ ในสระ ๘ ตัวนั้น สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อรัสสะ มีเสียงสั้น, เหมือนคำว่า อติครุ, สระอีก ๕ ตัวอื่นจากรัสสะ ๓ ตัว คือ อา อี อู เอ โอ ชื่อทีฆะ- มีเสียงยาวเหมือนคำว่า ภาคี วฐู เสโข เป็นต้น แต่ เอ โอ ที่มีพยัญชนะสังโยค คือซ้อนกันอยู่เบื้องต้นหลังท่านกล่าวว่าเป็นรัสสะ เหมือนคำว่า เสยฺโย โสตฺถิ เป็นต้น สระที่เป็นทีฆะล้วน และสระที่เป็นรัสสะมีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง ชื่อครุ - มีเสียงหนัก เหมือนคำว่า ภูปาโล เอสี มนุสฺสินฺโท เป็นต้น สระที่เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยคและมีนิคคหิตเบื้องหลังชื่อลหุ-มีเสียงเบา เหมือนคำว่า ปติ มุนิ เป็นต้น ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เบื้องต้นครบทั้ง ๗ ขาดแต่ สญฺโญโค อย่างเดียว คือ โลโป-ลบ ๑ อาเทโส-แปลง ๑ อาคโม-ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร-ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ-ปกติ ๑ ทีโฆ-ทำให้ยาว ๑ รสฺสำ-ทำให้สั้น ๑ ฯ

โลโป-ลบ ที่ต้น

มี ๒ อย่าง ลบสระหน้า ๑ ลบสระหลัง ๑ ฯ จตูหปาเยหิ ตัดเป็น จตูหิ – อปาเยหิ สระทั้งสอง คือสระหน้าและสระหลังเป็นรัสสะ แต่มีรูปไม่เสมอกัน เมื่อลบสระต้นแล้วไม่ต้องทีฆะสระที่ไม่ได้ลบ ต่อกันเป็น จตูหปาเยหิ ฯ

๓. สัพพนาม เป็นชื่อสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้ว เพื่อจะไม่ให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะหู แบ่งเป็น ๒ คือ ปุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ฯ ย อญฺญ จัดเป็นวิเสสนสัพพนาม ตุมฺห จัดเป็นปุริสสัพพนาม ฯ

ย ศัพท์ในอิตถีลิงค์ แจกอย่างนี้

	เอก.	**พหู.**
ป.	ยา	ยา
ทุ.	ยṃ	ยา
ต.	ยาย	ยาหิ
จ.	ยสฺสา	ยาสṃ ยาสานṃ
ปญฺ.	ยาย	ยาหิ
ฉ.	ยสฺสา	ยาสṃ ยาสานṃ
ส.	ยสฺสṃ	ยาสุ

๔. ในอาขยาตแบ่งกาลที่เป็นประธานไว้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้าเรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้วเรียกว่า อดีตกาล ๑ กาลยังไม่มาถึงเรียกว่า อนาคตกาล ๑ ฯ ต้องหมายรู้ด้วยวิภัตติ ๘ หมวดมีวตฺตมานา เป็นต้น ฯ

ปโรกฺขา			**หิยตฺตนี**		
ปรสฺสปทṃ			**ปรสฺสปทṃ**		
ป.	อ.	อุ.	ป.	อา.	อู.
ม.	เอ.	ตฺถ	ม.	โอ.	ตฺถ
อุ.	อṃ.	มฺห	อุ.	อṃ	มฺห

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับนามกิตก์ และกิริยากิตก์นั้น แบ่งดังนี้ :-

ก. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับนามกิตก์ แบ่งเป็น ๓ พวก คือ :-

(๑) กิตปัจจัย อย่างนี้ กฺวิ ณิ ณฺวุ ตุ รู

(๒) กิจจปัจจัย อย่างนี้ ข ณฺย

(๓) กิตกิจจปัจจัย อย่างนี้ อ อิ ณ เตฺว ติ ตุ ยุ

ข. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ แบ่งเป็น ๓ พวก คือ :-

(๑) กิตปัจจัย อย่างนี้ อนฺต ตวนฺตุ ตาวี

(๒) กิจจปัจจัย อย่างนี้ อนีย ตพฺพ

(๓) กิตกิจจปัจจัย อย่างนี้ มาน ต ตูน ตฺวา ตฺวาน

อุรโค กฺวิ วิ. อุเรน คจฺฉตีติ อุรโค ฯ

ทุกฺกรํ ข วิ. ทุกฺเขน กริยตีติ ทุกฺกรํ ฯ

โกธโน ยุ วิ. กุชฺฌติ สีเลนาติ โกธโน ฯ

๖. ชื่อสมาสดังต่อไปนี้ คือ

ก. อัพยยีภาวสมาส

ข. ทวันทวสมาส

ค. ทิคุสมาส

ฆ. **ปญฺญาปโชโต** อวธารณบุพพท กัมมธารยสมาส

วิ. ปญฺญา เอว ปโชโต ปญฺญาปโชโต ฯ

วีตราโค ปัญจมีพหุพพิหิสมาส วิ. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ)

๗. โคตตตัทธิต มีปัจจัย ๘ ตัวคือ ณ ณายน ณาน เณยฺย ณิ ณิก ณว เณร

สมุหตัทธิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณ ณ ตา

ภาวตัทธิต มีปัจจัย ๖ ตัว คือ ตต ณฺย ตตน ตา ณ กณ

นาวิโก เป็น ตรตยาทิตัทธิต ลง ณิก ปัจจัย วิ. นาวาย ตรตีติ นาวิโก

จกฺขุมา เป็นตทัสสัตถิตัทธิต ลง มนฺตุ ปัจจัย วิ. จกฺขุ อสฺส อตฺถีติ จกฺขุมา ฯ

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้

ประโยค ๑-๒

และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒

ปัญหาบาลีไวยกรณ์

สอบ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๑๓

---

๑. ฐานกรณ์คืออะไร มีเท่าไหร่ อะไรบ้าง ฯ

๒. นิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไหร่ อะไรบ้าง โลป-ลบนิคคหิตนั้น จะลบได้ในที่เช่นไร วิทูนคฺคํ, อริยสจฺจานทสฺสนํ, ตัดต่ออย่างไร ฯ

๓. ศัพท์ที่มีวิธีแจกอย่างหนึ่งต่างหากซึ่งเรียกว่ากติปยศัพท์นั้น ได้แก่ ศัพท์อะไรบ้าง ศัพท์ไหนเป็นได้ลิงค์เดียว ทวิลิงค์และเอกวจนอย่างเดียว จงแจก "ภควนฺตุ" ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. บุรุษในอาขยาตมีเท่าไร อะไรบ้าง จะทราบบุรุษได้ต้องอาศัยอะไร จงเขียนวิภัตติหมวดปัญจมี และสัตตมี เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ศัพท์เช่นไรชื่อ กัตตุสาธนะ กัมมสาธนะ ภาวสาธนะ กรณสาธนะ และสัมปทานสาธนะ สาธนะเหล่านี้ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ

๖. จงบอกชื่อ สมาสต่อไปนี้

ก. นามศัพท์มี อ วิภัตติเป็นต้นในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย

ข. สมาสอย่างหนึ่งมีบทอื่นเป็นประธาน

ค. พุทฺโธ เอว รตนํ พุทฺธรตนํ

ฆ. สมโถ จ วิปสฺสนา จ สมถวิปสฺสนา

ง. ภตฺตสฺส ปจฺจา ปจฺฉาภตฺตํ

๗. ตรตยาทิตัทธิต ชาตาทิตัทธิต และตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง, มาคโธ, โกสลฺลํ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย

.....

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา

เฉลย ประโยค ๑ – ๒

ปัญหาบาลีไวยากรณ์

---

๑. **ฐาน**คือที่ตั้งที่เกิดของอักขระ มี ๖ คือ กณฺโฐ -คอ ๑ ตาลุ-เพดาน ๑ มุทฺธา-ศีรษะ หรือปุ่มเหงือก ๑ ทนฺโต – ฟัน ๑ โอฏฺโฐ – ริมฝีปาก ๑ นาสิกา – จมูก ๑ ฯ
กรณ์คือที่ทำอักขระ มี ๔ คือ ชิวฺหามชฺฌํ – ท่ามกลางลิ้น ๑ ชิวฺโหปคฺคํ – ถัดปลายลิ้นเข้ามา ๑ ชิวฺหคฺคํ – ปลายลิ้น ๑ สกฏฺฐานํ –ฐานของตน ๑ ฯ

๒. นิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ ฯ เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าได้บ้าง เช่น ตาสํ – อหํ เป็น ตาสาหํ เป็นต้น ฯ วิทูนคฺคํ ตัดเป็น วิทูนํ – อคฺคํ สระอยู่หลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้า ต่อกันเป็น วิทูนคฺคํ ฯ อริยสจฺจานทสฺสนํ ตัดเป็น อริยสจฺจานํ - ทสฺสนํ พยัญชนะอยู่หลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้า ต่อกันเป็น อริยสจฺจานสฺสนํ ฯ

๓. ได้แก่ศัพท์ต่อไปนี้ คือ อตฺต พฺรหฺม ราช ภควนฺตุ อรหนฺต ภวนฺต สตฺถุ ปิตุ มาตุ มน กมฺม โค ฯ อตฺต พฺรหฺม ภควนฺตุ สตฺถุ ปิตุ มาตุ กมฺม เป็นลิงค์เดียว โค (โค) สามัญไม่นิยมว่า ผู้เมีย ใน ปุ. โคณ ใน อิต. เป็น คาวี ฯ ราช อรหนฺต ภวนฺต มน เป็นทวิลิงค์ ฯ อตฺต มน เป็นเอกวจนะอย่างเดียว ฯ
ภวนฺตุ (พระผู้มีพระภาค) เป็น ปุลิงค์ แจก อย่างนี้ :-

	เอก.	พหุ.
ป.	ภควา	ภควนฺตา ภควนฺโต
ทุ.	ภควนฺตํ	ภควนฺเต ภควนฺโต
ต.	ภควตา	ภควนฺเตหิ ภควนฺเตภิ
จ.	ภควโต	ภควตํ ภควนฺตานํ
ปญ.	ภควตา	ภควนฺเตหิ ภควนฺเตภิ
ฉ.	ภควโต	ภควนฺตํ ภควนฺตานํ
ส.	ภควติ ภควนฺเต	ภควนฺเตสุ

อา. ภควา ภควา ภควนฺตา ภควนฺโต

๔. บุรุษในอาขยาตมี ๓ คือ ปฐมบุรุษ ๑ มัธยมบุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑ ฯ ต้องอาศัยวิภัตติ

	ปญฺจมี		**สตฺตมี**	
ป.	ตุ	อนฺตุ	เอยฺย	เอยฺยุ
ม.	หิ	ถ	เอยฺยาสิ	เอยฺยาถ
อุ.	มิ	ม	เอยฺยามิ	เอยฺยาม

๕. ศัพท์ใดเป็นชื่อของผู้ทำ คือผู้ประกอบกิริยานั้น ศัพท์นั้น ชื่อกัตตุสาธนะ แปลว่า "ผู้..." ถ้าลงในอรรถคือตัสสีละ แปลว่า "ผู้ – โดยปกติ" ฯ ผู้ทำ ทำซึ่งสิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้น ชื่อกัมมสาธนะ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า "เป็นที่ ..." ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า "เป็นที่อันเขา..." ฯ ศัพท์บอกกิริยา คือความทำของผู้ทำ ชื่อภาวสาธนะ แปลว่า "ความ..." ก็ได้ " การ..." ก็ได้ ฯ ผู้ทำ ทำด้วยสิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้น ชื่อกรณสาธนะ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า "เป็นเครื่อง..." ก็ได้ " เป็นเหตุ..." ก็ได้ ที่เป็น กัมมรูป แปลว่า "เป็นเครื่องอันเขา..." ก็ได้ "เป็นเหตุอันเขา..." ก็ได้ ฯ ผู้ทำให้แก่ผู้ใดหรือแก่สิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของผู้นั้น หรือของสิ่งนั้น ชื่อสัมปทานสาธนะ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า "เป็นที่..." ที่เป็น กัมมรูป แปลว่า "เป็นที่อันเขา..." ฯ

๖. ชื่อสมาสดังต่อไปนี้

(ก) ตัปปุริสสมาส

(ข) พหุพพิหิสมาส

(ค) อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส

(ฆ) สมาหารทวันทวสมาส

(ง) อัพยยิภาวสมาส ฯ

๗. ตรตยาทิตัทธิต มีปัจจัย ๑ คือ ณิก

ชาตาทิตัทธิต มีปัจจัย ๓ คือ อิม อิย กิย

ตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัย ๙ คือ วี ส สี อิก อี ร วนฺตุ มนฺตุ ณ

มาคโธ ณ ในราคาทิตัทธิต วิ. มคเธ ชาโต มาคโธ

โกสลฺโล ณฺย ในภาวตัทธิต วิ. กุสลสฺส ภาโว โกสลฺยํ ฯ

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้

ประโยค ๑-๒

และเปรียบตรี ปีที่ ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔

---

๑. อะไรชื่อว่าอักขระ และอักขระนั้น แปลว่าอย่างไรได้บ้างฯ

๒. พยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง เอวัส เป็นสนธิอะไร ตัดต่ออย่างไร ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่าอัพยยศัพท์ และใช้อย่างไร จงแจก ติ ศัพท์ (สังขยา) เฉพาะอิตถีลิงค์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. อะไรจัดเป็นวาจก มีเท่าไร อะไรบ้าง จงเขียนวิภัตติในหมวดวตฺตมานา และกาลาติปกตฺติ เฉพาะอัตตโนบท มาดู ฯ

๕. กิตก์เป็นชื่อของอะไร แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร

ก. อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส

ข. คจฺฉิยเตติ คมนำ ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสต่อไปนี้

ก. รญฺโญ ปุตฺโต ราชปุตฺโต

ข. จนฺทิมา จ สุริโย จ จนฺทิมสุริโย

ค. ธิตา สิริ ยสฺมี โส ธิตสิริ

ฆ. ปพฺพตสฺส ติโร ติโรปพฺพตำ

ง. สงฺขำ อิว ปณฺฑรำ สงฺขปณฺฑรำ ฯ

๗. ราคาทิตัทธิต ฐานตัทธิต เสฏฐตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง กาสาวำ เมธาวี ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหาบาลีไวยากรณ์

---

๑. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่า**อักขระ** แปลว่า ไม่รู้จักสิ้นอย่าง ๑ ไม่เป็นของแข็งอย่าง ๑

๒. ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑ ฯ **เอวํส** เป็นโลปพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น **เอวํ-อสฺส** เมื่อลบสระเบื้องปลายที่มีติคคหิตอยู่หน้าแล้ว ถ้าพยัญชนะเรียงกัน ๒ ตัว ลบเสียตัวหนึ่ง ต่อกันได้รูปเป็น **เอวัส** ฯ

๓. ศัพท์จำพวกหนึ่งซึ่งจะแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว เรียกว่า อัพยยศัพท์ ๆ นี้ เป็น อุปสัคค์บ้าง นิบาตบ้าง ปัจจัยบ้าง ฯ **อุปสัคค์** สำหรับใช้นำหน้านาม และกิริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านาม มีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้ากิริยา มีอาการคล้ายกิริยาวิเสสนะ **นิบาต** สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง บอกอาลปนะ กาล ที่ เป็นต้น **ปัจจัย** ลงท้าย นามศัพท์ เป็นเครื่องหมายวิภัตติบ้าง ลงท้ายธาตุเป็นเครื่องหมาย กิริยาบ้าง

ติ ศัพท์	ในปกติสังขยา อิตถีลิงค์ แจกอย่างนี้
	พหุ.
ป.	ติสฺโส
ทุ.	ติสฺโส
ต.	ตีหิ
จ.	ติสฺสนฺนำ
ปญ.	ตีหิ
ฉ.	ติสฺสนฺนำ
ส.	ตีสุ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ ปัจจัย จัดเป็น**วาจก** คือกล่าวบทที่เป็นประธานของกิริยา มี ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจา ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑ ฯ

วตฺตมานา		**กาลาติปตฺติ**	
เต	อนฺเต	สฺสถ	สฺสึสุ
เส	วฺเห	สฺสเส	สฺสวฺเห
เอ	มฺเห	สฺสํ	สฺสามฺหเส ฯ

๕. เป็นชื่อของศัพท์ที่ท่านประกอบปัจจัยหมู่หนึ่งซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมายเนื้อความของนามศัพท์ และกิริยาศัพท์ที่ต่างๆ กัน แบ่งเป็น ๒ คือ เป็นนามศัพท์อย่าง ๑ เป็นกิริยาศัพท์อย่าง ๑ ฯ

ก. เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

ข. เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

๖. ก. ฉัฏฐีตัปปุริสสมาส

ข. อสมาหาหารทวันทวสมาส

ค. สัตตมีตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส

ฆ. อัพยยีภาวสมาส-นิปาตปุพพกะ

ง. วิเสสโนปมบท กัมมธารยสมาส-อุปมาปุพพบท

๗. ราคาทิตัทธิต มีปัจจัย ๑ คือ ณ ฯ ฐานตัทธิต มีปัจจัย ๑ คือ อีย ฯ

เสฏฐตัทธิต มีปัจจัย ๕ คือ ตร ตม อิยิสฺสก อิย อิฏฺฐ ฯ

กาสาวํ ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิต วิ. กสาเวน รตฺตํ วตฺถํ กาสาวํ

เมธาวี วี ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต วิ. เมธา อสฺส อตฺถีติ เมธาวี ฯ

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒

และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

---

๑. พยัญชนะในบาลีภาษามีเท่าไร อะไรบ้าง จัดเป็นพวกได้เท่าไร พยัญชนะไหน จัดเป็นโฆสะ และอโฆสะ ฯ

๒. อาเทส สนธิกิริโยปกณ์ มีในสนธิไหนบ้าง อคฺยาคารํ ตัดต่ออย่างไร ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่าสังขยา แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง จตุ ศัพท์เป็นได้กี่ลิงค์ จงแจก จตุ ศัพท์ เฉพาะในอิตถีลิงค์ ด้วยวิภัตติ ทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. วิภัตติอาขยาต จัดเป็นกี่หมวด หมวดนั้นๆ บอกกาลอะไร ท่านบัญญัติให้ แปลว่าอย่างไร จงเขียนวิภัตติหมวดปัญจมี และสัตตมี เฉพาะอัตตโนบทมาดู ฯ

๕. กิตก์แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปสาธนะและปัจจัยอะไร

ก. ทุกฺเขน กริยตีติ ทุกฺกรํ

ข. สยนฺติ เอตฺถาติ สยนํ

ค. วิเนติ เตนาติ วินโย

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. จตสฺโส ทิสา จตุทฺทิสํ

ข. วุฑฺฒานํ ปฏิปาฏิ ยถาวุฑฺฒํ

ค. สงฺโฆ อิว ปณฺฑรํ สงฺปณฺฑรํ

ฆ. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค

ง. สงฺโฆ จ ปณโว จ สงฺขปณวํ

๗. พหุลตัทธิต สังขยาตัทธิต และปูรณตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ราชคหิโก ปณฺฑิจฺจํ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา

เฉลยประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหาบาลีไวยากรณ์

---

๑. พยัญชนะในบาลีภาษามี ๓๓ ตัว คือ ก ข ค ฆ ง จ ฉ ช ฌ ญ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ต ถ ท ธ น ป ผ พ ภ ม ย ร ล ว ส ห ฬ

จัดเป็น ๒ พวก คือ วรรค ๑ อวรรค ๑ ฯ พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข จ ฉ ฏ ฐ ต ถ ป ผ และ ส ๑๑ ตัวนี้ เป็น อโฆสะ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรณทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง ช ฌ ญ ฑ ฒ ณ ท ธ น พ ภ ม และ ย ร ล ว ห ฬ ๒๑ ตัวนี้ เป็น โฆสะ

นิคคหิต นักปราชญ์ผู้รู้ศัพทศาสตร์ ประสงค์เป็นโฆสะ ส่วนนักปราชญ์ ฝ่ายศาสนา ประสงค์เป็นโฆสาโฆสวิมุต พ้นจากโฆสะและอโฆสะ ฯ

๒. อาเทส มีในสนธิทั้ง ๓ คือ สระสนธิ พยัญชนะสนธิ และนิคคหิตสนธิ

อคฺยาคารํ ตัดเป็น อคฺคิ-อคารํ อิ แห่ง อคฺคิ อยู่หน้า มีสระ อยู่เบื้องหลัง แปลง อิ ตัวหน้าเป็น ย พยัญชนะซ้อนกัน ๓ ตัว ลบพยัญชนะที่มีรูปเสมอกันเสียตัวหนึ่ง ต่อกันได้รูปเป็น อคฺยาคารํ ฯ

๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่าสังขยา สังขยา นั้นแบ่งเป็น ๒ คือ ปกติสังขยา อย่าง ๑ ปูรณสังขยา อย่าง ๑ ฯ จตุ ศัพท์ เป็นได้ ๓ ลิงค์

จตุ ศัพท์ ในอิตถีลิงค์ แจกอย่างนี้

ป.	จตสฺโส
ทุ.	จตสฺโส
ต.	จตูหิ
จ.	จตสฺสนฺนํ
ปญ.	จตูหิ
ฉ.	จตสฺสนฺนํ
ส	จตูสุ

๔. วิภัตติอาขยาต จัดเป็น ๘ หมวด

วตฺตมานา บอกปัจจุบันกาล ปัจจุบันแท้ แปลว่า “ อยู่ “ ปัจจุบันใกล้อดีต แปลว่า “ย่อม’’ ปัจจุบันใกล้อนาคต แปลว่า “จะ”

ปญฺจมี บอกความบังคับ ความหวัง และความอ้อนวอน เป็นต้น บอก ความบังคับ แปลว่า “จง” บอกความหวัง แปลว่า “ เถิด” บอกความอ้อนวอน แปลว่า “ขอจง”

สตฺตมี บอกความยอมตาม แปลว่า “ควร” บอกความกำหนด แปลว่า “พึง” บอกความรำพึง แปลว่า “ พึง”

ปโรกฺขา บอกอดีตกาลไม่มีกำหนด แปลว่า “แล้ว”

หิยตฺตนี บอกอดีตกาลตั้งแต่วานนี้ แปลว่า “แล้ว” ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า “ได้....แล้ว”

อชฺชตฺตนี บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้ แปลว่า “แล้ว” ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า “ได้.....แล้ว”

ภวิสฺสนติ บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน แปลว่า “จัก”

กาลาติปตฺติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต แปลว่า “จัก...แล้ว” ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า “จักได้...แล้ว”

ปญฺจมี		**สตฺตมี**	
ตุ	อนฺตุ	เอถ	เอรฺ
สฺสุ	วโห	เอโถ	เอยฺยวฺโห
เอ	อามฺหเส	เอยฺยุ	เอยฺยามฺเห

๕. กิตก์ แบ่งเป็น ๒ คือ เป็นนามศัพท์ อย่าง ๑ เป็นกิริยาศัพท์ อย่าง ๑ ฯ

ก. **ทุกฺกรฺ** เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ข ปัจจัย

ข. **สยนฺ** เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ยุ ปัจจัย

ค. **วินโย** เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ อ ปัจจัย

๖. ชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ คือ :-

ก. **จตุทฺทิสํ** สมาหารทิคุสมาส

ข. **ยถาวุฑฺฒึ** นิปาตปุพพก อัพยยีภาวสมาส

ค. **สงฺฆปณฺฑรํ** วิเสสโนปมบท กัมมธารยสมาส

ฆ. **วีตราโค** ปัญจมีตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส

ง. **สงฺฆปณฺโฑ** สมาหารทวันทวสมาส

๗. พหุลตัทธิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ อาลุ

สังขยาตัทธิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ ก

ปูรณตัทธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ติย ถ ธ ม อี

ราชคหิโก ลง ณิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต

วิ. ราชคเห ชาโต ราชคหิโก

ปณฺฑิจฺจํ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิ. ปณฺฑิตสฺส ภาโว ปณฺฑจฺจํ

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร เฉลย,

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้,

ประโยค ๑-๒

และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖

---

๑. พยัญชนะอวรรคมีเท่าไร อะไรบ้าง นิคคหิตและอนุสารแปลว่าอย่างไร ใช้ต่างจากพยัญชนะอื่นอย่างไร ฯ

๒. พยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกร์เท่าไร อะไรบ้าง เอวัสา ตัดต่ออย่างไร ฯ

๓. มโนคณะ คืออะไร ได้แก่ศัพท์อะไรบ้าง มีวิธีแจกอย่างไร เมื่อเข้าสมาสแล้วนิยมทำอย่างไร จงแจก มาตุ ศัพท์ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. ธาตุคืออะไร ท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด อะไรบ้าง และ ธาตุนั้นแบ่งเป็นกี่ชนิด อะไรบ้าง จงเขียนวิภัตติหมวด หิยตฺตนี เฉพาะฝ่ายอัตตโนบทมาดู ฯ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. รูป สาธนะ และปัจจัยอะไร

(๑) ธมฺมํ วทติ สีเลนาติ ธมฺมวาที

(๒) สุเขน ภริยตีติ สุภโร

(๓) สิกฺขนํ สิกฺขา

(๔) ทุสฺสติ เตนาติ โทโส

(๕) อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส

ข. ธาตุ ปัจจัย และวาจกอะไร

(๑) กริยมาโน

(๒) สุณนฺตี

(๓) กรณียํ

(๔) ภุตฺโต

(๕) สุตวา

๖. ศัพท์ต่อไปนี้เป็นสมาสอะไร ตั้งวิเคราะห์อย่างไร อสิหตฺโถ (โยโธ) ขตฺติยมาโน เอกปุคฺคโล อาคนฺตุกภตฺตํ อุปนครํ ฯ

๗. ปกติตัทธิต วิภาคตัตธิต อัพยยตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง อโยมยํ ปทโส ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา

เฉลย ประโยค ๑-๒

และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

---

๑. พยัญชนะอวรรคมี ๘ ตัว คือ ย ร ล ว ส ห ฬ ฯ นิคคหิต แปลว่า กดสระ หรือ กรณ์ คืออวัยวะที่ทำเสียง เวลาเมื่อจะว่าไม่ต้องอ้าปากเกินกว่าปกติเหมือน ว่าทีฆะสระ ฯ อนุสาร แปลว่า ไปตามสระ ฯ นิคคหิตหรืออนุสารนี้ ไม่อาศัยสระอื่นออกเสียง ใช้เฉพาะตามหลังสระ อ อิ อุ เท่านั้น เหมือนคำว่า **อหำ อกาสึ เสตุ** เป็นต้น ฯ

๒. ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑ ฯ **เอวำสา** ตัดเป็น **เอวำ-อสฺสา** เมื่อลบสระเบื้องปลายที่มีนิคคหิตอยู่หน้าแล้ว ถ้าพยัญชนะซ้อนเรียงกัน ๒ ตัว ลบเสียตัวหนึ่ง ต่อกันได้รูปเป็น เอวำสา ฯ

๓. คือหมู่ศัพท์ ๑๒ ศัพท์ มี มน ศัพท์เป็นต้น ได้แก่ มน อย อุร เจต ตป ตม เตช ปย ยส วจ วย สิร ฯ มีวิธีแจกเหมือน มน ศัพท์ วิธีแจกนั้นก็ไม่ผิดกับแบบ อ. การันต์ใน ปุ และ นปุสกลิงค์นัก แปลกอยู่ ๕ วิภัตติ คือ **นา** กับ **สฺมา** เป็น **อา,ส** ทั้งสองเป็น **โอ, สฺมึ** เป็น **อิ,** แล้วลง **ส** อาคม เป็น **สา** เป็น **โส** เป็น **สิ** และ เอา **อำ** เป็น **โอ** ได้บ้าง ฯ เมื่อเข้าสมาสแล้วเอาสระที่สุดของตนเป็น **โอ** ได้ เหมือนคำว่า **มโนคโณ อโยมยำ** เป็นต้น ฯ

มาตุ (มารดา) แจกอย่างนี้

	เอก.	พหุ.
ป.	มาตา	มาตโร
ทุ	มาตรำ	มาตโร
ตุ	มาตรา มาตุยา	มาตราหิ มาตราภิ มาตูหิ มาตูภิ
จ.	มาตุ มาตุยา	มาตรานำ มาตูนำ

ปญฺจ.	มาตรา	มาตราหิ มาตราภิ มาตูหิ มาตูภิ
ฉ.	มาตุ มาตุยา	มาตรานำ มาตูนำ
ส.	มาตริ	มาตราสุ มาตูสุ
อา.	มาตา	มาตโร

๔. คือกิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก ท่านจัดไว้เป็น ๘ หมวด คือ ๑. หมวด ภู ธาตุ ๒. หมวด รุธฺ ธาตุ ๓. หมวด ทิวฺ ธาตุ ๔. หมวด สุ ธาตุ ๕. หมวด กี ธาตุ ๖. หมวด คหฺ ธาตุ ๗. หมวด ตนฺ ธาตุ ๘. หมวด จุรฺ ธาตุ ฯ

จัดเป็น ๒ ชนิด คือ สกัมมธาตุ ธาตุเรียกหากรรม ๑ อกัมมธาตุ ธาตุไม่เรียกหากรรม ๑ ฯ

วิภัตติหมวด **หิยตฺตนี** ฝ่ายอัตตโนบท

ป.	ตฺถ	ตฺถุ
ม.	เส	วฺหำ
อุ.	อึ	มฺหเส

๕. ตอบคำถามดังต่อไปนี้

ก. รูป สาธนะ และปัจจัย

(๑) **ธมฺมวาที** เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีสะ ณี ปัจจัย

(๒) **สุภโร** เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ข ปัจจัย

(๓) **สิกฺขา** เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ อ ปัจจัย

(๔) **โทโส** เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ณ ปัจจัย

(๕) **อาวาโส** เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ณ ปัจจัย

ข. ธาตุ ปัจจัย และวาจก

(๑) **กริยมาโน** กรฺ-ย และ อิ อาคมหน้า ย-มาน ปัจจัย กัมมวาจก

(๒) **สุณนฺตี** สุ- ณา-อนฺต ปัจจัย กัตตุวาจก (อิตถีลิงค์ ลง อี เป็น สุณนฺตี)

(๓) **กรณียํ** กรฺ-อนีย ปัจจัย กัมมวาจก

(๔) **ภุตฺโต** ภุช-ต ปัจจัย กัมมวาจก

(๕) **สุตวา** สุ-ตวนฺตุ ปัจจัย กัตตุวาจก

๖. **อสิหตฺโถ** เป็นฉัฏฐีภินนาธิกรณพหุพพิหิสมาส

วิ. อสิ หตฺเถ ยสฺส โส อสิหตฺโถ (โยโธ)

ขตฺติยมาโน เป็นสัมภาวนบุพพบทกัมมธารยสมาส

วิ. ขตฺติโย (อหํ) อิติ มาโน ขตฺติยมาโน ฯ

เอกปุคฺคโล เป็นอสมาหารทิคุสมาส

วิ. เอโก ปุคฺคโล เอกปุคฺคโล ฯ

อาคนฺตุกภตฺตํ เป็นฉัฏฐีตัปปุริสสมาส

วิ. อาคนฺตุกสฺส ภตฺตํ อาคนฺตุกภตฺตํ ฯ

อุปนครํ เป็นอุปสัคคปุพพกะ อัพยยีภาวสมาส

วิ. นครสฺส สมีปํ อุปนครํ ฯ

๗. ปกติตัทธิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ มย

วิภาคตัทธิต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ ธา โส

อัพยยตัทธิต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ ถา ถํ

อโยมยํ ลง มย ปัจจัย ในปกติตัทธิต

วิ. อยสา ปกตํ อโยมยํ ฯ

ปทโส ลง โส ปัจจัย ในวิภาคตัทธิต

วิ. ปเทน วิภาเคน ปทโส ฯ

ประโยค ๑-๒

และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗

---

๑. อะไรชื่อว่าพยัญชนะ พยัญชนะวรรคมีเท่าไร อะไรบ้าง และลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะซ้อนกันได้ (เฉพาะพยัญชนะวรรค) มีหลักอย่างไร ฯ

๒. อะไรเรียกว่าสนธิ มีการต่อเท่าไร อะไรบ้าง ตฺยาหํ และ อิธปฺปโมทติ ตัดต่ออย่างไร ฯ

๓. ปัจจัยในอัพยยศัพท์เฉพาะที่ลงท้ายนามมีเท่าไร อะไรบ้าง เป็นเครื่องหมายวิภัตติอะไร เอต ศัพท์ เป็นได้กี่ลิงค์ จงแจก เอต ศัพท์ ในอิตถีลิงค์ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. บทและวจนะในอาขยาตมีเท่าไร อะไรบ้าง จงเขียนวิภัตติหมวดปโรกฺขา อชฺชตฺตนี และ ภวิสฺสนฺติ เฉพาะฝ่ายอัตตโนบทมาดู ฯ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้เป็น รูป สาธนะ และปัจจัยอะไร

(๑) ภุญฺชิตพฺพนฺติ โภชนํ

(๒) สรติ เอตายาติ สติ

(๓) ปฐมํ ภวติ เอตสฺมาติ ปภโว

(๔) หิตํ กโรตีติ หิตกฺกโร

(๕) คจฺฉนฺติ เอตฺถาติ คติ

ข. กิริยาต่อไปนี้เป็น ธาตุ ปัจจัย และกาลอะไร

(๑) ภุตฺตาวินี

(๒) วุจฺจมาโน

(๓) นิกฺขมฺม

(๔) กเถนฺตี

(๕) อารุยฺห

๖. สราชิกา (ปริสา), นรสีโห, เอกรตฺติวาโส (ชโน), อปุตฺตโก, สพฺพรตฺติโสภโณ (จนฺโท) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. อะไรเรียกว่าตัทธิต สามญฺญ อายสฺมา, มายุโร, กายิกำ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน มีวิเคราะห์อย่างไร ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา

เฉลย ประโยค ๑-๒
และเปรียบตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหาบาลีไวยากรณ์

---

๑. อักขระที่เหลือจากสระ ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิต เป็นที่สุดชื่อว่าพยัญชนะ ฯ พยัญชนะวรรคมี ๒๕ ตัว คือ

ก ข ค ฆ ง เรียก ก วรรค

จ ฉ ช ฌ ญ เรียก จ วรรค

ฏ ฐ ฑ ฒ ณ เรียก ฏ วรรค

ต ถ ท ธ น เรียก ต วรรค

ป ผ พ ภ ม เรียก ป วรรค

ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะซ้อนกันได้ เฉพาะพยัญชนะวรรคนั้น มีหลักดังนี้ :-

(๑) พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของ ตนได้

(๒) พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของ ตนได้

(๓) พยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ตัว ง ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว มิได้มีสำเนียงในภาษาบาลี ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ ฯ

๒. วิธีต่อศัพท์และอักขระให้ต่อเนื่องกันด้วยอักขระ เพื่อจะย่นอักขระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์และให้คำพูดสละสลวย เรียกว่าสนธิ ฯ มีการต่อ ๒ อย่าง คือต่อศัพท์ที่มีวิภัตติให้เนื่องด้วยศัพท์มีวิภัตติ เหมือน จตุตาโร + อิเม ต่อเข้าเป็น จตุตาโรเม เป็นตัวอย่าง ๑ ต่อบทสมาส ย่นอักขระให้น้อยอีก เหมือน กตอุปกาโร ต่อเข้าเป็น กโตปกาโร เป็นต้น อย่าง ๑ ฯ

ตฺยาหึ ตัดเป็น **เต-อหึ** เอ อยู่หน้า มีสระอยู่เบื้องหลัง แปลง เอ ตัวหน้าเป็น ย เป็น ตฺย-อหึ สระหน้าและสระหลังมีรูปเสมอกัน คือ เป็น อ ทั้งสอง ลบสระหน้าแล้ว ทีฆะสระหลังที่ไม่ได้ลบเป็น อา ต่อกันเป็น ตฺยาหึ ฯ อิธปฺปโมทติฯ ตัดเป็น อิธ-ปโมทติ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน คือ ต่อกันเป็น อิธปฺปโมทติ ฯ

๓. ปัจจัยในอัพยยศัพท์เฉพาะที่ลงท้ายนาม มี ๑๗ ตัว คือ :-

(๑) โต เป็นเครื่องหมายติยาวิภัตติ และปัญจมีวิภัตติ

(๒) ตฺร ตฺถ ห ธ ธิ หึ หึ หิญฺจนึ ว เป็นเครื่องหมาย สัตตมีวิภัตติ ฯ

(๓) ทา ทานิ รหิ ธุนา ทาจนึ ชฺช ชฺชุ เป็นเครื่องหมาย สัตตมีวิภัตติ ลงในกาล ฯ

เอต ศัพท์เป็นได้ ๓ ลิงค์ เอต ศัพท์ในอิตถีลิงค์ แจกอย่างนี้

	เอก,	**พหุ**,
ป,	เอสา	เอตา
ท,	เอตึ เอนึ	เอตา
ต,	เอตาย	เอตาหิ
จ,	เอตสฺสา เอติสฺสา เอติสฺสาย	เอตาสึ เอตาสานึ
ปญฺ,	เอตาย	เอตาหิ
ฉ,	เอตสฺสา เอติสฺสา เอติสฺสาย	เอตาสึ เอตาสานึ
ส,	เอตสฺสึ เอติสฺสึ	เอตาสุ

๔. บทมี ๒ คือ ปรัสสบท ๑ อัตตโนบท ๑ฯ วจนะมี ๒ คือ เอกวจนะ ๑ พหุวจนะ ๑ ฯ

	ปโรกฺขา			**อชฺชตฺตนี**	
ป,	ตฺถ	เร	ป,	อา	อู
ม,	ตโถ	วฺโห	ม,	เส	วฺหึ
อุ,	อึ	มฺเห	อ,	อึ	มฺเห

ภวิสฺสนฺติ

ป.	สฺสเต	สฺสนฺเต
ม.	สฺสเส	สฺสวฺเห
อุ.	สฺสํ	สฺสามฺเห

๕. ตอบคำถามดังนี้

ก. (๑) โภชนํ	เป็นกัมมรูป	กัมมสาธนะ	ยุ	ปัจจัย
(๒) สติ	เป็นกัตตุรูป	กรณสาธนะ	ติ	ปัจจัย
(๓) ปภโว	เป็นกัตตุรูป	อปาทานสาธนะ	อ	ปัจจัย
(๔) หิตกฺกโร	เป็นกัตตุรูป	กัตตุสาธนะ	อ	ปัจจัย
(๕) คติ	เป็นกัตตุรูป	อธิกรณสาธนะ	ติ	ปัจจัย

ข. (๑) ภุตฺตาวินี	ภุช-ตาวี	อดีตกาล
(๒) วุจฺจมาโน	วจ-ย-มาน	ปัจจุบันนกาล
(๓) นิกฺขมฺม	นิ-ขมฺ-ตฺวา	อดีตกาล
(๔) กเถนฺตี	กถฺ-อนฺต	ปัจจุบันนกาล
(๕) อารุยฺห	อา-รุหฺ-ตฺวา	อดีตกาล

๖. **สราชิกา** เป็นสหบุพพบท พหุพพิหิสมาส

วิ. สห รญฺญา ยา วตฺตตีติ สราชิกา (ปริสา)

นรสีโห เป็นกัมมธารยสมาส, วิเสสโนปมบท, อุปมานุตตรบท

วิ. นโร สีโห อิว นรสีโห

เอกรตฺติวาโส เป็นฉัฏฐีภินนาธิกรณ พหุพพิหิสมาส

วิ. เอกรตฺตึ วาโส อสฺสาติ เอกรตฺติวาโส

อปุตฺตโก เป็น นบุพพบท พหุพพิหิสมาส

วิ. นตฺถิ ตสฺส ปุตฺตาติ อปุตฺตโก

สพฺพรตฺติโสภโณ เป็นทุติยา ตัปปุริสสมาส

วิ. สพฺพรตฺติ โสภโณ สพฺพรตฺติโสภโณ (จนฺโท)

๗. ปัจจัยหมู่หนึ่ง เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เนื้อความย่อ สำหรับใช้แทนศัพท์ย่อคำพูดให้สั้นเรียกว่า ตัทธิต ฯ

สามญฺญ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิ. สมณสฺส ภาโว สามญฺญ

อายสฺมา ลง มนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต

วิ. อายุ อสฺส อตฺถีติ อายสฺมา

มายุโร ลง ณ ปัจจัย ในสมุหตัทธิต

วิ. มยูรานำ สมูโห มายุโร ฯ

กายิกำ ลง ณิก ปัจจัย ในตรตยสทิตัทธิต

วิ. กาเยน กตำ กมฺมำ กายิกำ ฯ

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร เฉลย,

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้,

เฉลย ประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

---

๑. พยัญชนะในบาลีภาษามีเท่าไร พยัญชนะไหนจัดเป็น อโฆสะ โฆสะ สิถิล และธนิต ฯ

๑. พยัญชนะในบาลีภาษามี ๓๓ ตัว

พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข, จ ฉ, ฏ ฐ, ต ถ, ป ผ, และ ส ๑๑ ตัว นี้เป็น **อโฆสะ**

พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม และ ย ร ล ว ห ฬ ๒๑ ตัวนี้เป็น **โฆสะ**

นิคคหิต นักปราชญ์ผู้รู้ศัพทศาสตร์ประสงค์เป็น โฆสะ ส่วนนักปราชญ์ฝ่ายศาสนา ประสงค์เป็น โฆสาโฆสวิมุต พ้นจากโฆสะและอโฆสะ

พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๓ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น **สิถิล**

พยัญชนะที่ ๒ ที่ ๔ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น **ธนิต**

ในคัมภีร์กัจจายนเภท แสดงไว้ว่า พยัญชนะที่สุดวรรค ๕ ตัว ก็เป็นสิถิล แต่ในคัมภีร์ทั้งหลายอื่น ท่านมิได้กล่าว ฯ

๒. ทีฆะสนธิกิริโยปกรณ์ในสระสนธิ แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง กึสูธ, สทฺธีธ ตัดต่ออย่างไร ฯ

๒. ทีฆะสนธิกิริโยปกรณ์ ในสระสนธิ แบ่งเป็น ๒ คือ ทีฆะสระหน้าอย่าง ๑ ทีฆะสระหลังอย่าง ๑ ฯ

กึสูธ ตัดเป็น **กึสุ-อิธ** สระหน้าและหลังเป็นรัสสะมีรูปไม่เสมอกัน ลบได้ตัวหนึ่ง ในที่นี้ลบสระหลัง คือ อิ แล้วที่ฆะสระหน้า คือ อุ เป็น อู ต่อกันเป็น กึสูธ

สทฺธีธ ตัดเป็น สทฺธา อิธ สระหน้าเป็นทีฆะ สระหลังเป็นรัสสะ ลบสระหน้า คือ อา แล้วทีฆะสระหลัง คือ อิ เป็น อี ต่อกันเป็น สทฺธีธฯ

๓. คุณนามคืออะไร แบ่งเป็นกี่ชั้น อะไรบ้าง เป็นลิงค์อะไร จงแจก ราช ศัพท์ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๓. คือนามที่แสดงลักษณะของนามนาม สำหรับหมายให้รู้ว่า นามนามนั้นดีหรือชั่ว เป็นต้น แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑ เป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์

ราช ศัพท์แจกอย่างนี้

	เอกวจนะ	**พหุวจนะ**
ป.	ราชา	ราชาโน
ทุ	ราชานำ	ราชาโน
ต.	รญฺญา	ราชูหิ ราชูภิ
จ.	รญฺโญ ราชิโน	รญฺญำ ราชูนำ
ปญ.	รญฺญา	ราชูหิ ราชูภิ
ฉ.	รญฺโญ ราชิโน	รญฺญำ ราชูนำ
ส.	รญฺเญ ราชินิ	ราชูสุ
อา.	ราช	ราชาโน

๔. ปัจจัยในอาขยาตจัดเป็น ๕ หมวดตามวาจก วาจกไหนลงปัจจัยอะไรบ้างฯ

๔. (๑) กัตตุวาจก ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ณุ ณา นา ณฺหา โอ เณ ณฺย

(๒) กัมมวาจก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคมหน้า ย ด้วย

(๓) ภาววาจก ลง ย ปัจจัย

(๔) เหตุกัตตุวาจก ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ ณฺย ณาเป ณาปย

(๕) เหตุกัมมวาจก ลงปัจจัย ๑๐ ตัวนั้นด้วย ลงเหตุปัจจัย คือ ณาเป ด้วย ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคมหน้า ย ด้วย ฯ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. จงเขียนคำแปลพร้อมทั้งบอก รูป สาธนะ และปัจจัยของรูป วิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) กโรติ เตนาติ กรณ์

(๒) ธมฺมํ วทติ สีเลนาติ ธมฺมวาที

(๓) คจฺฉนฺติ เอตฺถาติ คติ

ข. รุฬฺโห, อุปฺปชฺช สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๕. ก. (๑) (เขา) ย่อมทำ ด้วยสิ่งนั้น เหตุนั้น (สิ่งนั้น) ชื่อว่า เป็นเครื่องทำแห่งเขา เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ยุ ปัจจัย ฯ

(๒) (ผู้ใด) ย่อมกล่าว ซึ่งธรรม โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้กล่าว ซึ่งธรรมโดยปกติ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสละ ณี ปัจจัย ฯ

(๓) (ชนทั้งหลาย) ย่อมไป ในภูมินั่น เหตุนั้น (ภูมินั่น) ชื่อว่า เป็นที่ไป (แห่งชนทั้งหลาย) เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ติ ปัจจัย ฯ

ข. **รุฬฺโห รุหฺ-ต** ธาตุมี หฺ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ฬฺห แล้วลบที่สุดธาตุ สิ ปฐมาวิภัตติ สำเร็จรูปเป็น รุฬฺโห

อุปฺปชฺช อุ-ปทฺ-ตวา อุปสัคอยู่หน้า แปลง ตฺวา เป็น ย ธาตุมี หฺ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น ชฺช สำเร็จรูปเป็น อุปฺปชฺช

๖. อะไรชื่อว่าสมาส อสฺสรโถ, อนริโย, ยาวชีวํ, พฺรหฺมสฺสโร (ภควา) เป็นสมาสอะไร ตั้งวิเคราะห์อย่างไร ฯ

๖. นามศัพท์ตั้งแต่สองขึ้นไปท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า สมาส

อสฺสรโถ เป็นตติยาตัปปุริสสมาส

วิ. อสฺเสน ยุตฺโต รโถ อสฺสรโถ

อนริโย เป็นอุภยตัปปุริสสมาส หรือ กัมมธารยมี น เป็นบทหน้า

วิ. น อริโย อนริโย

ยาวชีวํ เป็นอัพยยีภาวสมาส นิปาตปุพพกะ

วิ. ชีวสฺส ยตฺตโก ปริจฺเฉโท ยาวชีวํ

พฺรหฺมสฺสโร เป็นฉัฏฐีอุปมาพหุพพิหิสมาส

วิ. พฺรหฺมุโน สโร อิว สโร ยสฺส โส พฺรหฺมสฺสโร (ภควา)

๗. โคตตตัทธิตมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ปัจจัยเหล่านั้นเมื่อลงแล้ว ต้องทำอย่างไรบ้าง โสวณฺณมยํ ฉฏฺโฐ ลงปัจจัยอะไรในตัทธิตไหน ตั้งวิเคราะห์อย่างไร ฯ

๗. โคตตตัทธิต มีปัจจัย ๘ ตัว คือ ณ ณายน ณาน เณยฺย ณิ ณิก ณฺว เณร, เมื่อลงปัจจัยที่มี ณ ถ้าสระที่อยู่หน้าศัพท์เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยคอยู่เบื้องหลัง ต้องพฤทธิ์ คือ ทีฆะ อ เป็น อา, วิการ อิ เป็น เอ, อุ, เป็น โอ, เว้นไว้แต่สระที่อยู่หน้าศัพท์ เป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยคอยู่หลัง หรือเป็นทีฆะไม่ต้องพฤทธิ์ และพยัญชนะคือ ณ นั้น ต้องลบเสีย คงไว้แต่สระที่ ณ อาศัย และสระพยัญชนะอื่นๆ

โสวณฺณมยํ ลง **มย** ปัจจัย ในปกติตัทธิต

วิ. สุวณฺเณน ปกตํ โสวณฺณมยํ, สุวณฺณสฺส วิกาโร วา โสวณฺณมยํ.

ฉฏฺโฐ ลง **ฐ** ปัจจัย ในปรุณตัทธิต

วิ. ฉนฺนํ ปูรโณ ฉฏฺโฐ ฯ

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาล ตรวจแก้.

เฉลย ประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

---

๑. สระในบาลีภาษาจัดเป็นคู่ได้เท่าไร อะไรบ้าง สระไหนจัดเป็นสังยุตตสระ เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่อย่างนั้น ฯ

๑. สระในบาลีภาษาจัดเป็นคู่ได้ ๗ คู่ คือ อ อา เรียก อวณฺโณ
อิ อี เรียก อิวณฺโณ
อุ อู เรียก อุวณฺโณ

สระ เอ โอ ๒ ตัวนี้ จัดเป็นสังยุตตสระ ที่เรียกชื่ออย่างนั้น เพราะประกอบเสียงสระ ๒ ตัว เป็นเสียงเดียวกัน คือ อ กับ อิ ผสมกันเป็น **เอ**, อ กับ อุ ผสมกันเป็น **โอ** ฯ

๒. พยัญชนะอาคมมีเท่าไร อะไรบ้าง ในที่เช่นไรจึงลงอาคมได้ จงยกอุทาหรณ์มาดู ฯ

๒. มี ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฬ ในที่มีสระอยู่เบื้องหลังจึงลงอาคมได้ มีอุทาหรณ์ ดังนี้ :-

ย	อาคม	ยถา-อิทำ	เป็น	ยถายิทำ
ว	อาคม	อุ-ทิกฺขติ	เป็น	วุทิกฺขติ
ม	อาคม	ครุ-เอสฺสติ	เป็น	ครุเมสฺสติ
ท	อาคม	อตฺต-อตฺโถ	เป็น	อตฺตทตฺโถ
น	อาคม	อิโต-อายติ	เป็น	อิโตนายติ
ต	อาคม	ตสฺมา-อิห	เป็น	ตสฺมาติห
ร	อาคม	สพฺภิ-เอว	เป็น	สพฺภิเรว
ฬ	อาคม	ฉ-อายตนำ	เป็น	ฉฬายตนำ

ในสัททนีติว่า ลง ห อาคมก็ได้ อุทาหรณ์ว่า สุ - อุชุ เป็น สุหุชุ , สุ - อุฏฺฐิตำ เป็น สุหุฏฺฐิตำ ฯ

๓. อัพยยศัพท์คืออะไร ได้แก่ศัพท์จำพวกไหน เฉพาะนิบาตใช้อย่างไร และจัดเป็นติบาตบอกอะไรบ้าง จงเขียนนิบาตออกความถามมาดู ฯ

๓. คือศัพท์จำพวกหนึ่ง จะแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ ตัว แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว ได้แก่ศัพท์จำพวกอุปสัคบ้า นิบาตบ้าง ปัจจัยบ้าง เฉพาะนิบาตนั้นใช้สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง จัดเป็นนิบาตบอกอาลปนะ, กาล, ที่, ปริจเฉท, อุปไมย, ปฏิเสธ, ความได้ยินเล่าลือ, ความปริกัป, ความถาม, ความรับ, ความเตือน เป็นต้น ฯ

นิบาตบอกความถาม

กึ	หรือ, อะไร	**นนุ**	มิใช่หรือ
กถำ	อย่างไร	**อุทาหุ**	หรือว่า
กจฺจิ	แลหรือ	**อาทู**	หรือว่า
นุ	หนอ	**เสยฺยถีทำ**	อย่างไรนี้

๔. ข ฉ ส และ อาย อิย ปัจจัยในอาขยาตใช้ประกอบกับอะไร เป็นไปในความอะไร จงยกอุทาหรณ์พร้อมทั้งคำแปลมาด้วย ฯ

๔. **ข ฉ ส** ปัจจัย ใช้สำหรับประกอบกับธาตุ เป็นไปในความปรารถนา อุทาหรณ์ดังนี้ พุภุกฺขติ ปราถนาจะกิน (ภุช-ข-พุภุกฺข-ติ) **ชิฆจฺฉติ** ปราถนาจะกิน (ฆสฺ-ฉ-ชิฆจฺฉ-ติ) ชิคึสติ ปราถนาจะนำไป (หรฺ-ส-ชิคึส-ติ)

ส่วน **อาย อิย** ปัจจัย ใช้สำหรับประกอบด้วยคำนามศัพท์ให้เป็นกิริยาศัพท์ อุทาหรณ์ดังนี้ จิรายติ ประพฤติช้าอยู่ (จิร-อาย-ติ) **ปุตฺติยติ** ย่อมประพฤติให้เป็นเพียงดังบุตร (ปุตฺต-อิย-ติ)

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู

ก. จงเขียนคำแปลพร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) สุเขน ภริยตีติ สุภโร

(๒) ปารๆ คจฺฉติ สีเลนาติ ปารคู

(๓) อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส

ข. กิริยากิตก์ต่อไปนี้แปลอย่างไร สำเร็จรูปมาจากอะไร วจนียๆ อุปฺปชฺช ฯ

๕. ตอบคำถามนั้นดังนี้

ก. (๑) (ผู้ใด) อันเขาเลี้ยงได้ โดยง่าย เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้อันเขาเลี้ยงได้โดยง่าย ฯ กัมมรูป กัมมสาธนะ ข ปัจจัย ฯ

(๒) (ผู้ใด) ย่อมถึง ซึ่งฝั่ง โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีละ รู ปัจจัย ฯ

(๓) (ภิกษุ ทฺ) ย่อมอาศัยอยู่ ในประเทศนั่น เหตุนั้น (ประเทศนั่น) ชื่อว่าเป็นที่อาศัยอยู่แห่งภิกษุ ท. ฯ กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ณ ปัจจัย ฯ

ข. **วจนียๆ** อันเขาพึงกล่าว วจฺ ธาตุ ในความกล่าว อนีย ปัจจัย สิ ปฐมาวิภัตติ นปุ. สำเร็จรูปเป็น วจนียๆ ฯ

อุปฺปชฺช เกิดขึ้นแล้ว อุ-ปทฺ ธาตุ ในความเกิด ตฺวา ปัจจัย อุปสัคอยู่หน้าแปลง ตฺวา เป็น ย ธาตุมี ทฺ เป็นที่สุดอยู่ หน้าแปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น ชฺช สำเร็จรูปเป็น อุปฺปชฺช ฯ

๖. อะไรชื่อกัมมธารยสมาส กัมมธารยสมาสนั้นมีเท่าไร อะไรบ้าง มหาธานี, สีตสมฺภจิ, จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๖. นามศัพท์สองบท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือ เป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือ เป็นคุณนาม หรือ เป็นคุณนามทั้งสองบท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อกัมมธารยสมาส กัมมธารยสมาสนั้นมี ๖ อย่าง คือ วิเสสนปุพฺพปโท, วิเสสนุตฺตรปโท, วิเสสโนภยปโท, วิเสสโนปมปโท, สมฺภาวนปุพฺพปโท, อวธารณปุพฺพปโท ฯ

มหาธานี จัดเป็นวิเสสนบุพพบท มีบทวิเสสนะอยู่ต้น บทประธานอยู่ข้างหลัง

สีตสมฏฺ์ฐ์ จัดเป็นวิเสสโนภยบท มีบททั้งสองเป็นวิเสสนะ มีบทอื่นเป็นประธาน ฯ

๗. ชาตาทิตัทธิตมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ปูชนีโย, ทยาลุ, มุทุตา, ลงปัจจัยอะไรในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดูด้วย ฯ

๗. ชาตาทิตัทธิต มีปัจจัย ๓ คือ อิม อิย กิย ฯ

ปูชนีโย ลง อีย ปัจจัย ในฐานตัทธิต

วิ. ปูชนํ อรหีติ ปูชนีโย

ทยาลุ ลง อาลุ ปัจจัย ในพหุลตัทธิต

วิ. ทยา อสฺส ปกติ ทยาลุ ทยา อสฺส พหุลา วา ทยาลุ ฯ

มุทุตา ลง ตา ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิ. มุทุโน ภาโว มุทุตา ฯ

ประโยค ๑ - ๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑ - ๒
ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐

---

๑. พยัญชนะไหนบ้างเป็นอัฑฒสระ เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่ออย่างนั้น ฯ

๑. พยัญชนะเหล่านี้ คือ ยรลวสหฬ ๗ ตัวนี้ เป็นอัฑฒสระ เพราะมีเสียงกึ่งสระ คือ กึ่งมาตรา เพราะพยัญชนะเหล่านี้ บางตัวก็รวมลงในสระเดียวกันด้วย พยัญชนะอื่น ออกเสียงพร้อมกันได้ บางตัวแม้เป็นตัวสะกด ก็คงออกเสียงหน่อยหนึ่ง พอให้รู้ได้ว่าตัวนั้นสะกด จึงเรียกชื่อว่า อัฑฒสระ ฯ

๒. นิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง ในที่เช่นไร จึงอาเทสนิคคหิตได้ จงชี้แจงพร้อมทั้งอุทาหรณ์ ฯ

๒. นิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ ฯ อาเทสนิคคหิต ได้ในที่ต่อไปนี้ คือ

๑. เมื่อมีพยัญชนะอยู่หลัง นิคคหิตอยู่หน้า แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรคได้ทั้ง ๕ ตัว ตามสมควรแก่พยัญชนะวรรคที่อยู่เบื้องหลัง ดังนี้

เป็น **ง**	อุทาหรณ์ว่า **เอวํ·โข**	เป็น	**เอวงฺโข**
เป็น **ญ**	อุทาหรณ์ว่า **ธมฺมํ·จเร**	เป็น	**ธมฺมญฺจเร**
เป็น **ณ**	อุทาหรณ์ว่า **สํ·ฐิติ**	เป็น	**สณฺฐิติ**
เป็น **น**	อุทาหรณ์ว่า **ตํ·นิพฺพุตํ**	เป็น	**ตนฺนิพฺพุตํ**
เป็น **ม**	อุทาหรณ์ว่า **จิรํ·ปวาสึ**	เป็น	**จิรมฺปวาสึ**

๒. ถ้า เอ และ ห อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิตเป็น ญ ดังนี้

ปจฺจตฺตำ-เอว เป็น **ปจฺจตฺตญฺเญว**

เอวำ-หิ เป็น **เอวญฺหิ**

๓. ถ้า ย อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิตกับ ย ปัจจัย เป็น ญฺญ ดังนี้

สำ-โยโค เป็น **สญฺโญโค**

ในสัททนีติว่า ถ้า **ล** อยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิต เป็น **ล** อุทาหรณ์

ปุ-ลิงคำ เป็น **ปุลฺลิงฺคำ**

สำ-ลกฺขณา เป็น **สลฺลกฺขณา** เป็นต้น

๔. ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น **ม** และ **ท** ดังนี้

ตำ-อหำ เป็น **ตมหำ**

เอตำ-อโวจ เป็น **เอตทโวจ ฯ**

๓. อะไรจัดเป็นนามนาม แบ่งออกเป็นเท่าไร อะไรบ้าง และเป็นได้กี่ ลิงค์ จงแจก พฺรหฺม ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๓. นามที่เป็นชื่อของคน, สัตว์, ที่, สิ่งของ เป็นนามนาม แบ่งออกเป็น ๒ คือ สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ เป็งลิงค์เดียว คือ จะเป็น ปุ๎ลิงค์ อิตถีลิงค์ หรือนปุ๎สกลิงค์ ก็อย่างเดียวบ้าง เป็น ๒ ลิงค์ คือ ศัพท์อันเดียว มีรูปอย่างเดียว เป็นได้ทั้ง ๒ ลิงค์ หรือมูลศัพท์ เป็นอันเดียว เปลี่ยนแต่สระที่สุดให้แปลกกัน พอเป็นเครื่องหมายให้ต่างลิงค์กันบ้าง เช่น อคาโร อคารำ เรือน, อรหา หรือ อรหำ อรหนฺตี พระอรหันต์ เป็นต้น ฯ

พฺรหฺม ศัพท์แจกอย่างนี้

เอก.	**พหู.**
ป. พฺรหฺมา	พฺรหฺมาโน
ทุ. พฺรหฺมานำ	พฺรหฺมาโน
ต. พฺรหฺมุนา	พฺรหฺเมหิ, พฺรหฺเมภิ

จ. พฺรหฺมุโน	พฺรหฺมานํ
ปญ. พฺรหฺมุนา	พฺรหฺเมหิ, พฺรหฺเมภิ
ฉ. พฺรหฺมุโน	พฺรหฺมานํ
ส. พฺรหฺมนิ	พฺรหฺเมสุ
อา. พฺรหฺเม	พฺรหฺมาโน

๔. อ และ อิ อาคมในอาขยาต ลงที่ไหน ในวิภัตติหมวดไหน อ อาคมเมื่อลงแล้วให้แปลว่าอย่างไร ฯ ภิกฺขุ คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ แปลว่าอย่างไร ฯ

๔. **อ อาคม** ลงหน้าธาตุที่ประกอบในวิภัตติหมวด หิยตฺตนี อชฺชตฺตนี กาลาติปตฺติ, **อิ อาคม** ลงหลังธาตุและปัจจัยที่ประกอบ ในวิภัตติหมวด อชฺชตฺตนี ภวิสฺสนฺติ กาลาติปตฺติ ฯ

อ อาคม เมื่อลงแล้วให้แปลว่า **"ได้"** ฯ ภิกฺขุ คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ แปลว่า "ภิกษุ **ได้**เข้าไป**แล้ว**สู่บ้าน เพื่อบิณฑะ"

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู

ก. จงเขียนคำแปล พร้อมทั้งบอก รูป, สาธนะและปัจจัยของรูป วิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) กาตพฺพนฺติ การิยํ

(๒) สวณฺณิยติ เอตายาติ สวณฺณนา

(๓) ชานาตีติ ญาตา

ข. กิริยากิตก์ต่อไปนี้ แปลว่าอย่างไร สำเร็จรูปมาจากอะไร อารพฺภ, ลทฺโธ ฯ

๕. ก. (๑) กาตพฺพนฺติ การิยํ (กรรมใด) อันเขา พึงทำ เหตุนั้น (กรรมนั้น) ชื่อว่า อันเขาพึงทำ, ฯ กัมมรูป กัมมสาธนะ ณฺย ปัจจัย ฯ

(๒) สวณฺณิยติ เอตายาติ สวณฺณนา (เนื้อความ) อันท่าน ย่อมพรรณนาพร้อมด้วยวาจานั่น เหตุนั้น (วาจานั่น) ชื่อว่า เป็น เครื่องอันท่านพรรณนาพร้อมแห่งเนื้อความ ฯ กัมมรูป กรณสาธนะ ยุ ปัจจัย ฯ

(๓) ชานาตีติ ญาตา (ผู้ใด) ย่อมรู้ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้รู้ ฯ กัตตุรูป

กัตตุสาธนะ ตุ ปัจจัย ฯ

ข. **อารพฺภ** ปรารภแล้ว อา บทหน้า รภฺ ธาตุในความเริ่ม ตฺวา ปัจจัย อุปสัค อยู่หน้าแปลง ตฺวา เป็น ย แล้วแปลง ย กับ ภ ที่สุดธาตุ เป็น พฺภ สำเร็จรูป เป็น อารพฺภ ฯ **ลทฺโธ** อันเขาได้แล้ว ลภฺ ธาตุในความได้ ต ปัจจัย ธาตุมี ภฺ เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ต เป็น ทฺธ แล้วลบที่สุดธาตุสำเร็จรูปเป็น ลทฺโธ ฯ

๖. ปฏิวาตํ, อาหิตคฺคิ (พฺราหฺมโณ) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์มาด้วย ฯ

๖. **ปฏิวาตํ** เป็น อุปสัคคปุพพกะ อัพยยีภาวสมาส

วิ. วาตสฺส ปฏิวตฺตตีติ ปฏิวาตํ (สิ่งใด) ย่อมเป็นไปทวน (ตอบ) แก่ลม เหตุนั้น (สิ่งนั้น) ชื่อว่า ทวนลม ฯ

อาหิตคฺคิ เป็น ตติยาตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส

วิ. อาหิโต อคฺคิ เยน โส อาหิตคฺคิ (พฺราหฺมโณ) ไฟ อันพราหมณ์ใด บูชาแล้ว พราหมณ์นั้น ชื่อว่า มีไฟอันบูชาแล้ว ฯ

๗. สมุหตัทธิตมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ เตลิกํ, ปุริโม, คามตา ลง ปัจจัยอะไรในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดูด้วย ฯ

๗. สมุหตัทธิตมีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณฺ ณ ตา

เตลิกํ ลง ณิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต วิ. ติเลหิ สมฺภฏฺฐํ เตลิกํ ฯ

ปุริโม ลง อิม ปัจจัย ในชาตาทิตัทธิต วิ. ปุเร ชาโต ปุริโม ฯ

คามตา ลง ตา ปัจจัย ในสมุหตัทธิต วิ. คามานํ สมูโห คามตา ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๒๑

---

๑. พยัญชนะวรรคและอวรรค มีอย่างละเท่าไร อะไรบ้าง เหตุไรจึงเรียกว่าอรรค ฯ

๑. พยัญชนะวรรคมี ๒๕ ตัว คือ

ก ข ค ฆ ง เรียกว่า ก วรรค

จ ฉ ช ฌ ญ เรียกว่า จ วรรค

ฏ ฐ ฑ ฒ ณ เรียกว่า ฏ วรรค

ต ถ ท ธ น เรียกว่า ต วรรค

ป ผ พ ภ ม เรียกว่า ป วรรค

ส่วนพยัญชนะอวรรคมี ๘ ตัว คือ ย ร ล ว ส ห ฬ □ที่เรียก อวรรค เพราะไม่เป็นหมวดเป็นหมู่กัน ตามฐานกรณ์ที่เกิด ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์คืออะไร มีเท่าไร ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง เฉพาะ สญฺโญโค มีวิธีการอย่างไร ฯ

๒. คือวิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ มี ๘ อย่าง ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑ฯ

สญฺโญโค เป็น ๒ คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ

อุ, ที่ต้นดังนี้ **อิธ·ปโมทติ** เป็น **อิธปฺปโมทติ, จาตุ·ทสี** เป็น **จาตุทฺทสี**

อุ, ที่ ๒ นั้น เอาอักขระที่ ๑ ซ้อนหน้าอักขระที่ ๒ เอาอักขระที่ ๓ ซ้อนหน้าอักขระที่ ๔ ดังนี้ **จตฺตาริ·□ฐานานิ** เป็น **จตฺตาริฏฺฐานานิ, เอโสว จ · ฌานผโล** เป็น **เอโสวจชฺฌานผโล** ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้เท่าไร อะไรบ้าง วจนะนั้น มีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ไหน จงแจก ปิตุ ศัพท์ ด้วยวิภัตติ ทั้ง ๗ มาดู ฯ

๓. จัดเป็นวจนะไว้ ๒ คือ เอกวจนำ คำพูดสำหรับออกชื่อของสิ่งเดียว ๑ พหุวจนำ คำพูดสำหรับออกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียว คือตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป ๑ ฯ วจนะทั้ง ๒ นั้น มีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ท้ายศัพท์เหมือนคำว่า ปุริโส ชายคนเดียว เป็นเอกวจนะ, ปุริสา ชายหลายคน เป็นพหุวจนะ ฯ

ปิตุ ศัพท์ แจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ ดังนี้

	เอก.	**พหุ.**
ป.	ปิตา	ปิตโร
ทุ.	ปิตรำ	ปิตโร
ต.	ปิตรา ปิตุนา	ปิตเรหิ ปิตเรภิ ปิตูหิ ปิตูภิ
จ.	ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานำ ปิตูนำ
ปญ.	ปิตรา	ปิตเรหิ ปิตเรภิ ปิตูหิ ปิตูภิ
ฉ.	ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานำ ปิตูนำ
ส.	ปิตริ	ปิตเรสุ ปิตูสุ
อา.	ปิตา	ปิตโร

๔. วิภัตติอาขยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้อะไรบ้าง วิภัตติไหนเมื่อลงแล้วต้องทีฆะ อ ที่สุดปัจจัยเป็น อา วิภัตติไหนลบเสียบ้างก็ได้ และวิภัตติไหนมักรัสสะเป็น อ ในหมวดธาตุทั้งปวง ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดวัตตมานาเฉพาะอัตตโนบทมาดู ฯ

๔. วิภัตติอาขยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วจนะ บุรุษ ฯ

มิ-ม วัตตมานาก็ดี **หิ-มิ-ม** ปัญจมีก็ดี อยู่ข้างหลังต้องทีฆะ อ ที่สุดปัจจัยเป็น อา ในหมวดธาตุทั้งปวง (อุ. คจฺฉาหิ คจฺฉามิ คจฺฉาม เป็นต้น) ฯ

ทิ ปญฺจมี ลบเสียบ้างก็ได้ (แต่เมื่อลบอย่าทีฆะเป็น อา ในหมวดธาตุทั้งปวง) ฯ

อา หิยตฺตนี มักรัสสะเป็น อ ในหมวดธาตุทั้งปวง (อทฺทส) และ รัสสะ **อา** กาลาติปตฺติ (สฺสา) เป็น อ ในหมวดธาตุทั้งปวง (อุ. อภวิสฺส)

วตฺตมานา - อตฺตโนปทำ

	เอก.	**พหุ.**
ป.	เต	อนฺเต
ม.	เส	วฺเห
อุ.	เอ	มฺเห

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู

ก. จงเขียนคำแปลพร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) ธมฺมำ จรติ สีเลนาติ ธมฺมจารี

(๒) นิสฺสาย นำ วสตีติ นิสฺสโย

(๓) วหิตพฺโพติ วาโห

ข. กิริยากิตก์ต่อไปนี้แปลอย่างไร สำเร็จรูปมาจากอะไร อจฺฉิชฺช, อภิชฺฌิโต ฯ

๕. (๑) **ธมฺมำ จรติ สีเลนาติ ธมฺมจารี**[๑] (ผู้ใด) ย่อมประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ ฯ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่ง ตัสสีสะ ณี ปัจจัย ฯ

(๒) **นิสฺสาย นำ วสตีติ นิสฺสโย** (ศิษย์) อาศัย ซึ่งอาจารย์นั้น อยู่ เหตุนั้น (อาจารย์นั้น) ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่ของศิษย์ ฯ กัตตุรูป กัมมสาธนะ อ ปัจจัย ฯ

(๓) **วหิตพฺโพติ วาโห** (ภาระใด) อันเขาพึงนำไป เหตุนั้น (ภาระนั้น) ชื่อว่า อันเขาพึงนำไป ฯ กัมมรูป กัมมสาธนะ ณ ปัจจัย ฯ

ข. **อจฺฉิชฺช** ชิงเอาแล้ว อา + ฉิทฺ + ตฺวา อุปสัคอยู่หน้า แปลง ตฺวา เป็น ย ธาตุ มี ทฺ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น ชฺช ซ้อน จ สำเร็จรูป เป็น อจฺฉิชฺช ฯ

อภิชฺฌิโต อันเขาเพ่งจำเพาะแล้ว อภิ + ฌา + ต ธาตุมี อา เป็นที่สุดก็ดี ต เป็น กัมมวาจกก็ดี ลง อิ ซ้อน ชฺ สำเร็จรูปเป็น อภิชฺฌิโต ฯ

๖. สมาสว่าโดยกิจมีเท่าไร อะไรบ้าง ทินฺนสุงฺโก (ราชา) กตปุญฺโญ (ปุริโส) อปฺปฏิปุคฺคโล เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์นั้นมาด้วย ฯ

๖. สมาสว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้วเรียกว่า ลุตฺตสมาโส, สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัตติเรียกว่า อลุตฺตสมาโส

ทินฺนสุงฺโก[๒] (ราชา) เป็นจตุตถี พหุพพิหิ

วิ. ทินฺโน สุงฺโก ยสฺส โส ทินฺนสุงฺโก (ราชา) ส่วย (นาคเรหิ อันชาวเมือง ท.) ถวายแล้ว แต่พระราชาใด พระราชานั้น ชื่อว่า มีส่วยอันชาวเมือง ท. ถวายแล้ว ฯ

กตปุญฺโญ[๒] (ปุริโส) เป็น ตติยา พหุพพิหิ

วิ. กตํ ปุญฺญํ เยน โส กตปุญฺโญ (ปุริโส) บุญ อันบุรุษใด ทำแล้วบุรุษนั้น ชื่อว่า มีบุญอันทำแล้ว ฯ

อปฺปฏิปุคฺคโล เป็น นบุพพบท พหุพพิหิ

วิ. นตฺถิ ตสฺส ปฏิปุคฺคโลติ อปฺปฏิปุคฺคโล บุคคลเปรียบไม่มี แก่ท่าน เหตุนั้น (ท่าน) ชื่อว่า มีบุคคลเปรียบหามิได้หรือไม่มีบุคคลเปรียบฯ

๗. เสฏฐตัทธิมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ สงฺฆิกํ มานุโส โสหชฺชํ ลง ปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. เสฏฐตัทธิต มีปัจจัย ๕ คือ ตร ตม อิยิสฺสก อิย อิฏฺฐ ฯ

สงฺฆิกํ ลง ณิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต

วิ. สงฺฆสฺส สนฺตกํ สงฺฆิกํ ฯ

มานุโส ลง ณ ปัจจัย ในสมุหตัทธิต

วิ. มนุสฺสานํ สมูโห มานุโส ฯ

โสหชฺชํ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิ. สุหทสฺส ภาโว โสหชฺชํ ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

หมายเหตุ :

(๑) ธมฺมจารี ตามรูปวิเคราะห์แปลว่า “ ผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ” นักเรียนผู้ไม่สังเกตมักแปลเป็นว่า “ผู้มีปกติประพฤติซึ่งธรรม” อันเป็นสำนวนแปลโดยอรรถ จัดว่าแปลผิด แม้รูปวิเคราะห์ว่า “ธมฺมํ จริตุ สีลมสฺสาติ ธมฺมจารี” ก็เหมือนกัน ต้องแปลว่า “ผู้มีความประพฤติซึ่งธรรมเป็นปกติ” มิใช่แปลว่า “ผู้มีปกติประพฤติซึ่งธรรม” ดังกล่าวแล้ว ฯ

(๒) ทินฺนสุงฺโก ก็ดี กตปุญฺโญ ก็ดี หากไม่สังเกตอาจแปลผิด เพราะ ทินฺน- และ กต-นั้น ต่างก็เป็นกัมมวาจกด้วยกัน ผู้แปลมักจะเติม อนภิหิตกัตตา เพิ่มเข้าด้วย เหมือนกันทั้งสองศัพท์ โดยมิได้พิจารณาความต่างระหว่าง จตุตถีพหุพพิหิ กับ ตติยาพหุพพิหิ ทินฺนสุงฺโก (ราชา) แปลว่า “(พระราชา) ผู้มีส่วย **อันชาวเมืองทั้งหลาย**ถวายแล้ว” จตุตถีพหุพพิหิ นี้มีตัวอนภิหิตกัตตา เข้าใน ทินฺน ด้วย ส่วน กตปุญฺโญ (ปุริโส) แปลว่า “(บุรุษ) ผู้มีบุญอันทำแล้ว” ตติยาพหุพพิหิ ไม่ต้องมีอนภิหิตกัตตาเข้าใน กต เหมือน ทินฺน เพราะอนภิหิตกัตตาในรูปวิเคราะห์นั้น ได้กลายมาเป็นประธานแห่งบทสมาสแล้ว คงเหลือคำว่า **อัน** ซึ่งเป็นอายตนนิบาตของอนภิหิตกัตตา ผู้ไม่สังเกตไว้ให้ดีจึงมักแปลเป็นว่า “(บุรุษ) ผู้มีบุญ**อันตน**ทำแล้ว” จัดว่าแปลผิด

ประโยค ๑-๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒

---

๑. จงเติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

"เนื้อความของถ้อยคำทั้งปวง ต้องหมายรู้กันด้วย ..... เมื่อ.....วิบัติแล้ว ก็เข้าใจเนื้อความยาก เพราะฉะนั้น ความเป็นผู้ฉลาดใน ..... จึงมีอุปการะมาก ฯ"

๑. เติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

"เนื้อความของถ้อยคำทั้งปวง ต้องหมายรู้กันด้วย **อักขระ** เมื่อ **อักขระ** วิบัติแล้ว ก็เข้าใจเนื้อความยาก เพราะฉะนั้น ความเป็นผู้ฉลาดใน **อักขระ** จึงมีอุปการะมาก ฯ"

๒. จงเติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้

ก. ในบาลีภาษามีวิธีต่อศัพท์และ.....ให้เนื่องกันด้วย อักขระเพื่อ .....

ข. วิกาโร เป็น ๒ คือ.....๑.....๑

ค. ฬ อาคม ฉ-อายตนำ เป็น .....ฯ

๒. เติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังนี้

ก. ในบาลีภาษามีวิธีต่อศัพท์และ **อักขระ** ให้เนื่องกันด้วยอักขระ เพื่อ**จะย่น อักขระให้น้อยลง**

ข. วิกาโร เป็น ๒ คือ **วิการในเบื้องต้น ๑ วิการในเบื้องปลาย ๑**

ค. ฬ อาคม ฉ-อายตนำ เป็น **ฉฬายตนำ ฯ**

๓. วิเสสนสัพพนามแบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง ที่แบ่งแล้วนั้น ชนิดไหน มีศัพท์อะไรบ้าง เป็นได้กี่ลิงค์ จงแจก อิม ศัพท์ ในอิตถีลิงค์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๓. วิเสสนสัพพนามแบ่งเป็น ๒ คือ อนิยม, นิยม, ศัพท์เหล่านี้ คือ ย อญฺ อญฺญตร อญฺญตม ปร อปร กตร กตม เอก เอกจฺจ สพฺพ กึ เป็นอนิยม, ต เอต อิม

อมุ เป็นนิยม ฯ วิเสสนสัพพนาม ๒ อย่าง ที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นไตรลิงค์ แจกได้ ๓ ลิงค์

อิม ศัพท์ ในอิตถีลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก,	พหุ,
ป. อยं	อิมา
ทุ. อิมं	อิมา
ต. อิมาย	อิมาหิ
จ. อิมิสฺสา อิมิสฺสาย อสฺสา	อิมาสं อิมาสานं
ปญฺ. อิมาย	อิมาหิ
ฉ. อิมิสฺสา อิมิสฺสาย อสฺสา	อิมาสं อิมาสานं
ส. อิมิสฺสं อสฺสं	อิมาสุ

๔, ในอาขยาต แบ่งกาลที่เป็นประธานได้เท่าไร อะไรบ้าง กาลที่กล่าวนี้ ในเวลาพูดหรือแต่งหนังสือ อ่านหนังสือ ต้องหมายรู้ด้วยอะไร ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดปโรกฺขา เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๔. ในอาขยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่าปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่าอดีตกาล ๑ กาลยังไม่มาถึง เรียกว่าอนาคตกาล ๑ ฯ ต้องหมายรู้ด้วยวิภัตติ

ปโรกฺขา

ป,	อ	อุ
ม,	เอ	ตฺถ
อุ,	อं	มฺห

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. จงเขียนคำแปลพร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) กโรติ สีเลนาติ กตฺตา

(๒) ทมิตพฺโพติ ทมฺโม

(๓) สวณฺณิยติ เอตายาติ สวณฺณนา

ข. กิริยากิตต์ คือ ปมชฺช, ติณฺโณ, แปลอย่างไร สำเร็จรูปมาจากอะไรฯ

๕. ก. (๑) กโรติ สีเลนาติ กตฺตา (ผู้ใด) ย่อมทำ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้ทำโดยปกติ ฯ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีละ ตุ ปัจจัย ฯ

(๒) ทมิตพฺโพติ ทมฺโม (ผู้ใด) อันเขาพึงทรมาณได้ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า อันเขาพึงทรมานได้ ฯ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ณฺย ปัจจัย

(๓) สวณฺณิยติ เอตายาติ สวณฺณนา (เนื้อความ) อันท่านย่อมพรรณนา พร้อมด้วยวาจานั่น เหตุนั้น (วาจานั่น) ชื่อว่า เป็นเครื่องอันท่านพรรณาพร้อม (แห่งเนื้อความ) ฯ เป็นกัมมรูป กรณสาธนะ ยุ ปัจจัย ฯ

ข. ปมชฺช ประมาทแล้ว ป + มทฺ ธาตุ ในความประมาท ตฺวา ปัจจัย อุปสัคอยู่หน้า แปลง ตฺวา เป็น ย ธาตุมี ทฺ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ย กับที่สุดธาตุ เป็น ชฺช ฯ

ติณฺโณ ข้ามแล้ว ตรฺ ธาตุ ในความข้าม ต ปัจจัย ธาตุมี รฺ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ณฺณ แล้วลบที่สุดธาตุ (อิ อาคม) ฯ

๖. ตัปปุริสสมาส แปลกกันกับกัมมธารยสมาสอย่างไร ฯ ชิตินฺทฺริโย (สมโณ), กตทณฺฑกมฺโม (สิสฺโส), สมจฺเฉรำ (จิตฺตำ) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์ พร้อมทั้งเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์นั้นมาด้วย ฯ

๖. ตัปปุริสสมาสนี้แปลกกันกับกัมมธารยะ อย่างนี้ กัมมธารยะ นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเสมอกัน บทหนึ่งเป็นประธาน บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ หรือเป็นวิสเสนะทั้ง ๒ บท ส่วนตัปปุริสสมาส มีวิภัตติและวจนะไม่เสมอกัน ฯ

ชิตินฺทฺริโย เป็น ตติยา พหุพพิหิสมาส

วิ. ชิตานิ อินฺทฺริยานิ เยน โส ชิตินฺทฺริโย (สมโณ) อินทรีย์ ท. อันสมณะใด ชนะแล้ว สมณะนั้น ชื่อว่า มีอินทรีย์อันชนะแล้ว ฯ

กตทณฺฑกมฺโม เป็น จตุตถี พหุพพิหิสมาส

วิ. กตํ ทณฺฑกมฺมํ ยสฺส โส กตทณฺฑกมฺโม (สิสฺโส) ทัณฑกรรม (อันอาจารย์) ทำแล้ว แก่ศิษย์ใด ศิษย์นั้น ชื่อว่า มีทัณฑกรรมอันอาจารย์ทำแล้ว ฯ

สมจฺเฉรํ เป็น สหบุพพบท พหุพพิหิสมาส

วิ. สห มจฺเฉเรน ยํ วตฺตตีติ สมจฺเฉรํ (จิตฺตํ) จิตใด เป็นไปกับ ด้วยความตระหนี่ เหตุนั้น (ตํ จิตฺตํ จิตนั้น) ชื่อว่า เป็นไปกับด้วยความตระหนี่ ฯ

๗. สมุหตัทธิตมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ สีตาลุ, คุณวา, ทณฺฑิตฺตํ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. สมุหตัทธิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณ ณ ตา ฯ

สีตาลุ ลง อาลุ ปัจจัย ในพหุลตัทธิต

วิ. สีตํ อสฺส ปกติ สีตาลุ ฯ

คุณวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต

วิ. คุโณ อสฺส อตฺถีติ คุณวา ฯ

ทณฺฑิตฺตํ ลง ตฺต ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิ. ทณฺฑิโน ภาโว ทณฺฑิตฺตํ ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓

---

๑. จงเติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่า .....

ข. อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ..... ตัว

ค. อักขระเบื้องต้น.....ตัว ตั้งแต่ อ จนถึง โอ ชื่อ.....

ฆ. เอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียก กณฺฐตาลุโช ฯ

๑. จงเติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังนี้

ก. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่า **อักขระ**

ข. อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว

ค. อักขระเบื้องต้น ๘ ตัว ตั้งแต่ อ จนถึง โอ ชื่อ **สระ**

ฆ. เอ เกิดใน ๒ าน คือ **คอและเพดาล** เรียก กณฺตาลุโช ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง ยสฺสินฺทฺริยานิ ตัดต่ออย่างไร ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ เบื้องต้นครบทั้ง ๘ ขาดแต่สญฺโญโค อย่างเดียว คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสำ ทำให้สั้น ๑ ฯ

ยสฺสินฺทฺริยานิ ตัดเป็น **ยสฺส - อินฺทฺริยานิ** ต่อโดยลบสระหน้า คือ อ ในที่สุดแห่งศัพท์ ยสฺส เสีย สนธิ เป็น ยสฺสินฺทฺริยานิ ฯ

๓. จงเติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. สัพพนาม เป็นชื่อสำหรับใช้แทน .....

ข. .....และ..... เป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์

ค. อุปสัคนั้น สำหรับใช้นำหน้านามและ.....

ฆ. โต ปัจจัย เป็นเครื่องหมายตติยาวิภัตติ แปลว่า .....

๓. เติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังนี้

ก. สัพพนาม เป็นชื่อสำหรับใช้แทน **นามนาม**

ข. **คุณนาม** และ **สัพพนาม** เป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์

ค. อุปสัคนั้น สำหรับใช้นำหน้านามและ **กิริยา**

ฆ. โต ปัจจัย เป็นเครื่องหมาย ตติยาวิภัตติ แปลว่า **"ข้าง"**

๔. ธาตุ ท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด ธาตุเหล่านี้ คือ อิกฺขฺ, มุจฺ, ทิวฺ, สุ, ชิ, คหฺ, ชาครฺ, ลกฺขฺ, ภู เป็นไปในความอะไร เมื่อประกอบด้วย ติวัตตมานาวิภัตติ สำเร็จรูปเป็นอย่างไร ฯ

๔. ธาตุ ท่านรวบรวมจัดไว้เป็น ๘ หมวด

อิกฺขฺ	เป็นไปในความ	เห็น	(อิกฺขฺ-อ-ติ)	สำเร็จรูปเป็น	อิกฺขติ
มุจฺ	"	ปล่อย	(มุจ-อ-ติ)	"	มุญฺจติ
ทิวฺ	"	เล่น	(ทิวฺ-ย-พฺพ-ติ)	"	ทิพฺพติ
สุ	"	ฟัง	(สุ-ณา-ติ)	"	สุณาติ
ชิ	"	ชำนะ	(ชิ-นา-ติ)	"	ชินาติ
คหฺ	"	ถือเอา	(คหฺ-ณฺหา-ติ)	"	คณฺหาติ
ชาครฺ	"	ตื่น	(ชาครฺ-โอ-ติ)	"	ชาคโรติ
ลกฺขฺ	"	กำหนด	(ลกฺขฺ-เณ-ณย-ติ)	"	ลกฺเขติ ลกฺขยติ
ภู	"	มี,ความเป็น	(ภู-อ-ภว-ติ)	"	ภวติ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. จงเขียนคำแปล พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะต่อไปนี้

(๑) ปฏิ สำ ภิชฺชตีติ ปฏิสมฺภิทา ฯ

(๒) มญฺญติ เอตายาติ มติ ฯ

(๓) วทตีติ วตฺตา ฯ

ข. มาน ปัจจัย เป็นได้ทั้งกัตตุวาจก และกัมมวาจก จะทราบได้อย่างไรว่า เป็นวาจกไหน จงยกตัวอย่างมาดู ฯ

๕. ก. (๑) ปฏิ สำ ภิชฺชตีติ ปฏิสมฺภิทา (ปัญญาใด) ย่อมแตกฉาน ดี โดยต่างเหตุนั้น (ปัญญานั้น) ชื่อว่า แตกฉานดีโดยต่าง ฯ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ อ ปัจจัย ฯ

(๒) มญฺญติ เอตายาติ มติ (ชน) ย่อมรู้ ด้วยปัญญานั่น เหตุนั้น (ปัญญานั่น) ชื่อว่า เป็นเหตุรู้ (แห่งชน) ฯ กัตตุรูป กรณสาธนะ ติ ปัจจัย ฯ

(๓) วทตีติ วตฺตา (ผู้ใด) ย่อมกล่าว เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้กล่าว ฯ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตุ ปัจจัย ฯ

ข. **มาน** ปัจจัย ถ้าไม่มี ย ปัจจัย ซึ่งลงในกรรม เป็นกัตตุวาจก ถ้ามี ย ปัจจัยนั้น เป็นกัมมวาจก ตัวอย่าง ดังนี้

กัตตุวาจก	**กัมมวาจก**
กุรุมาโน	กริยมาโน
ภุญฺชมาโน	ภุญฺชิยมาโน
วทมาโน	วุจฺจมาโน

๖. นิทฺทรถำ, ปวตฺติตปฺปวรธมฺมจกฺโก เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์ พร้อมทั้งเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์นั้น ๆ มาด้วย ฯ

๖. **นิทฺทรถำ** เป็น อัพยยีภาวสมาส อุปสัคคปุพพกะ

วิ. ทรถสฺส อภาโว นิทฺทรถำ ความไม่มี แห่งความกระวนกระวาย

ชื่อ ความไม่มีความกระวนกระวาย ฯ

ปวตฺติตปฺปวรธมฺมจกฺโก เป็น ตติยาตุลยาธิกรณพหุพพิหิ มี กัมมธารยะ อวธารณบุพพบท และกัมมธารยะ วิเสสนบุพพบทเป็นท้อง

วิ. ธมฺโม เอว จกฺกํ ธมฺมจกฺกํ จักร คือธรรม กัม. อว.

ปวรํ ธมฺมจกฺกํ ปวรธมฺมจกฺกํ ธรรมจักบวร กัม. วิ.

ปวตฺติตํ ปวรธมฺมจกฺกํ เยน โส ปวตฺติตปฺปวรธมฺมจกฺโก ภควา ธรรมจักรบวร อันพระผู้มีพระภาคใด ให้เป็นไปแล้ว พระผู้มีพระภาคนั้น ชื่อว่า มีธรรมจักรบวรอันให้เป็นไปแล้ว. ต. พหุพ.

๗. โคตตตัทธิตมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง เมื่อลงปัจจัยที่มี ณ ต้องทำอย่างไรบ้าง สากุณิโก, มานุสโก ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ในโคตตตัทธิต มีปัจจัย ๘ คือ ณ, ณายน, ณาน, เณยฺย, ณิ, ณิก, ณว, เณร ฯ เมื่อลงปัจจัยที่มี ณ ถ้าสระอยู่หน้าศัพท์เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยคอยู่เบื้องหลัง ต้องพฤติ คือ ทีฆะ อ เป็น อา, วิการ อิ เป็น เอ, อุ เป็น โอ เว้นไว้แต่สระที่อยู่หน้าศัพท์เป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยค อยู่เบื้องหลัง หรือเป็นทีฆะ ไม่ต้องพฤติ และพยัญชนะ คือ ณ นั้น ต้องลบเสีย คงไว้แต่สระที่ ณ อาศัย และสระพยัญชนะอื่น ๆ

สากุณิโก ลง ณิก ปัจจัย ใน ตรตยาทิตัทธิต

วิ. สกุเณ หนฺตฺวา ชีวตีติ สากุณิโก

มานุสโก ลง กณฺ ปัจจัย ใน สมุหตัทธิต

วิ. มนุสฺสานํ สมูโห มานุสโก ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๒๔

---

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. วจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ ..... ฯ

ข. อักขระเบื้องต้น ๘ ตัว ตั้งแต่ .....จนถึง โอ ชื่อ ..... ฯ

ค. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ ..... เรียกว่า อวรรค ฯ

ฆ. กรณ์ที่ทำอักขระ มี ๔ คือ ..... ฯ

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. วจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ **นาม ๑ อัพยยศัพท์ ๑ สมาส ๑ ตัทธิต ๑ อาขยาต ๑ กฤต ๑ ฯ**

ข. อักขระเบื้องต้น ๘ ตัว ตั้งแต่ **อ** จนถึง โอ ชื่อ **สระ** ฯ

ค. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ **ย ร ล ว ส ห ฬ** เรียกว่า อวรรค ฯ

ฆ. กรณ์ที่ทำอักขระ มี ๔ คือ **ชิวฺหามชฺฌ ท่ามกลางลิ้น ๑ ชิวฺโหปคฺคํ ถัดปลายลิ้นเข้ามา ๑ ชิวฺหคฺคํ ปลายลิ้น ๑ สกฏฺฐานํ ฐานของตน ๑ ฯ**

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง อริยสจฺจานทสฺสนํ ตัดต่ออย่างไร ฯ

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส อาคโม ๑ ปกติ ๑ ฯ **อริยสจฺจานทสฺสนํ** ตัดเป็น อริยสจฺจานํ – ทสฺสนํ เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าบ้างก็ได้ต่อเป็น อริยสจฺจานทสฺสนํ ฯ

๓. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. ลิงค์นั้นจัดตาม ..... ของภาษาบ้าง ตาม .....บ้าง ฯ

ข. ในอิตถีลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ ..... ฯ

ค. ตั้งแต่ เอกูนวีสติ จนถึง ..... เป็น เอกวจนะ อิตถีลิงค์อย่างเดียว ฯ

ฆ. ปัจจัยทั้งหลาย คือ ตฺร ตฺถ ..... เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติ ฯ

๓. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. ลิงค์นั้นจัดตาม **สมมติ** ของภาษาบ้าง ตาม **กำเหนิด** บ้าง ฯ

ข. ในอิตถีลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ อา อิ อี อุ อู ฯ

ค. ตั้งแต่ เอกูนวีสติ จนถึง **อฏฺฐนวุติ** เป็น เอกวจนะ อิตถีลิงค์ อย่างเดียว ฯ

ฆ. ปัจจัยทั้งหลาย คือ **ตฺร ตฺถ ห ธ ธิ หึ หำ หิญฺจนำ ว** เป็นเครื่องหมาย สัตตมีวิภัตติ ฯ

๔. อะไรจัดเป็นวาจก วาจกไหนลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ ดังนี้ จัดเป็นวาจก ฯ

กัตตุวาจก ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ณุ ณา นา ณฺหา โอ เณ ณย

กัมมวาจก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย

ภาววาจก ลง ย ปัจจัย

เหตุกัตตุวาจก ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ ณย ณาเป ณาปย

เหตุกัมมวาจก ลงปัจจัย ๑๐ ตัวนั้นด้วย, ลงเหตุปัจจัย คือ ณาเป ด้วย, ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย ฯ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. จงเขียนคำแปล พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ปารำ คจฺฉติ สีเลนาติ ปารคู ฯ

ข. อุทกำ ทธาตีติ อุทธิ ฯ

ค. คจฺฉนฺติ เอตฺถาติ คติ ฯ

ข. กิตปัจจัย ในกิริยากิตก์ คือปัจจัยอะไรบ้าง ปัจจัยไหนบอกกาลอะไร ฯ

๕. ได้ตอบคำถามนั้นต่อไปนี้

ก. คำแปล พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัย ของรูปวิเคราะห์นั้น ดังนี้

ก. ปารํ คจฺฉติ สีเลนาติ ปารคู (ผู้ใด) ย่อมถึง ซึ่งฝั่ง โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ ฯ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีละ รู ปัจจัย ฯ

ข. อุทกํ ทาตีติ อุทธิ (ประเทศใด) ย่อมทรงไว้ ซึ่งน้ำ เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งน้ำ (ทะเล) ฯ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ อิ ปัจจัย ฯ

ค. คจฺฉนฺติ เอตฺถาติ คติ (ชน ท.) ย่อมไป ในภูมินั่น เหตุนั้น (ภูมินั้น) ชื่อว่า เป็นที่ไป (แห่งชน ท.) ฯ เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ติ ปัจจัย ฯ

ข. กิตปัจจัย ในกิริยากิตก์ คือ อนฺต ตวนฺตุ ตาวี ฯ อนฺต บอกปัจจุบันนกาล ตวนฺตุ ตาวี บอกอดีตกาล ฯ

๖. ยถาวุฑฺฒํ, สุวณฺณวณฺโณ เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์ พร้อมทั้งเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์นั้นมาด้วย ฯ

๖. **ยถาวุฑฺฒํ** เป็น อัพยยีภาวสมาส

วิ. วุฑฺฒานํ ปฏิปาฏิ ยถาวุฑฺฒํ ลำดับ แห่งคนเจริญแล้ว ท. ชื่อว่า ตามคนเจริญแล้ว ฯ อีกอย่างหนึ่ง วิ. เย เย วุฑฺฒา ยถาวุฑฺฒํ ชนเจริญแล้ว ท. ใด ใด ชื่อ เจริญแล้วอย่างไร ฯ

สุวณฺณวณฺโณ เป็น ฉัฏฐี อุปมาพหุพพิหิสมาส

วิ. สุวณฺณสฺส วณฺโณ อิว วณฺโณ ยสฺส โส สุวณฺณวณฺโณ ภควา วรรณ ของพระผู้มีพระภาค ใด เพียงดัง วรรณ แห่งทอง พระผู้มีพระภาคนั้น ชื่อว่า มีวรรณเพียงดังวรรณแห่งทอง ฯ

๗. เสฏฐตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ ปุณฺณวา, โสวณฺณมยํ, รามณียกํ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ

๗. เสฏฐตัทธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร ตม อิยิสฺสก อิย อิฏฺฐ ฯ

ปุณฺณวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต

วิ. ปุณฺณํ อสฺส อตฺถีติ ปุณฺณวา ฯ

โสวณฺณมยํ ลง มย ปัจจัย ในปกติตัทธิต

วิ. สุวณฺเณน ปกตํ โสวณฺณมยํ ฯ

รามณียกํ ลง กณฺ ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิ. รมณียสฺส ภาโว รามณียกํ ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

พระราชเวที พุรหฺมวโส วัดเบญจมบพิตร เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕

---

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. เนื้อความของถ้อยคำทั้งปวง ต้องหมายรู้กันด้วย .....

ข. อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ..... ตัว

ค. สระมีมาตราเบา ๓ ตัว .....ชื่อรัสสะ

ฆ. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ ..... เรียกว่า กณฺโฐฏฺฐโช

ง. พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ..... ๑๑ ตัวนี้ เป็นอโฆสะ ฯ

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้

ก. เนื้อความของถ้อยคำทั้งปวง ต้องหมายรู้กันด้วย **อักขระ**

ข. อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว

ค. สระมีมาตราเบา ๓ ตัว **อ อิ อุ** ชื่อรัสสะ

ฆ. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ **คอและริมฝีปาก** เรียกว่า กณฺโฐฏฺฐโช

ง. พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ **ก ข, จ ฉ, ฏ ฐ, ต ถ, ป ผ,** และ **ส** ๑๑ ตัวนี้เป็น อโฆสะ ฯ

๒. พยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง เอวํส ตัดต่ออย่างไร ฯ

๒. พยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑ ฯ เอวํส ตัดเป็น เอวํ - อสฺส ลบสระเบื้องปลายที่มีนิคคหิตอยู่หน้าแล้ว ถ้าพยัญชนะซ้อนเรียงกัน ๒ ตัว ลบเสียตัวหนึ่ง

๓. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. คุณนามนี้แบ่งเป็น ๓ คือ .....

ข. นามทั้ง ๓ นั้น ต้องประกอบด้วย .....วิภัตติ

ค. เอกสังขยา เป็นเอกวจนะอย่างเดียว เอกสัพพนาม เป็น ..... วจนะ

ฆ. ศัพท์เหล่านี้ คือ ..... เป็นนิยม

ง. อุปสรรคนั้น สำหรับใช้ ..... ฯ

๓. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. คุณนามนี้แบ่งเป็น ๓ คือ **ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑**

ข. นามทั้ง ๓ นั้น ต้องประกอบด้วย **ลิงค์ วจนะ** วิภัตติ

ค. เอกสังขยา เป็นเอกวจนะอย่างเดียว เอกสัพพนาม เป็น **ทฺวิ** วจนะ

ฆ. ศัพท์เหล่านี้ คือ **ต เอต อิม อมุ** เป็นนิยม

ง. อุปสรรคนั้น สำหรับใช้ **นำหน้านามและกิริยาให้วิเศษขึ้น ฯ**

๔. ข ฉ ส และ อาย อิย ปัจจัยในอาขยาต เป็นไปในความอะไร จงยกอุทาหรณ์มาดู พร้อมทั้งคำแปลมาดูด้วย ฯ

๔. ข ฉ ส เป็นไปในความปรารถนา อุ. พุภุกฺขติ (ภุชฺ + ข - พุภุกฺขติ) ปรารถนาจะกิน, ชิฆจฺฉติ (ฆสฺ+ฉ-ชิฆจฺฉติ) ปรารถนาจะกิน, ชิคึสติ (หรฺ+ส-ชิคึสติ) ปรารถนาจะนำไป ฯ

อาย อิย เป็นไปในความประพฤติ อุ. จิรายติ ประพฤติช้าอยู่,

ปุตฺติยติ ย่อมประพฤติให้เป็นเพียงดังบุตร ฯ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. จงเขียนคำแปล พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) สยํ ภวตีติ สยมฺภู

(๒) ทุกฺเขน รกฺขิยตีติ ทุรกฺขํ

(๓) ปธมํ ภวติ เอตสฺมาติ ปภโว

ข. กิจจปัจจัย ในกิริยากิตก์ มีเท่าไร อะไรบ้าง และบอกอะไร ฯ

๕. ก. ได้เขียนคำแปล พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

(๑) สยํ ภวตีติ สยมฺภู (ผู้ใด) ย่อมเป็นเอง เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้เป็นเอง, เป็น กัตตุรูป กัตตุสาธนะ กฺวิ ปัจจัย.

(๒) ทุกฺเขน รกฺขิยตีติ ทุรกฺขํ (จิตใด) อันเขารักษาได้ โดยยาก เหตุนั้น (จิตนั้น) ชื่อว่า อันเขารักษาได้โดยยาก, เป็น กัมมรูป กัมมสาธนะ ข ปัจจัย.

(๓) ปธมํ ภวติ เอตสฺมาติ ปภโว (แม่น้ำ) ย่อมเกิดก่อน แต่ประเทศนั่น เหตุนั้น (ประเทศนั่น) ชื่อว่า เป็นแดนเกิดก่อน (แห่งแม่น้ำ), เป็น กัตตุรูป อปาทานสาธนะ อ ปัจจัย ฯ

ข. กิจจปัจจัย ในกิริยากิตก์มี ๒ คือ อนีย ตพฺพ บอกความจำเป็น ฯ

๖. นิทฺทรถํ พหุนทิโก เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์ พร้อมทั้งเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์นั้นมาด้วย ฯ

๖. **นิทฺทรถ** เป็น อัพพยยีภาวสมาส วิ. ทรถสฺส อภาโว นิทฺทรถํ ความไม่มีแห่งความกระวนกระวาย ชื่อความไม่มีความกระวนกระวาย ฯ

พหุนทิโก เป็น สัตตมีพหุพพิหิสมาส วิ. พหู นทิโย ยสฺมึ โส พหุนทิโก (ชนปโท) แม่น้ำ ท. ในชนบทใด มาก ชนบทนั้น ชื่อว่ามี แม่น้ำมาก ฯ

๗. **โคตตตัทธิต** มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ สากฺยปุตฺติโก, สงฺฆมิกํ, คุณวา, ลงปัจจัยในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดูด้วย ฯ

๗. โคตตตัทธิต มีปัจจัย ๘ คือ ณ ณายน ณาน เณยฺย ณิ ณิก ณว เณร

สากฺยปุตฺติโก ลง ณิก ปัจจัย ในโคตตตัทธิต

วิ. สกฺยปุตฺตสฺส อปจฺจํ สากฺยปุตฺติโก ฯ

สงฺฆมิกํ ลง ณิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต วิ. สงฺฆสฺส สนฺตกํ สงฺฆมิกํ ฯ

คุณวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต วิ. คุโณ อสฺส อตฺถีติ คุณวา ฯ

ประโยค ๑-๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖

---

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. สระอีก ๕ ตัว อื่นจากรัสสะ ๓ ตัว คือ ..... ชื่อ ..... ฯ

ข. พยัญชนะ ..... ตัวนี้ คือ ..... เรียกว่า อวรรค เพราะไม่เป็น ..... ฯ

ค. พยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะ ..... ได้ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ตัว ..... ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว ฯ

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้นดังต่อไปนี้

ก. สระอีก ๕ ตัว อื่นจากรัสสะ ๓ ตัว คือ **อา อี อู เอ โอ** ชื่อ **ทีฆะ** ฯ

ข. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ **ย ร ล ว ส ห พ** เรียกว่า อวรรค เพราะไม่เป็น **พวกเป็นหมู่กัน ตามฐานกรณ์ที่เกิด** ฯ

ค. พยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะ **ในวรรคของตน** ได้ ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ตัว **ง** ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว ฯ

๒. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. ในสระสนธิ อาเทโส มี ๒ ..... ๑ ..... ๑ ฯ

ข. อาเทสพยัญชนะนั้น แปลง ท เป็น ต อุ, ว่า ..... ฯ

ค. ถ้า เอ และ ห อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิตเป็น ..... ดังนี้

ปจฺจตฺตํ-เอว เป็น ..... ฯ

๒. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้นดังต่อไปนี้

ก. ในสระสนธิ อาเทโส มี ๒ **แปลงสระเบื้องหน้า ๑ แปลงสระเบื้องหลัง** ๑

ข. อาเทสพยัญชนะนั้น แปลง ท เป็น ต อุ, ว่า **สุคโท** เป็น **สุคโต** ฯ

ค. ถ้า เอ และ ห อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิตเป็น **ณ** ดังนี้ ปจฺจตฺตํ - เอว เป็น **ปจฺจตฺตณฺเณว** ฯ

๓. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. คุณนามและสัพนามเป็นได้ทั้ง ..... ลิงค์ ฯ

ข. ภควนฺตา ภควนฺเต ใช้เป็น ..... ภควนฺโต ใช้เป็น ..... ฯ

ค. ปกติสังขยา ตั้งแต่ เอก ถึง จตุ จัดเป็น ..... ตั้งแต่ ปญฺจ ไป เป็น ..... ฯ

ฆ. ศัพท์เหล่านี้ คือ ย..... กึ เป็น ..... ฯ

ง. ปัจจัยทั้งหลาย คือ ตฺร ..... ว เป็น ..... ฯ

๓. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้นดังต่อไปนี้

ก. คุณนามและสัพนามเป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์ ฯ

ข. ภควนฺตา ภควนฺเต ใช้เป็น **ทฺวิวจนะ สำหรับกล่าวถึงคน ๒ คน,** ภควนฺโต ใช้เป็น **พหุวจนะ สำหรับกล่าวถึงคนมาก ตั้งแต่ ๓ คน ขึ้นไป** ฯ

ค. ปกติสังขยา ตั้งแต่ เอก ถึง จตุ จัดเป็น สัพพนาม ตั้งแต่ ปญฺจ ไป เป็น **คุณนาม** ฯ

ฆ. ศัพท์เหล่านี้ คือ ย **อญฺญ อญฺญตร อญฺญตม ปร อปร กตร กตม เอก เอกจฺจ สพฺพ** กึ เป็น **อนิยม** ฯ

ง. ปัจจัยทั้งหลาย คือ **ตฺร ตฺถ ห ธ ธิ หึ หํ หิญฺจนํ ว** เป็นเครื่องหมาย **สัตตมีวิภัตติ** ฯ

๔. กาลาติปตฺติ บอกกาลอะไร แปลว่าอย่างไร ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่าอย่างไร จงยกอุทาหรณ์พร้อมทั้งแปลมาให้ดูด้วย ฯ

๔. กาลาติปตฺติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต แปลว่า **"จัก – แล้ว"** ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า **"จักได้ - แล้ว"** อุ. โส เจ ยานํ ลภิสฺสา อคจฺฉิสฺสา ถ้าว่า เขา**จัก**ได้**แล้ว** ซึ่งยานไซร้ (เขา) **จัก**ได้ไป**แล้ว**" ฯ

๕. ก. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และ ปัจจัยมาด้วย

(๑) วิชานาติ สีเลนาติ วิญฺญู ฯ

(๒) นิสฺสาย นำ วสตีติ นิสฺสโย ฯ

(๓) อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส ฯ

ข. กิตปัจจัยในกิริยากิตก์ คืออะไรบ้าง ปัจจัยไหนบอกกาลอะไร ฯ

๕. ก. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และ ปัจจัย ดังนี้

(๑) (ผู้ใด) ย่อมรู้วิเศษ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้รู้วิเศษ โดยปกติ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีละ รู ปัจจัย ฯ

(๒) (ศิษย์) อาศัย ซึ่งอาจารย์นั้นอยู่ เหตุนั้น (อาจารย์นั้น) ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่ (ของศิษย์) เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ อ ปัจจัย ฯ

(๓) (ภิกษุ ท.) ย่อมอาศัยอยู่ ในประเทศนั่น เหตุนั้น (ประเทศนั่น) ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่ (แห่งภิกษุ ท.) เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ณ ปัจจัย ฯ

ข. อนฺต ตวนฺตุ ตาวี ฯ **อนฺต** บอกปัจจุบันกาล ตวนฺตุ ตาวี บอกอดีตกาล ฯ

๖. พุทฺธรตนำ, สราชิกา (ปริสา) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์นั้นมาด้วย ฯ

๖. **พุทฺธรตนำ** เป็น อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส

วิ. พุทฺโธ เอว รตนำ พุทฺธรตนำ รัตนะ คือ พระพุทธเจ้า ฯ

สราชิกา เป็น สห บุพพบท พหุพพิหิสมาส

วิ. สห รญฺญา ยา วตฺตตีติ สราชิกา ปริสา บริษัทใด ย่อมเป็นไปกับด้วยพระราชา เหตุนั้น (สา ปริสา บริษัทนั้น) ชื่อว่า เป็นไปกับด้วยพระราชา ฯ

๗. ชาตาทิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ สากฏิโก, กตฺติโก, ชนตา, ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์และเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

๗. มีปัจจัย ๓ คือ อิม อิย กิย ฯ

สากฏิโก ลง ณิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต

วิ. สกเฏน จรตีติ สากฏิโก (ชนใด) ย่อมเที่ยวไป ด้วยเกวียน เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อ สากฏิกะ (ผู้เที่ยวไปด้วยเกวียน) ฯ **กตฺติโก** ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิต วิ. กตฺติกาย นิยุตฺโต มาโส กตฺติโก เดือน ประกอบด้วยฤกษ์กัตติกา ชื่อ กัตติกะ (เดือนประกอบด้วยฤกษ์กัตติกา) ฯ

ชนตา ลง ตา ปัจจัย ในสมุหตัทธิต

วิ. ชนานำ สมุโห ชนตา ประชุม แห่งชน ท. ชื่อว่า ชนตา (ประชุมแห่งชน) ฯ

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗

---

๑. สระในบาลีภาษามีเท่าไร อะไรบ้าง สระไหนเป็นรัสสะ ทีฆะ ครุ ลหุ ฯ

๑. มี ๘ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ

สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อ **รัสสะ**

สระอีก ๕ ตัว อื่นจากรัสสะ ๓ ตัว คือ อา อี อู เอ โอ ชื่อ **ทีฆะ**

สระที่เป็นทีฆะล้วน และสระที่เป็นรัสสะมีพยัญชนะสังโยค และนิคคหิต อยู่เบื้องหลัง ชื่อ**ครุ**

สระที่เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยค และนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง ชื่อ **ลหุ ฯ**

๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สนธิมีเท่าไร อะไรบ้าง

ข. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง

ค. วิฑูนคฺคำ ตัดต่ออย่างไร ฯ

๒. ได้ตอบคำถามนั้น ดังนี้

ก. สนธิมี ๓ คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑

ข. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑

ค. **วิฑูนคฺคำ** ตัดเป็น **วิฑูนำ - อคฺคำ** เมื่อสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าบ้าง ต่อเป็น วิฑูนคฺคำ ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คุณนามแบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง

ข. นามทั้ง ๓ นั้น ต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง

ค. ศัพท์มโนคณะมีเท่าไร อะไรบ้าง

ฆ. อุปสัคนั้นใช้อย่างไร

ง. นิบาตต่อไปนี้บอกอะไร ปาโต อโธ ยาว วิย มา ฯ

๓. ได้ตอบคำถามนั้น ดังนี้

ก. คุณนามแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑

ข. นามทั้ง ๓ นั้น ต้องประกอบด้วยลิงค์ วจนะ วิภัตติ

ค. ศัพท์มโนคณะ มี ๑๒ ศัพท์ คือ

มน	ใจ	เตช	เดช
อย	เหล็ก	ปย	น้ำนม
อุร	อก	ยส	ยศ
เจต	ใจ	วจ	วาจา
ตป	ความร้อน	วย	วัย
ตม	มืด	สิร	หัว

ฆ. อุปสัคนั้น สำหรับใช้นำหน้านาม และกิริยา ให้วิเศษขึ้น

ง. นิบาต ต่อไปนี้

ปาโต	บอกกาล	**วิย**	บอกอุปมาอุปไมย
อโธ	บอกที่	**มา**	บอกปฏิเสธ
ยาว	บอกปริจเฉท		

๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบวิภัตติ .....

ข. วิภัตตินั้น ท่านจำแนกไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายให้รู้กาล .....

ค. ปัจจัยในกัตตุวาจก ๑๐ ตัว คือ .....

ฆ. ข ฉ ส ปัจจัย เป็นไปในความ .....

ง. ลง อิ อาคมหลังธาตุและปัจจัยที่ประกอบ อชฺชตฺตนี ..... ฯ

๔. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้น ดังนี้

ก. ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบวิภัตติ **กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย**

ข. วิภัตตินั้น ท่านจำแนกไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายให้รู้กาล **บท วจนะ บุรุษ**

ค. ปัจจัยในกัตตุวาจก ๑๐ ตัว คือ **อ เอ ย ณุ ณา นา ณฺหา โอ เณ ณย**

ฆ. ข ฉ ส ปัจจัย เป็นไปในความ **ปรารถนา**

ง. ลง อิ อาคมหลังธาตุและปัจจัยที่ประกอบ อชฺชตฺตนี **ภวิสฺสนฺติ** และ **กาลาติปตฺติ** ฯ

๕. ก. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะและปัจจัยมาด้วย

ก. ภิกฺขติ สีเลนาติ ภิกฺขุ

ข. ทุสฺสติ เตนาติ โทโส

ค. สยนฺติ เอตฺถาติ สยนำ

ข. กิตกิจจปัจจัยในกิริยากิตต์ คืออะไรบ้าง ปัจจัยไหนบอกกาลอะไร ฯ

๕. ก. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ ต่อไปนี้ ดังนี้

ก. ภิกฺขติ สีเลนาติ ภิกฺขุ (ผู้ใด) ย่อมขอ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้ขอโดยปกติ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีลัตถะ รู ปัจจัย

ข. ทุสฺสติ เตนาติ โทโส (ชน) ย่อมประทุษร้าย ด้วยกิเลสนั้น เหตุนั้น (กิเลสนั้น) ชื่อว่า เป็นเหตุประทุษร้าย (แห่งชน) กัตตุรูป กรณสาธนะ ณ ปัจจัย

ค. สยนฺติ เอตฺถาติ สยนำ (เขา ท.) ย่อมนอน ในที่นั่น เหตุนั้น (ที่นั่น) ชื่อว่า เป็นที่นอน (แห่งเขา ท.) กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ยุ ปัจจัย ฯ

ข. กิตกิจจปัจจัยในกิริยากิตก์ คือ มาน ต ตูน ตฺวา ตฺวาน **มาน** บอกปัจจุบันกาล

ต ตูน ตฺวา ตฺวาน บอกอดีตกาล ฯ

๖. เอกปุคฺคโล, อสฺสรโถ, อพฺราหฺมโณ, ยถาวุฑฺฒึ, สปุตฺโต (ปิตา) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์ พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

๖. **เอกปุคฺคโล** เป็น อสมาหารทิคุสมาส

วิ. เอโก ปุคฺคโล เอกปุคฺคโล บุคคลผู้เดียว

อสฺสรโถ เป็น ตติยาตัปปุริสสมาส

วิ. อสฺเสน (ยุตฺโต) รโถ อสฺสรโถ รถ (เทียมแล้ว) ด้วยม้า

อพฺราหฺมโณ เป็น อุภยตัปปุริส หรือ กัมมธารยสมาส มี น เป็นบทหน้า

วิ. น พฺราหฺมโณ อพฺราหฺมโณ (อยํ ชโน ชนนี้) มิใช่พราหมณ์

ยถาวุฑฺฒึ เป็น อัพยยีภาวสมาส นิปาตปุพพกะ

วิ. วุฑฺฒานํ ปฏิปาฏิ ยถาวุฑฺฒึ ลำดับ แห่งคนเจริญแล้ว ท. ชื่อว่าตามคนเจริญแล้ว

สปุตฺโต (ปิตา) เป็น สหบุพพบท พหุพพิหิสมาส

วิ. สห ปุตฺเตน โย วตฺตตีติ สปุตฺโต ปิตา ชนใด
ย่อมเป็นไปกับด้วยบุตร เหตุนั้น (โส ชโน ชนนั้น)
ชื่อว่า เป็นไปกับด้วยบุตร คือ บิดา ฯ

๗. สมุหตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง มานุสโก, อายสฺมา, โปริสฺสํ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์ และเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

๗. สมุหตัทธิต มีปัจจัย ๓ คือ **กณฺ ณ ตา**

มานุสโก ลง กณฺ ปัจจัย ในสมุหตัทธิต

วิ. มนุสฺสานำ สมูโห มานุสโก ประชุม แห่งมนุษย์ ท. ชื่อ มานุสกะ (ประชุมแห่งมนุษย์ หรือหมู่แห่งมนุษย์)

อายสฺมา ลง มนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต

วิ. อายุ อสฺส อตฺถีติ อายสฺมา อายุ ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีอายุ ฯ

โปริสฺสำ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิ. ปุริสสฺส ภาโว โปริสฺสำ ความเป็นแห่งบุรุษ ชื่อ โปริสสะ ฯ

พระราชเวที พุรหฺมวโส วัดเบญจมบพิตร เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

---

๑. อักขระที่เหลือจากสระ ชื่ออะไร แปลว่าอย่างไร มีเท่าไร แบ่งเป็นกี่พวก อะไรบ้าง ฯ

๑. ชื่อ พยัญชนะ แปลว่า ทำเนื้อความให้ปรากฏ มี ๓๓ ตัว แบ่งเป็น ๒ พวก คือ วรรค ๑ อวรรค ๑ ฯ

๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สนธิกิริโยปกรณ์ ๘ อย่าง อะไรบ้าง

ข. พยัญชนะอาคมมีเท่าไร อะไรบ้าง

ค. ปจฺจตฺตญฺเญว ตัดต่ออย่างไร ฯ

๒. ได้ตอบคำถามนั้น ดังนี้

ก. คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสำ ทำให้สั้น ๑ สญฺโญโค ซ้อนตัว ๑

ข. มี ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฬ

ค. ตัดเป็น **ปจฺจตฺตำ + เอว** นิคคหิตอยู่หน้า เอ อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิต เป็น ญ ต่อเป็น **ปจฺจตฺตญฺเญว ฯ**

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สัพพนามเป็นชื่อสำหรับใช้แทนอะไร

ข. อะไรเรียกว่าการันต์

ค. ปกติสังขยาตั้งแต่ไหนถึงไหน เป็นเอกวจนะอิตถีลิงค์อย่างเดียว

ฆ. นิบาตต่อไปนี้ บอกอะไร อุทฺธ ตคฺฆ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามนั้น ดังนี้

ก. สัพพนามเป็นชื่อสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้วเพื่อจะไม่ให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะหู

ข. สระที่สุดแห่งศัพท์ เรียกว่า **การันต์**

ค. ปกติสังขยาตั้งแต่**เอกูนวีสติ** จนถึง **อฏฺฐนวุติ**

ฆ. **อุทธ** บอกที่

ตคฺฆ บอกความเตือน ฯ

๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. อนาคตกาลจัดเป็น ๒ คือ .....

ข. ปัญจมีวิภัตติ บอกความหวัง แปลว่า .....

ค. ในกัมมวาจก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง ..... หน้า ย

ฆ. วิภัตตินั้น จัดเป็นบุญรุษ ๓ คือ .....

ง. อาย อิย เป็นไปใน ..... ฯ

๔. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้น ดังนี้

ก. อนาคตกาล จัดเป็น ๒ คือ อนาคตของปัจจุบัน ๑ อนาคตของอดีต ๑

ข. ปัจมีวิภัตติ บอกความหวัง แปลว่า **"เถิด"**

ค. ในกัมมวาจก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง **อิ** อาคม หน้า ย

ฆ. วิภัตตินั้นจัดเป็นบุรุษ ๓ คือ ประถมบุรุษ ๑ มัธยมบุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑

ง. อาย อิย เป็นไปใน**ความประพฤติ** ฯ

๕. ก. จงเขียนคำแปลวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะและปัจจัยมาด้วย

ก. ธมฺมํ จรติ สีเลนาติ ธมฺมจารี

ข. กาตพฺพนฺติ การิยํ

ค. นิธิยตีติ นิธิ

ข. กิตปัจจัยในกิริยากิตก์ คืออะไรบ้าง บอกกาลอะไร ฯ

๕. ก. ได้เขียนคำแปลวิเคราะห์ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัย ดังนี้

ก. (ผู้ใด) ย่อมประพฤติ ซึ่งธรรม โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ เป็น กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ ณี ปัจจัย

ข. (กรรมใด) อันเขา พึงทำ เหตุนั้น (กรรมนั่น) ชื่อว่า อันเขาพึงทำ เป็น กัมมรูป กัมมสาธนะ ณฺย ปัจจัย

ค. (สมบัติใด) อันเขา ฝังไว้ เหตุนั้น (สมบัตินั้น) ชื่อว่า อันเขาฝังไว้ เป็น กัมมรูป กัมมสาธนะ อิ ปัจจัย

ข. กิตปัจจัยในกิริยากิตก์ คือ อนฺต ตวนฺตุ ตาวี ฯ **อนฺต** บอกปัจจุบันกาล **ตวนฺตุ ตาวี** บอกอดีตกาล ฯ

๖. นรวโร, สทฺธาธนำ, อนฺโตปาสาทำ, ฉตฺตปาณิ, สราชิกา เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์ พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

๖. **นรวโร** เป็น วิเสสนุตตรบท กัมมธารยสมาส

วิ. นโร วโร นรวโร นระประเสริฐ

สทฺธาธนำ เป็น อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส

วิ. สทฺธา เอว ธนำ สทฺธาธนำ ทรัพย์คือศรัทธา

อนฺโตปาสาทำ เป็น อัพยยีภาวสมาส (นิปาตปุพพกะ)

วิ. ปาสาทสฺส อนฺโต อนฺโตปาสาทำ ภายใน แห่งปราสาท

ฉตฺตปาณิ เป็น ฉัฏฐีตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส

วิ. ฉตฺตำ ปาณิมฺหิ ยสฺส โส ฉตฺตปาณิ ปุริโส ร่ม (มี) ในมือ ของบุรุษใด บุรุษนั้น ชื่อว่า มีร่มในมือ

สราชิกา เป็น สหบุพพบท พหุพพิหิสมาส

วิ. สห รญฺญา ยา วตฺตตีติ สราชิกา ปริสา บริษัทใด ย่อมเป็นไปกับด้วย พระราชา เหตุนั้น (สา ปริสา บริษัทนั้น) ชื่อว่า เป็นไปกับด้วยพระราชา ฯ

๗. เสฏฐตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ ฉฏฺโฐ, ติกำ, มนุสฺสตฺตำ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์และเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

๗. เสฏฐตัทธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร ตม อิยิสฺสก อิย อิฏฺฐ

ฉฏฺโฐ ลง ฐ ปัจจัย ในปูรณตัทธิต

วิ. ฉนฺนำ ปูรโณ ฉฏฺโฐ (ชน) เป็นที่เต็ม แห่งชน ท. ๖ ชื่อว่า ที่ ๖

ติกำ ลง ก ปัจจัย ในสังขยาตัทธิต

วิ. ตีณิ ปริมาณานิ อสฺสาติ ติกำ ปริมาณ ท. ของวัตถุนั้น ๓ เหตุนั้น (วัตถุนั้น) ชื่อว่า มีปริมาณ ๓

มนุสฺสตฺตำ ลง ตฺต ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิ. มนุสฺสสฺส ภาโว มนุสฺสตฺตำ ความเป็น แห่งมนุษย์ ชื่อมนุสสัตตะ ฯ

พระราชเวที พุรหฺมวำโส วัดเบญจมบพิตร เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๒๙

๑. จงเลือกคำในวงเล็บที่เห็นว่าถูกต้อง เติมลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่า.....(สระ, พยัญชนะ, อักขระ)

ข. อักขระเบื้องต้น ๘ ตัว ชื่อ.....(สระ, พยัญชนะ, อักขระ)

ค. ถัดปลายลิ้นเข้ามา เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็น.....(ตาลุชะ, มุทธชะ, ทันตชะ)

ฆ. พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น.....(โฆสะ, อโฆสะ)

ง. พยัญชนะที่ ๒ ที่ ๔ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น.....(สิถิล, ธนิต)

๒. ในสระสนธิ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ย่อมลงได้ในกรณีใดบ้าง และยถายิทำ ตัดต่ออย่างไรฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู

ก. นามศัพท์ท่านแบ่งเป็นลิงค์เท่าไร

ข. เอก สัพพนาม แจกได้กี่วจนะ เหมือนอะไร

ค. วิเสสสัพพนาม แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง

ฆ. นิบาตนั้น สำหรับใช้อย่างไร

ง. ปัจจัยนั้น ลงที่ไหน เป็นเครื่องหมายอะไร ฯ

๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. ปัจจุบันแท้ แปลว่า ".....”

ข. .....บอกอดีตกาล ไม่มีกำหนด แปลว่า "แล้ว"

ค. ในภาววาจก ลง.....ปัจจัย อุ. ภูยเต เป็นต้น

ฆ. อา หิยตฺตนี มักรัสสะเป็น.....ในหมวดธาตุทั้งปวง

ง. เอา ณา ธาตุ เป็น.....ฯ

๕. ก. จงเขียนคำแปลวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะและปัจจัยมาด้วย

๑. ปจมฺ ภาวติ เอตสฺมาติ ปภโว.

๒. สมฺปชฺชิตพฺพาติ สมฺปตฺติ.

๓. กุชฺฌติ สีเลนาติ โกธโน.

ข. กรณีย์, ติณฺโณ เป็นธาตุ และปัจจัย อะไร ฯ

๖. อะไร เรียกว่า ลุตตสมาส และ อลุตตสมาส ฯ สมณปฏิญฺญา, อชฺฌตฺตํ, อคฺยาหิโต (พฺราหฺมโณ) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

๗. โคตตตัทธิตมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ ปุตฺติโม, จกฺขุมา, อโยมย์ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์ และเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เลือกคำในวงเล็บที่เห็นว่าถูกต้อง เติมลงในช่องว่าง ดังนี้

ก. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่า อักขระ

ข. อักขระเบื้องต้น ๘ ตัว ชื่อ สระ

ค. ถัดปลายลิ้นเข้ามา เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็น มุทธชะ

ฆ. พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น โฆสะ

ง. พยัญชนะที่ ๒ ที่ ๔ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น ธนิต

๒. ถ้าสระ โอ อยู่หน้า พยัญชนะอยู่หลัง ลบ โอ เสีย แล้วลง อ อาคมได้บ้าง อุ. ว่า โส -สีลวา เป็น สสีลวา, พยัญชนะอยู่เบื้องปลาย ลง โอ อาคม ได้บ้าง อุ. ว่า ปร - สหสฺสํ ลบ อ ที่สุด แห่ง ปร ศัพท์ แล้วลง โอ อาคม เป็น ปโรสหสฺสํ ยถาทิทำ ตัดเป็น ยถา - อิทำ ถ้าสระอยู่เบื้องหลัง ลง ย อาคมได้ ยถา-อิทำ ต่อเป็น ยถายิทำ

๓. ได้ตอบคำถามนั้น ดังนี้

ก. แบ่งเป็นลิงค์ ๓ (คือ ปุลิงค์ เพศชาย ๑ อิตถีลิงค์ เพศหญิง ๑ นปุสกลิงค์ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑)

ข. แจกได้ทั้ง ๒ วจนะ เหมือน ย ศัพท์

ค. แบ่งเป็น ๒ อนิยม นิยม

ฆ. สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยา ศัพท์บ้าง

ง. ลงท้ายนามศัพท์ เป็นเครื่องหมายวิภัตติบ้าง ลงท้ายธาตุ เป็นเครื่องหมายกิริยาบ้าง

๔. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังนี้

ก. ปัจจุบันแท้ แปลว่า "อยู่"

ข. ปโรกฺขา บอกอดีตกาล ไม่มีกำหนด แปลว่า "แล้ว"

ค. ในภาววาจก ลง ย ปัจจัย อุ. ภูยเต เป็นต้น

ฆ. อา หิยตฺตนี มักรัสสะเป็น อ เป็นหมวดธาตุทั้งปวง

ง. เอา ณา ธาตุ เป็น ชา

๕. ก. ได้เขียนคำแปลวิเคราะห์ บอกรูป สาธนะ และปัจจัย ดังนี้

๑. (แม่น้ำ) ย่อมเกิดก่อน แต่ประเทศนั่น เหตุนั้น (ประเทศนั่น) ชื่อว่าเป็นแดนเกิดก่อน (แห่งแม่น้ำ) กัตตุรูป อปาทานสาธนะ อ ปัจจัย

๒. (ธรรมชาติใด) อันเขา พึงถึงพร้อม เหตุนั้น (ธรรมชาตินั้น) ชื่อว่าอันเขาพึงถึงพร้อม กัมมรูป กัมมสาธนะ ติ ปัจจัย

๓. (ผู้ใด) ย่อมโกรธ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้โกรธโดยปกติ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีละ ยุ ปัจจัย

ข. กรณีย์ เป็น กรฺ ธาตุ อนีย ปัจจัย (เอา น เป็น ณ สำเร็จรูปเป็น กรณีย์) ติณฺโณ เป็น ตรฺ ธาตุ ต ปัจจัย (ธาตุมี ร เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ณฺณ แล้วลบที่สุดธาตุ สำเร็จรูปเป็น ติณฺโณ)

๖. สมาสที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้ว เรียกว่า ลุตตสมาส สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัตติ เรียกว่า อลุตตสมาส

สมณปฏิญฺญา เป็น กัมมธารยสมาส สัมภาวนบุพพบท

วิ. สมโณ (อหํ) อิติ ปฏิญฺญา สมณปฏิญฺญา ปฏิญญาว่า (เราเป็น) สมณะ

อชฺฌตฺตํ เป็น อัพยยีภาวสมาส อุปสัคคบุพพกะ

วิ. อตฺตานํ อธิวตฺตตีติ อชฺฌตฺตํ (สิ่งใด) ย่อมเป็นไปทับ ซึ่งตน เหตุนั้น (สิ่งนั้น) ชื่อว่าทับตน

อคฺยาหิโต เป็น ตติยาพหุพพิหิสมาส

วิ. อคฺคิ อาหิโต เยน โส อคฺยาหิโต (พฺราหฺมโณ) ไฟ อันพราหมณ์ใดบูชาแล้ว พราหมณ์ นั้น ชื่อว่ามีไฟอันบูชาแล้ว

๗. มีปัจจัย ๘ ตัว คือ ณ, ณายน, ณาณ, เณยฺย, ณิ, ณิก, ณว, เณร

ปุตฺติโม ลง อิม ปัจจัย ใน ชาตาทิตัทธิต

วิ. ปุตฺโต อสฺส อตฺถีติ ปุตฺติโม บุตร ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่ามีบุตร

จกฺขุมา ลง มนฺตุ ปัจจัย ใน ตทัสสัตถิตัทธิต

วิ. จกฺขุ อสฺส อตฺถีติ จกฺขุมา จักษุ ของชนนั้น มีอยู่เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีจักษุ

อโยมยํ ลง มย ปัจจัย ใน ปกติตัทธิต

วิ. อยสา ปกตํ อโยมยํ (ภาชนะ) อันบุคคลทำแล้วด้วยเหล็ก ชื่อว่า อโยมยะ (อันบุคคลทำแล้วด้วยเหล็ก) อยโส วา วิกาโร อโยมยํ อีกอย่างหนึ่ง (ภาชนะ) เป็นวิการ แห่งเหล็ก ชื่อว่า อโยมยะ. (เป็นวิการแห่งเหล็ก)

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๓๐

๑. จงเลือกคำในวงเล็บที่เห็นว่าถูกต้องเติมลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น.....ตัว (๓๓, ๔๑)

ข. สระ ๘ ตัวนี้ เป็น.....(นิส, นิสสัย)

ค. เอ โอ ๒ ตัวนี้ เป็น.....(อัฑฒสระ, สังยุตตสระ)

ฆ. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....(คอและริมฝีปาก, คอและเพดาน)

ง. พยัญชนะที่ถูกฐานของตนหย่อน ๆ ชื่อ.....(อโฆสะ, สิถิล, ธนิต)

๒. พยัญชนะอาคมมีเท่าไร อะไรบ้างฯ อภินนฺทุนฺติ. อิโตนายติ. ตนฺนิพฺพุตๆ ตัดต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู

ก. ลิงค์ที่จัดตามสมมตินั้น หมายความอย่างไร ยกอุทาหรณ์มาด้วย

ข. นปุสกลิงค์มีการันต์เท่าไร คืออะไรบ้าง

ค. เอกูนวีสติ จนถึง อฏฺฐนวุติ เป็นวจนะ และลิงค์อะไร

ฆ. อุปสัค ๒๐ ตัว คืออะไรบ้าง จงเขียนคำแปลมาด้วย

ง. สมนฺตา, อปฺเปว นาม แปลว่าอย่างไร เป็นนิบาตบอกอะไร ฯ

๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู

ก. วิภัตติ หมวดหิยัตตนี บอกกาลอะไร แปลว่าอย่างไร

ข. อัตตโนบท เป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นวาจกอะไร

ค. กิริยาศัพท์เช่นไร ชื่อเหตุกัตตุวาจก

ฆ. ปัจจัยในกัตตุวาจกมีเท่าไร อะไรบ้าง

ง. ชานาติ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ

๕. ก. จงเขียนคำแปลวิเคราะห์ และบอกปัจจัย รูป และสาธนะมาดู

๑. อุทกำ ทธาตีติ อุทธิ

๒. อาวาสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส

๓. สรติ เอตายาติ สติ, สรณำ วา สติ

ข. ตุฏฺโฐ, ปมชฺช, สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่ออัพยยีภาวสมาส ฯ ขตฺติยมาโน, ปญฺญาปโชโต, นิทฺทรถำ, อาคตสมโณ (อาราโม) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์และเขียนคำแปลมาดู ฯ

๗. ชาตาทิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ ปณฺฑิตชาติโย, เวยฺยากรโณ, สีตาลุ ลงปัจจัยอะไรในตัทธิตไหนจงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เลือกคำในวงเล็บที่เห็นว่าถูกต้อง เติมลงในช่องว่างนั้นดังนี้

ก. อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว ฯ

ข. สระ ๘ ตัวนี้ ชื่อ นิสสัย ฯ

ค. เอ โอ ๒ ตัวนี้ เป็น สังยุตตสระ ฯ

ฆ. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ คอและริมฝีปาก ฯ

ง. พยัญชนะที่ถูกฐานของตนหย่อน ๆ ชื่อ สิถิล ฯ

๒. พยัญชนะอาคม มี ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฬ

อภินนฺทุนฺติ ตัดเป็น อภินนฺทุ๋ + อิติ นิคคหิตอยู่หน้า ลบสระเบื้องปลายได้บ้าง (แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรค ของพยัญชนะที่อยู่หลังคือ ๓) ต่อเป็น อภินนฺทุนฺติ ฯ

อิโตนายติ ตัดเป็น อิโต + อายติ ถ้าสระอยู่เบื้องหลังลง น อาคม ต่อเป็น อิโตนายติ ฯ

ตนฺนิพฺพุตๆ ตัดเป็น ตๆ + นิพฺพุตๆ เมื่อมีพยัญชนะอยู่หลังนิคคหิตอยู่หน้า แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรคได้ แปลงนิคคหิตเป็น น ต่อเป็น ตนฺนิพฺพุตๆ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามนั้นดังนี้

ก. หมายความว่าเหมือนหนึ่งกำเนิดสตรี สมมติให้เป็นปุ๋ลิงค์และของที่ไม่มีวิญญาณ สมมติให้เป็นปุ๋ลิงค์ และอิตถีลิงค์ เหมือนคำว่า ทาโร เมีย สมมติให้เป็นปุ๋ลิงค์ ปเทโส ประเทศ สมมติให้เป็น ปุ๋ลิงค์ ภูมิ แผ่นดิน สมมติให้เป็นอิตถีลิงค์ ฯ

ข. มีการันต์ ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ฯ

ค. เป็นเอกวจนะ อิตถีลิงค์ อย่างเดียว ฯ

ฆ. อุปสัค* มี ๒๐ ตัว คือ

---

*ป ปรา นิ นี อุ ทุ สํ วิ อว อนุ ปริ อธิ อภิ ปติ สุ อา อติ อปิ อป อุป อิติ วีสติ อุปสคฺคา. รูปสิทธิปกรณ์ ฉบับกรมการศาสนา พ.ศ. ๒๕๒๗ หน้า ๑๑๙

อติ	ยิ่ง, เกิน, ล่วง	อธิ	ยิ่ง, ใหญ่,ทับ
อนุ	น้อย, ภายหลัง, ตาม	อป	ปราศ, หลีก
อปิ	หรือ ปิ ใกล้ บน	อภิ	ยิ่ง, ใหญ่, จำเพาะ, ข้างหน้า
อว	หรือ โอ ลง	อา	ทั่ว, ยิ่ง, กลับความ
อุ	ขึ้น, นอก	อุป	เข้าไป, ใกล้, มั่น
ทุ	ชั่ว, ยาก	นิ	เข้า, ลง
นิ	ไม่มี, ออก	ป	ทั่ว, ข้างหน้า, ก่อน, ออก
ปฏิ	เฉพาะ, ตอบ, ทวน, กลับ	ปรา	กลับความ
ปริ	รอบ	วิ	วิเศษ, แจ้ง, ต่าง
สํ	พร้อม, กับ, ดี	สุ	ดี, งาม, ง่าย

ง. สมนฺตา รอบคอบ นิบาตบอกปริจเฉท
อปฺเปว นาม ชื่อแม้ไฉน นิบาตบอกปริกัป ฯ

๔. ได้ตอบคำถามนั้นดังนี้

ก. บอกอดีตกาล ตั้งแต่วานนี้ แปลว่า "แล้ว" ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า "ได้-แล้ว" ฯ
ข. อัตตโนบท เป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัมมวาจก และภาววาจก ฯ
ค. กิริยาศัพท์ใดกล่าวผู้ใช้ให้คนอื่นทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของผู้ใช้ให้คนอื่นทำนั้น กิริยาศัพท์นั้น ชื่อเหตุกัตตุวาจก ฯ
ฆ. มี ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ณุ ณา นา ณุหา โอ เณ ณย ฯ
ง. ประกอบด้วย ญา + นา + ติ แปลง ญา เป็น ชา สำเร็จรูปเป็น ชานาติ ฯ

๕. ก. ได้เขียนคำแปลวิเคราะห์ และบอกปัจจัย รูปและสาธนะดังนี้

ก. (ประเทศใด) ย่อมทรงไว้ ซึ่งน้ำ เหตุนั้น (ประเทศนั่น) ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งน้ำ (ทะเล) อิ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ฯ
ข. (ภิกษุ ท.) ย่อมอาศัยอยู่ในประเทศนั่น เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่ (แห่งภิกษุ ท.) ณ ปัจจัย เป็น กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ฯ
ค. (ชน) ย่อมระลึก ด้วยธรรมชาตินั่น เหตุนั้น (ธรรมชาตินั่น) ชื่อว่า เป็นเหตุระลึก (แห่งชน), อีกอย่างหนึ่งความระลึก ชื่อว่า สติ, ติ ปัจจัย วิเคราะห์ต้น เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ วิเคราะห์หลัง เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ฯ

ข. ตุฏฺโฐ มาจาก ตุสฺ + ต ธาตุมี ส เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ฏฺฐ แล้วลบที่สุดธาตุสำเร็จรูปเป็น ตุฏฺโฐ ฯ ปมชฺช มาจาก ป + มทฺ + ตฺวา อุปสัคอยู่หน้า แปลง ตฺวา เป็น ย ธาตุมี ท เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ย กับที่สุดธาตุ เป็น ชฺช สำเร็จรูปเป็น ปมชฺช ฯ

๖. สมาสที่มีอุปสัค หรือ นิบาต อยู่ข้างหน้า ชื่อ อัพยยีภาวสมาส

ขตฺติยมาโน เป็นกัมมธารยสมาส สัมภาวนบุพพบท

วิ. ขตฺติ โย (อหํ) อิติ มาโน ขตฺติยมาโน มานะว่า (เราเป็น) กษัตริย์ ฯ

ปญฺญาปโหโต เป็นกัมมธารยสมาส อวธารณบุพพบท

วิ. ปญฺญา เอว ปโหโต ปญฺญาปโหโต (ประทีป) อันโพลงทั่ว คือ ปัญญา ฯ

นิทฺทรถํ เป็นอัพยยีภาวสมาส อุปสัคคปุพพกะ

วิ. ทรถสฺส อภาโว นิทฺทรถํ ความไม่มีแห่งความกระวนกระวาย ชื่อ ความไม่มีความกระวนกระวาย ฯ

อาคตสมโณ (อาราโม) เป็นทุติยาพหุพพิหิ

วิ. อาคตา สมณา ยํ โส อาคตสมโณ (อาราโม) สมณะ ท. มาแล้ว สู่อารามใด อารามนั้น ชื่อว่ามี สมณะมาแล้ว ฯ

๗. มีปัจจัย ๓ ตัว คือ อิม อิย กิย

ปณฺฑิตชาติโย ลง อิย ปัจจัย ในชาตาทิตัทธิต

วิ. ปณฺฑิตชาติยา ชาโต ปณฺฑิตชาติโย (ชน) เกิดแล้วโดยชาติแห่งบัณฑิต ชื่อ ปัณฑิตชาติยะ (เกิดแล้วโดยชาติแห่งบัณฑิต)

เวยฺยากรโณ ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิต

วิ. วฺยากรณํ อธิเตติ เวยฺยากรโณ (ชนใด) ย่อมเรียน ซึ่งพยากรณ์ เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อ เวยยากรณะ (ผู้เรียนซึ่งพยากรณ์)

สีตาลุ ลง อาลุ ปัจจัย ในพหุลตัทธิต

วิ. สีตํ อสฺส ปกติ สีตาลุ หนาว เป็นปกติ ของประเทศนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า มีหนาวเป็นปกติ, สีตํ เอตฺถ พหุลํ วา สีตาลุ อีกอย่างหนึ่ง หนาวในประเทศนั้นมาก (ประเทศนั้น) ชื่อว่า มีหนาวมาก ฯ

พระราชเวที พุรหฺมวโส วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

๑. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่าอะไร แปลว่าอย่างไร ฯ

๒. พยัญชนะสนธิได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง ฯ เอตทโวจ, สทฺธีธ, อิธปฺปโมทติ ตัดต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
- ก. นามศัพท์นั้นแบ่งเป็นเท่าไร คืออะไรบ้าง ฯ
- ข. อิตถีลิงค์มีการันต์เท่าไร อะไรบ้าง ฯ
- ค. มโนคณะมีวิธีแจกแปลกอยู่ ๕ วิภัตตินั้น คือเป็นอย่างไร ยกตัวอย่างมาดูด้วย ฯ
- ฆ. อัพยยศัพท์ ได้แก่อะไรบ้าง ฯ
- ง. ปัจจัยในอัพยยศัพท์นั้นลงที่ไหน เป็นเครื่องหมายอะไร ฯ

๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
- ก. วิภัตติหมวดภวิสสันติ บอกกาลอะไร แปลว่าอย่างไร ฯ
- ข. พุชฺฌติ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ
- ค. ธาตุเหล่าใดเรียกสกัมมธาตุ และอักมมธาตุ ฯ
- ฆ. กิริยาศัพท์ใด ชื่อกัมมวาจก ฯ
- ง. เหตุกัตตุวาจก ลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๕. ก. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกปัจจัย รูป และ สาธนะมาดู
- ก. วิเนติ เตนาติ วินโย
- ข. ปจฺมํ ภวติ เอตสฺมาติ ปภโว
- ค. สยํ ภวตีติ สยมฺภู
- ข. สุตฺวา, ฉนฺโน แปลว่าอย่างไร สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. กัมมธารยสมาสมีกี่อย่าง อะไรบ้าง ฯ พนฺธนมุตฺโต (สตฺโต), สมณพฺราหฺมณา, สมจฺเฉรํ (จิตฺตํ) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์และเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

๗. เสฏฐตัทธิตมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ ทสฺสนีโย, ตปสี, มาคโธ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ชื่อว่า อักขระ แปลว่า ไม่รู้จักสิ้นอย่าง ๑ ไม่เป็นของแข็งอย่าง ๑

๒. ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑ ฯ

เอตทโวจ ตัดเป็น เอตं - อโวจ ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลง นิคคหิตเป็น ท ต่อเป็น เอตทโวจ.

สทฺธีธ ตัดเป็น สทฺธา - อิธ ถ้าสระหน้าเป็นทีฆะสระเบื้องปลายเป็นรัสสะ ถ้าลบแล้วต้องทีฆะสระหลัง ต่อเป็น สทฺธีธ.

อิธปฺปโมทติ ตัดเป็น อิธ-ปโมทติ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน ต่อเป็น อิธปฺปโมทติ.

๓. ได้ตอบคำถามนั้น ดังต่อไปนี้

ก. แบ่งเป็น ๓ คือ นามนาม ๑ คุณนาม ๑ สัพพนาม ๑

ข. มี ๕ คือ อา อิ อี อุ อู

ค. คือ นา กับ สฺมา เป็น อา, ส ทั้ง ๒ เป็น โอ, สฺมึ เป็นอิ, แล้วลง ส อาคม เป็น สา เป็น โส เป็น สิ ฯ ตัวอย่าง ดังนี้

เอก.	ต.	จ.	ปญ.	ฉ.	ส.
มนสา	มนโส	มนสา	มนโส	มนสิ	

ฆ. อุปสัคบ้าง นิบาตบ้าง ปัจจัยบ้าง

ง. ลงท้ายนามนาม เป็นเครื่องหมายวิภัตติบ้าง ลงท้ายธาตุเป็นเครื่องหมายกิริยาบ้าง

๔. ได้ตอบคำถามนั้น ดังต่อไปนี้

ก. บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน แปลว่า "จัก"

ข. พุธ + ย = ชฺฌ + ติ สำเร็จรูปเป็น พุชฺฌติ

ค. ธาตุเหล่าใด เรียกหากรรม คือ สิ่งอันบุคคลพึงทำ ธาตุเหล่านั้นเรียกว่า สกัมมธาตุ ธาตุมีกรรม, ธาตุเหล่าใดไม่ต้องเรียกหากรรม คือ สิ่งอันบุคคลพึงทำ, ธาตุเหล่านั้น เรียกว่า อกัมมธาตุ ธาตุไม่มีกรรม

ฆ. กิริยาศัพท์ใดกล่าวกรรม สิ่งที่บุคคลพึงทำคือแสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั้นเอง กิริยาศัพท์นั้น ชื่อกัมมวาจก

ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ณย, ณาเป, ณาปย

๕. ก. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ พร้อมทั้งบอกปัจจัย รูป และสาธนะ ดังนี้

ก. (บัณฑิต) ย่อมแนะนำ ด้วยอุบายนั้น เหตุนั้น (อุบายนั้น) ชื่อว่า เป็นเครื่องแนะนำ (ของบัณฑิต) อ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

ข. (แม่น้ำ) ย่อมเกิดก่อน แต่ประเทศนั้น เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่าเป็นแดนเกิดก่อน (แห่งแม่น้ำ) อ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป อปาทานสาธนะ

ค. (ผู้ใด) ย่อมเป็นเอง เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้เป็นเอง กฺวิ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ข. สุตวา ฟังแล้ว สุ + ตวนฺตุ เอา นฺตุ กับ สิ เป็น อา สำเร็จรูปเป็น สุตวา ฉนฺโน อันเขามุงแล้ว ฉทฺ + ต ธาตุมี ทฺ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น นฺน แล้วลบที่ สุดธาตุ สำเร็จรูปเป็น ฉนฺโน ฯ

๖. มี ๖ อย่าง คือ วิเสสนปุพฺพปโท, วิเสสนุตฺตรปโท, วิเสสโนภยปโท, วิเสสโนปมปโท, สัมภาวนปุพฺพปโท, อวธารณปุพฺพปโท

พนฺธนมุตฺโต (สตฺโต) เป็นปัญจมีตัปปุริสสมาส

วิ. พนฺธนา มุตฺโต พนฺธนมุตฺโต (สตฺโต สัตว์) พ้นแล้ว จากเครื่องผูก สมณพฺราหฺมณา เป็นทวันทวสมาส

วิ. สมโณ จ พฺราหฺมโณ จ สมณพฺราหฺมณา สมณะด้วย พราหมณ์ด้วย ชื่อ สมณะและพราหมณ์ ท.

สมจฺเฉรํ (จิตฺตํ) เป็นสหบุพพบท พหุพพิหิสมาส

วิ. สห มจฺเฉเรน ยํ วตฺตตีติ สมจฺเฉรํ (จิตฺตํ) จิตใด ย่อมเป็นไป กับ ด้วยความตระหนี่ เหตุนั้น (ตํ จิตฺตํ จิตนั้น) ชื่อว่า เป็นไปกับด้วยความตระหนี่ ฯ

๗. มีปัจจัย ๕ คือ ตร, ตม, อิยิสฺสก, อิย, อิฏฺฐ ฯ

ทสฺสนีโย ลง อีย ปัจจัย ใน ฐานตัทธิต

วิ. ทสฺสนํ อรหตีติ ทสฺสนีโย (ชนใด) ย่อมควรซึ่งความเห็น เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อ ทัสสนียะ (ผู้ควรซึ่งความเห็น หรือน่าดู)

ตปสี ลง สี ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต

วิ. ตโป อสฺส อตฺถีติ ตปสี ตปะ (ความเพียรอันเผาบาป) ของชนมีอยู่ เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีตปะ

มาคโธ ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิต

วิ. มคเธ* ชาโต มาคโธ (ชน) เกิดแล้ว ในแว่นแคว้นมคธ ชื่อ มาคธะ(ผู้เกิดในแว่นแคว้นมคธ)

ตสฺมึ วสตีติ วา มาคโธ อีกอย่างหนึ่ง (ชนใด) ย่อมอยู่ ในแว่นแคว้นมคธนั้น เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อมาคธะ (ผู้อยู่ในแว่นแคว้นมคธ)

ตตฺร วา อิสฺสโร มาคโธ อีกอย่างหนึ่ง (ชน) เป็นอิสระ ในแว่นแคว้นมคธนั้น ชื่อมาคธะ (เป็นอิสระในแว่นแคว้นมคธ)

---

* มคเธสุ ชาโต มาคโธ. ชนบทพิเศษ ๒๑ คัพท์ เป็น ปุ. พหุ. อภิธานปฺปทีปิกา ฉบับวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม. พ.ศ. ๒๕๒๗

๑๘๔ ปุมฺพหุตฺเต กุรู สกฺกา โกสลา มคธา สีวี
กลิงฺคา วนฺติ ปญฺจาลา วชฺชีคนฺธารเจตโย.

๑๘๕ วงฺคา วิเทหา กมฺโพชา มทฺทา ภคฺควงฺคสีหฬา
กสฺมีรา กาสิปณฺหวาหี สพฺพ ชนปทนฺตรา.

อุ. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา สนฺนิปติตา สมฺภตฺตา ภิกฺขู **โกสเลสุ ชนปเท** อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสํ อุปคจฺฉึสุ. วิ.มหา.(๒๐๙)

พระราชเวที พุรหฺมวโส วัดเบญจมบพิตร เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๓๒

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้นมี.....ตัว คือ.....ฯ

ข. สระมีมาตราเบา.....ตัวคือ.....ชื่อ.....ฯ

ค. สระอีก ๕ ตัว คือ.....ชื่อ.....ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร คืออะไรบ้าง อิจฺเจวํ, อวฺสิโร, จาตุทฺทสี เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. นามศัพท์นั้นแบ่งเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง

ข. การันต์คืออะไร ในปุงลิงค์มีการันต์เท่าไร คืออะไรบ้าง

ค. สังขยาคืออะไร ปกติสังขยา กับ ปูรณสังขยา ต่างกันอย่างไร ฯ

๔. อาขยาตคืออะไร ในอาขยาตนั้นท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง และในอาขยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานได้กี่อย่าง อะไรบ้าง ฯ

๕. สาธนะ คืออะไร สาธนะนั้นแบ่งเป็นกี่อย่าง อะไรบ้าง นายโก, ปารคู ลงปัจจัยอะไร เป็นรูป และสาธนะอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. วิเสสนบุพพบท กับ วิเสสนุตตรบท กัมมธารยสมาส มีลักษณะต่างกันอย่างไร จงยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์มาประกอบคำถามด้วย ฯ

๗. เสฏฐตัทธิตมีปัจจัยกี่ตัว คืออะไรบ้างฯ มายาวี, คามตา, ทยาลุ ลง ปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์พร้อมกับเขียนคำแปลมาดูด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. มี ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ๘ ตัวนี้ ชื่อสระ ก ข ค ฆ ง, จ ฉ ช ฌ ญ, ฏ ฐ ฑ ฒ ณ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห ฬ ๆ ๓๓ ตัวนี้ ชื่อพยัญชนะ

ข. มี ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อ รัสสะ มีเสียงสั้น

ค. คือ อา อี อู เอ โอ ชื่อ ทีฆะ มีเสียงยาว ฯ

๒. ได้สนธิกิริยโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สัญโญโค ๑

อิจฺเจวํ เป็นอาเทสพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น อิติ-เอวं ถ้าสระอยู่หลังแปลง ติ ที่ท่านทำเป็น ตฺย แล้วให้เป็น จฺจ สำเร็จรูปเป็น อิจฺเจวं

อวํสิโร เป็นนิคคหิตอาคมสนธิ ตัดเป็น อว-สิโรเมื่อสระก็ดี พยัญชนะก็ดี อยู่เบื้องหลัง ลงนิคคหิตอาคมได้บ้าง สำเร็จรูปเป็น อวํสิโร

จาตุทฺทสี เป็นสัญโญคพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น จาตุ-ทสี ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเสมอกัน สำเร็จรูปเป็น จาตุทฺทสี ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. แบ่งออกเป็น ๓ คือ นามนาม ๑ คุณนาม ๑ สัพพนาม ๑

ข. คือ หลักฐานที่ท่านกำหนดตามสระที่สุดแห่งศัพท์ ในปุงลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ อ อิ อี อุ อู

ค. คือ ศัพท์เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม, ปกติสังขยานั้น นับโดยปกติ เป็นต้นว่า หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า สำหรับนับนามนามให้รู้ว่ามีประมาณเท่าไร ปูรณสังขยานั้น สำหรับนับ นามนาม ที่เต็มในที่นั้น ๆ คือนับเป็นชั้น ๆ เป็นต้นว่า ที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม ที่สี่ ที่ห้า ฯ

๔. ศัพท์กล่าวกิริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด, ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย, ได้กาลที่เป็นประธาน ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑ กาล ยังไม่มาถึง เรียกว่า อนาคตกาล ๑ ฯ

๕. คือ ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น ๗ คือ กัตตุสาธนะ กัมมสาธนะ ภาวสาธนะ กรณสาธนะ สัมปทานสาธนะ อปทานสาธนะ อธิกรณสาธนะ, นายโก ลง ณวุ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ รูปวิเคราะห์ว่า เนตีติ นายโก, ปารคู ลง รู ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีละ รูปวิเคราะห์ว่า ปารं คจฺฉติ สีเลนาติ ปารคู ฯ

๖. วิเสสนบุพพบท มีบทวิเสสนะอยู่ต้น บทประธานอยู่ข้างหลัง อย่างนี้ มหนฺโต ปุริโส มหาปุริโส วิเสสนุตตรบทมีบทวิเสสนะอยู่หลังบทประธานอยู่หน้า อย่างนี้ สตฺโต วิเสโส สตฺตวิเสโส ฯ

๗. มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร ตม อิยิสฺสก อิย อิฏฺฐ

มายาวี ลง วี ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต วิเคราะห์ว่า มายา อสฺส อตฺถีติ มายาวี แปลว่า ม ายา ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า มีมายา

คามตา ลง ตา ปัจจัย ให้สมุหตัทธิต วิเคราะห์ว่า คามานํ สมูโห คามตา แปลว่า ประชุมแห่งชาวบ้านทั้งหลาย ชื่อคามตา (ประชุมแห่งชาวบ้าน)

ทยาลุ ลง อาลุ ปัจจัย ในพหุลตัทธิต วิเคราะห์ว่า ทยา อสฺส ปกติ ทยาลุ แปลว่า ความเอ็นดู เป็นปกติ ของชนนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีความเอ็นดูเป็นปกติ อีกอย่างหนึ่ง วิเคราะห์ว่า ทยา อสฺส พหุลา วา ทยาลุ แปลว่า ความเอ็นดู ของชนนั้นมาก (ชนนั้น) ชื่อว่า มีความเอ็นดูมาก ฯ

พระราชปริยัติโมลี อุปสโม วัดชนะสงคราม เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
   ก. คำว่า "อักขระ" ๆ นั้น ว่าตามนักปราชญ์ท่านประสงค์ก็เป็น.....อย่าง.....คือ.....ฯ
   ข. ฐานที่ตั้งเกิดของอักขระมี.....คือ.....ฯ
   ค. พยัญชนะที่มีเสียงก้อง เรียกว่า.....ได้แก่ พยัญชนะ.....ฯ
   ฆ. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะซ้อนกันได้นั้น ดังนี้.....ฯ
   ง. พยัญชนะ.....ตัว คือ.....ถ้าอยู่หลัง พยัญชนะตัวอื่น ออกเสียงผสมกับพยัญชนะตัวหน้า ฯ
๒. การต่ออักขระด้วยอักขระนั้น จัดเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ อคฺยาคารำ, เอกมิทาหำ, เอตทโวจ เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
   ก. นามที่แสดงลักษณะของนามนาม แบ่งเป็นกี่ชั้น คืออะไรบ้าง
   ข. วิภัตินามนั้นมีกี่ตัว แบ่งเป็นอย่างไร คืออะไรบ้าง
   ค. วิเสสนสัพพนามนั้น แบ่งเป็นกี่อย่าง ได้แก่ศัพท์พวกไหน
   ฆ. อัพยยศัพท์ คือศัพท์จำพวกไหน มีกี่อย่างไร อะไรบ้าง
   ง. นิบาตนั้น สำหรับใช้ลงที่ไหน บอกถึงอะไร ฯ
๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งกาลที่เป็นประธาน และแบ่งกาลให้ละเอียดไว้อย่างไรบ้าง ฯ
๕. ปัจจัยแห่งกิริยากิตก์จัดไว้อย่างไร ปัจจัยตัวไหนบอกถึงอะไร ฯ ธมฺมวาที, กตฺตา ลงปัจจัยอะไร เป็นรูป และสาธนะอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ
๖. ตัปปุริสมาส กับ กัมมธารยสมาส แปลกกันอย่างไร ฯ ขีณาสโว, สุวณฺณวณฺโณ เป็นสมาสอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ
๗. ตทัสสัตถิตัทธิตมีปัจจัยกี่ตัว คืออะไรบ้าง ฯ กาสาวำ, สุเมธโส, ทสฺสนีโย ลงปัจจัยอะไรในตัทธิตไหนจงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาดูด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. เป็น ๒ อย่าง คือ เป็นเสียงอย่าง ๑ เป็นตัวหนังสืออย่าง ๑ ฯ

ข. มี ๖ คือ กณฺโฐ คอ, ตาลุ เพดาน, มุทฺธา ศีรษะ ก็ว่า ปุ่มเหงือก ก็ว่า, ทนฺโต ฟัน, โอฏฺโฐ ริมฝีปาก, นาสิกา จมูก ฯ

ค. เรียกว่า โฆสะ ได้แก่พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม และ ย ร ล ว ห ฬ รวม ๒๑ ตัว ฯ

ฆ. พยัญชนะที่ซ้อนกัน มีดังนี้

- พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้
- พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้
- พยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ตัว ง ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว มิได้มีสำเนียงในภาษาบาลี ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ ฯ

ง. พยัญชนะ ๔ ตัว คือ ย, ร, ล, ว, อยู่หลังพยัญชนะตัวอื่นออกเสียงผสมกับพยัญชนะตัวหน้าฯ

๒. จัดเป็น ๒ อย่าง คือต่อศัพท์ที่มีวิภัตติให้เนื่องด้วยศัพท์ที่มีวิภัตติ เหมือน จตฺตาโร อิเม ต่อเข้าเป็น จตฺตาโรเม เป็นต้น อย่าง ๑, ต่อบทสมาส ย่นอักษรให้น้อยอีก เหมือน กต อุปกาโร ต่อเข้าเป็น กโตปกาโร เป็นต้น อย่าง ๑ ฯ

อคฺยาคารํ เป็นอาเทสสระสนธิ คือ แปลงสระหน้า ตัดเป็น อคฺคิ อาคารํ แปลง อิ สระหน้า เป็น ย แล้วลบพยัญชนะที่ซ้อนกัน ๓ ตัว ทิ้งเสียงตัวหนึ่ง คือ ลบตัว ค ต่อเข้าเป็น อคฺยาคารํ ฯ

เอกมิทาหํ เป็นอาเทสพยัญชนะสนธิ แยกเป็น เอกํ อิธ อหํ (เอกอยู่หน้า) แปลง ธ เป็น ท ต่อเข้าเป็น เอกมิทาหํ ฯ

เอตทโวจ เป็นอาเทสนิคคหิตสนธิ แยกเป็น เอตๆ อโวจ แปลงนิคคหิตเป็น ท ต่อเข้า เป็น เอตทโวจ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. แบ่งเป็น ๓ ชั้นคือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑ ฯ

ข. มี ๑๔ ตัว แบ่งเป็นเอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ ดังนี้

	เอกวจนะ	พหุวจนะ
ปฐมา ที่ ๑	สิ	โย
ทุติยา ที่ ๒	อๆ	โย
ตติยา ที่ ๓	นา	หิ
จตุตฺถี ที่ ๔	ส	นๆ
ปญฺจมี ที่ ๕	สฺมา	หิ
ฉฏฺฐี ที่ ๖	ส	นๆ
สตฺตมี ที่ ๗	สฺมึ	สุ

ค. แบ่งเป็น ๒ อย่าง ฯ ได้แก่ศัพท์เหล่านี้ ย, อญฺญ, อญฺญตร, อญฺญตม, ปร, อปร, กตร, กตม, เอก, เอกจฺจ, สพฺพ, กึ เป็นอนิยม, ต, เอต, อิม, อมุ เป็นนิยม ฯ

ฆ. คือ ศัพท์จำพวกจะแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว มี ๓ อย่าง คือ อุปสัคบ้าง นิบาตบ้าง ปัจจัยบ้าง ฯ

ง. สำหรับลงที่ระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง ฯ บอกถึงกาล, อาลปนะ, ที่, ปริจเฉท, อุปไมย, ปฏิเสธ, ความได้ยินเล่าลือ, ความปริกัป, ความถาม, ความรับ ความเตือน เป็นต้นฯ

๔. ในอาขยาตแบ่งกาลที่เป็นประธาน ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑ กาลที่ยังมาไม่ถึง เรียกว่า อนาคตกาล ๑ ฯ กาลทั้ง ๓ นั้น แบ่งให้ละเอียดได้ดังนี้ ปัจจุบันกาล จัดเป็น ๓ คือ ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันใกล้อดีต ๑ ปัจจุบันใกล้อนาคต ๑ ฯ อดีตกาลจัดเป็น ๓ เหมือนกัน คือ ล่วงแล้ว ไม่มีกำหนด ๑ ล่วงแล้ววานนี้ ๑ ล่วงแล้ววันนี้ ๑ ฯ อนาคตกาลจัดเป็น ๒ คือ อนาคตของปัจจุบัน ๑ อนาคตของอดีต ๑ ฯ

๕. จัดเป็น ๓ พวกเหมือนปัจจัยแห่งนามกิตก์ คือ

กิตปัจจัย อย่างนี้ อนฺต, ตวนฺตุ ตาวี

กิจจปัจจัย อย่างนี้ อนีย, ตพฺพ

กิตกิจจปัจจัย อย่างนี้ มาน, ต, ตูน, ตฺวา, ตฺวาน

ในปัจจัย ๓ พวกนั้น

อนฺต, มาน ๒ นี้ บอกปัจจุบันกาล

ตวนฺตุ, ตาวี, ต, ตูน, ตฺวา, ตฺวาน ๖ นี้ บอกอดีตกาล

อนีย, ตพฺต ๒ นี้ บอกความจำเป็น ฯ

ธมฺมวาที ลง ณี ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ หรือเป็นสมาสรูป ตัสสีลสาธนะ วิเคราะห์ว่า ธมฺมํ วทติ สีเลนาติ ธมฺมวาที, ธมฺมํ วตฺตุ สีลมสฺสาติ วา ธมฺมวาที ฯ

กตฺตา ลง ตุ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ หรือ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ วิเคราะห์ว่า กโรตีติ กตฺตา, กโรติ สีเลนาติ วา กตฺตา ฯ

๖. แปลกกันอย่างนี้ ตัปปุริสสมาสมีวิภัตติและวจนะไม่เสมอกัน ส่วนกัมมธารยสมาสมีวิภัตติและวจนะเสมอกัน บทหนึ่งเป็นประธาน บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ หรือเป็นวิเสสนะทั้ง ๒ บท ฯ

ขีณาสโว เป็นฉัฏฐีพหุพพิหิสมาส รูปวิเคราะห์ว่า ขีณา อาสวา ยสฺส โส ขีณาสโว ภิกฺขุ ฯ

สุวณฺณวณฺโณ เป็นฉัฏฐีอุปมาพหุพพิหิสมาส รูปวิเคราะห์ว่า สุวณฺณสฺส วณฺโณ อิว วณฺโณ ยสฺส โส สุวณฺณวณฺโณ ภควา ฯ

๗. มีปัจจัย ๙ ตัว คือ วี, ส, สี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ ฯ

กาสาวํ ลง ณ ปัจจัยในราคาทิตัทธิต วิเคราะห์ว่า กสาเวน รตฺตํ วตฺถํ กาสาวํ ผ้า (อันบุคคล) ย้อมแล้ว ด้วยรสฝาด ชื่อว่า กาสาวะ (ผ้าอันบุคคลย้อมแล้วด้วยรสฝาด) ฯ

สุเมธโส ลง ส ปัจจัยในตทัสสัตถิตัทธิต วิเคราะห์ว่า สุเมธา อสฺส อตฺถีติ สุเมธโส เมธาดี ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีเมธาดี ฯ

ทสฺสนีโย ลง อีย ปัจจัยในฐานัตทธิต วิเคราะห์ว่า ทสฺสนํ อรหตีติ ทสฺสนีโย (ชนใด) ย่อมควร ซึ่งความเห็น เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า ทัสสนียะ (ผู้ควรซึ่งความเห็น หรือ น่าดู) ฯ

พระเมธีปริยัตยาภรณ์ อคฺคธมฺโม วัดเบญจมบพิตร เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. กรณ์ที่ทำอักขระมี.....คือ.....ฯ

ข. อักขระ ๔๑ ตัว แม้ต่างกันโดยฐานที่เกิดเป็นต้น ก็เป็น.....อย่าง คือ เป็น.....ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์ วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิมีกี่อย่างคืออะไรบ้าง ฯ อตฺตทตฺโถ และ ธมฺมญฺจเร เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. นามศัพท์ในภาษาบาลีนั้น ท่านแบ่งเป็นลิงค์ไว้กี่อย่าง คือ อะไรบ้าง ฯ

ข. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่าอะไร แบ่งเป็นกี่อย่างคืออะไรบ้าง ฯ

๔. วิภัตติอาขยาตนั้น ท่านจำแนกไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายให้รู้ถึงอะไร จัดเป็นกี่หมวด คืออะไรบ้าง ฯ

๕. คำว่า "กิตก์" นั้น เป็นชื่อของอะไร แบ่งเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ ธมฺมจารี และ ทุกฺกรํ ลงปัจจัยอะไร เป็นรูปและสาธนะอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. สมาสในบาลีภาษาว่าโดยกิจมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ สญฺชาตสโวโค และ เอกรตฺติวาโส เป็นสมาสอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. สามัญญตัทธิต แบ่งออกเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ ภาคิเนยฺโย และคุณวา ลงปัจจัยอะไรในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาดูด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. มี ๔ คือ ชิวฺหามชฺฌ ท่านกลางลิ้น ๑ ชิวฺโหปคฺคํถัดปลายลิ้นเข้ามา ๑ ชิวฺหคฺคํ ปลายลิ้น ๑ สกฏฺฐานํ ฐานของตน ๑ ท่ามกลางลิ้น เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็นตาลุชะ, ถัดปลายลิ้นเข้ามา เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็นมุทธชะ, ปลายลิ้น เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็นทันตชะ, ฐานของตน เป็นกรณ์ของอักขระที่เหลือจากนี้ ฯ

ข. เป็น ๒ อย่าง คือ เป็นนิสสัยอย่าง ๑ เป็นนิสสิตอย่าง ๑ สระเป็นที่อาศัยของพยัญชนะ ชื่อนิสสัย, พยัญชนะอันอาศัยสระชื่อนิสสิต ฯ

๒. มี ๘ อย่าง คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสํ ทำให้สั้น ๑ สญฺโญโค ซ้อนตัว ๑ ฯ

อตฺตทตฺโถ เป็นอาคมพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น อตฺต-อตฺโถ ลง ท อาคม ต่อเป็น อตฺตทตฺโถ ฯ

ธมฺมญฺจเร เป็นอาเทสนิคคหิตสนธิ ตัดเป็น ธมฺมํ-จเร แปลง นิคคหิตเป็น ญ ต่อเป็น ธมฺมญฺจเร ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. แบ่งเป็นลิงค์ไว้ ๓ อย่าง คือ ปุลฺลิงคํ เพศชาย ๑ อิตฺถีลิงคํ เพศหญิง ๑ นปุ๎สกลิงคํ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑ ฯ

ข. ชื่อ สังขยา แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ ปกติสังขยาอย่าง ๑ ปูรณสังขยาอย่าง ๑ ฯ

๔. ให้รู้ถึงกาล, บท, วจนะ, บุรุษ จัดเป็น ๘ หมวด คือ วตฺตมานา ๑ ปญฺจมี ๑ สตฺตมี ๑ ปโรกฺขา ๑ หิยตฺตนี ๑ อชฺชตฺตนี ๑ ภวิสฺสนฺติ ๑ กาลาติปตฺติ ๑ ฯ

๕. เป็นชื่อของศัพท์ที่ท่านประกอบด้วยปัจจัยหมู่หนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมายเนื้อความของนามศัพท์และกิริยาศัพท์ที่ต่ าง ๆ กัน แบ่งออกเป็น ๒ คือ เป็นนามศัพท์อย่าง ๑ เป็นกิริยาศัพท์อย่าง ๑ ฯ

ธมฺมจารี ลง ณี ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ รูปวิเคราะห์ว่า ธมฺมํ จรติ สีเลนา-ติ ธมฺมจารี ฯ

ทุกฺกรํ ลง ข ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ รูปวิเคราะห์ว่า ทุกฺเขน กริยตี-ติ ทุกฺกรํ ฯ

๖. มี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้ว เรียกว่า ลุตฺตสมาโส, สมาส ที่ท่านยังมิได้ลบวิภัติ เรียกว่า อลุตฺตสมาโส ฯ

สญฺชาตสํเวโค เป็นจตุตฺถีพหุพฺพิหิสมาส รูปวิเคราะห์ว่า สญฺชาโต สํเวโค ยสฺส โส สญฺชาตสํเวโค ชโน ฯ

เอกรตฺติวาโส เป็นภินนาธิกรณพหุพพิหิสมาส รูปวิเคราะห์ว่า เอกรตฺติ วาโส อสฺสา-ติ เอกรตฺติวาโส ฯ

๗. แบ่งออกเป็น ๑๓ อย่าง คือ โคตฺตตทฺธิตํ, ตรตฺยาทิตทฺ, ราคาทิตทฺ, ชาตาทิตทฺ, สมฺหตทฺ, ฐานตทฺ, พหุลตทฺ, เสฏฺฐตทฺ, ตทสฺสตฺถิตทฺ, ปกติตทฺ, สงฺขยาตทฺ, ปูรณตทฺ, วิภาคตทฺ ฯ

ภาคิเนยฺโย ลง เณยฺย ปัจจัยในโคตตตัทธิต วิเคราะห์ว่า ภคินิยา อปจฺจํ ภาคิเนยฺโย เหล่ากอ แห่งพี่น้องหญิง ชื่อภาคิเนยยะ ฯ

คุณวา ลง วนฺตุ ปัจจัยในตทัสสัตถิตัทธิต วิเคราะห์ว่า คุโณ อสฺส อตฺถี-ติ คุณวา คุณ ของชนชั้น มีอยู่ เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีคุณ ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. คำว่า "อักขระ ๆ" นั้น ว่าตามที่นักปราชญ์ท่านประสงค์ ก็เป็น ๒ อย่าง คือ.....ฯ

ข. อักขระที่เหลือจากสระนั้น.....ตัว มี.....ชื่อว่า.....ฯ

๒. การต่ออักขระด้วยอักขระนั้น จัดเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ ปโรสหสฺสํ, อิจฺเจวํ, ยถายิทํ เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. คำว่า นาม, นามนาม, ลิงค์, วจนะ, วิภัตติ คืออะไร มีอย่างละเท่าไร อะไรบ้าง ฯ

๔. กิริยาอาขยาตนั้น ท่านแบ่งกาลที่เป็นประธานได้กี่อย่าง คืออะไรบ้าง และแบ่งกาลให้ละเอียดออกอีกอย่างละเท่าไร คืออะไรบ้าง ฯ

๕. สาธนะ คืออะไร มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ สาวโก, สุภโร ลงปัจจัยอะไร เป็นรูปและสาธนะอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. ตัปปุริสสมาส กับ กัมมธารยสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ นิทฺทรถ์, ธมฺมจกฺกํ, สราชิกา (ปริสา) เป็นสมาสอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ในปูรณตัทธิต มีปัจจัยกี่ตัว คืออะไรบ้าง ฯ สากฺยปุตฺติโก, โทวาริโก,ชนตา ลงปัจจัยอะไรในตัทธิตไหน จงเขียนรูปวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาดูด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. เป็นเสียงอย่าง ๑ เป็นตัวหนังสืออย่าง ๑ ฯ

ข. ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อว่า พยัญชนะ ฯ

๒. จัดเป็น ๓ ตามความที่เป็นประธานก่อน คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ฯ

ปโรสหสฺสํ เป็นอาคมสระสนธิ ตัดเป็น ปร-สหสฺสํ ลบ อ ที่สุดแห่ง ปร ศัพท์ แล้วลง โอ อาคม เป็น ปโรสหสฺสํ ฯ

อิจฺเจวํ เป็นอาเทสพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น อิติ-เอวํ สระอยู่หลัง แปลงติ ที่ท่านทำเป็น ตฺย แล้วให้เป็น จฺจ เป็น อิจฺเจวํ ฯ

ยถายิทำ เป็นอาคมพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น ยถา-อิทำ สระอยู่เบื้องหลัง ลง ย อาคม เป็น ยถายิทำ ฯ

๓. นาม คือ ชื่อ, มี ๓ อย่างคือ นามนาม ๑ คุณนาม ๑ สัพพนาม ๑ ฯ

นามนาม คือ ชื่อของคน สัตว์ สิ่งของ, มี ๒ อย่าง คือ สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ

ลิงค์ คือ เพศ, มี ๓ อย่าง ปุลิงฺคํ เพศชาย ๑ อิตฺถีลิงฺคํ เพศหญิง ๑ นปุสกลิงฺคํ มิใช่เพศชายมิใช่เพศหญิง ๑ ฯ

วจนะ คือ คำพูด, มี ๒ อย่าง คือ เอกวจนำ คำพูดสำหรับออกชื่อของสิ่งเดียว ๑ พหุวจนำ คำพูดสำหรับออกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียว คือ ตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป ๑ ฯ

วิภัตติ คือ การจำแนก หรือ แจก, มี ๑๔ ตัว แบ่งออกเป็นเอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ ดังนี้

		เอกวจนะ	พหุวจนะ
ปฐมา	ที่ ๑	สิ	โย
ทุติยา	ที่ ๒	อำ	โย
ตติยา	ที่ ๓	นา	หิ

		เอกวจนะ	พหุวจนะ
จตุตฺถี	ที่ ๔	ส	นํ
ปญฺจมี	ที่ ๕	สฺมา	หิ
ฉฏฺฐี	ที่ ๖	ส	นํ
สตฺตมี	ที่ ๗	สฺมึ	สุ

๔. แบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่าปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑ กาลยังมาไม่ถึง เรียกว่า อนาคตกาล ๑ ฯ แบ่งให้ละเอียด ดังนี้

ปัจจุบันกาล จัดเป็น ๓ คือ ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันใกล้อดีต ๑ ปัจจุบันใกล้อนาคต ๑ ฯ

อดีตกาลจัดเป็น ๓ เหมือนกัน คือ ล่วงแล้วไม่มีกำหนด ๑ ล่วงแล้ววานนี้ ๑ ล่วงแล้ววันนี้ ๑ ฯ

อนาคตกาลจัดเป็น ๒ คือ อนาคตของปัจจุบัน ๑ อนาคตของอดีต ๑ ฯ

๕. คือ ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ มี ๗ คือ กัตตุสาธนะ, กัมมสาธนะ, ภาวสาธนะ, กรณสาธนะ, สัมปทานสาธนะ, อปทานสาธนะ, อธิกรณสาธนะ

สาวโก ลง ณฺวุ ปัจจัยเป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ รูปวิเคราะห์ว่า สุณาตี-ติ สาวโก ฯ

สุภโร ลง ข ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ รูปวิเคราะห์ว่า สุเขน ภริยตี-ติ สุภโร ฯ

๖. ต่างกันอย่างนี้นามศัพท์มี อำ วิภัตติเป็นต้นในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย ชื่อตัปปุริสสมาส, นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือ เป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือ เป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อกัมมธารยสมาส ฯ

นิฏฺฐรถํ เป็นอัพยยีภาวสมาส มีอุปสัคอยู่ข้างหน้า (อุปสัคคปุพฺพกะ) รูปวิเคราะห์ว่า ทรถสฺส อภาโว นิฏฺฐรถํ ฯ

ธมฺมจกฺกํ เป็นกัมมธารยสมาส อวธารณบุพพบท รูปวิเคราะห์ว่า ธมฺโม เอว จกฺกํ= ธมฺมจกฺกํ ฯ

สราชิกา (ปริสา) เป็นสหบุพพบท พหุพพิหิสมาส รูปวิเคราะห์ว่า สห รญฺญา ยา วตฺตตี-ติ สราชิกา ปริสา ฯ

๗. มี ๕ ตัว คือ ติย, ถ, จ, ม, อี ฯ

สากฺยปุตฺติโก ลง ณิก ปัจจัย ในโคตตตัทธิต รูปวิเคราะห์ว่า สกฺยปุตฺตสฺส อปจฺจํ สากฺยปุตฺติโก เหล่ากอ แห่งบุตรแห่งสักยะ ชื่อ สากยปุตติกะ ฯ

โทวาริโก ลง ณิก ปัจจัย ในตรตฺยาทิตัทธิต รูปวิเคราะห์ว่า ทฺวาเร นิยุตฺโต โทวาริโก (ชน) ประกอบในประตู ชื่อโทวาริก (ผู้ประกอบในประตู)

ชนตา ลง ตา ปัจจัย ในสมูหตัทธิต รูปวิเคราะห์ว่า ชนานํ สมูโห ชนตา ประชุมแห่งชน ท.ชื่อชนตา (ประชุมแห่งชน) ฯ

พระเมธีปริยัตยาภรณ์ อคฺคธมฺโม วัดเบญจมบพิตร เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

๑. สระในบาลีภาษาจัดเป็นคู่ได้เท่าไร อะไรบ้าง สระไหนจัดเป็นสังยุตตสระ เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่ออย่างนั้น ฯ

๒. พยัญชนะอาคมมีเท่าไร อะไรบ้าง ในที่เช่นไรจึงลงอาคมได้ จงยกตัวอย่างมาดู ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร เรียก อัพยยศัพท์ และใช้อย่างไร ฯ จงแจก ราชศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. วิภัตติอาขยาต จัดเป็นกี่หมวด วิภัตติหมวดนั้น ๆ บอกกาลอะไร ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ จึงเขียนวิภัตติหมวดกาลาปัตติมาดู ฯ

๕. รูปวิเคราะห์ข้างท้ายนี้ เป็นรูป สาธนะ ปัจจัยอะไร และแปลว่าอย่างไร คือ

(๑) ธมฺมํ วทติ สีเลนาติ ธมฺมวาที

(๒) อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส

(๓) สุเขน ภริยตีติ สุภโร ฯ

๖. สมาสในบาลีภาษามีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ ศัพท์ต่อไปนี้คือ อสโม, ธมฺมจกฺกํ, นิทฺทรถ์ เป็นสมาสอะไร และมีรูปวิเคราะห์อย่างไร ฯ

๗. ตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยกี่ตัว คืออะไรบ้าง ฯ รูปวิเคราะห์ข้างท้ายนี้เป็นตัทธิตอะไร ลงปัจจัยอะไร และแปลว่าอย่างไร คือ

(๑) ทฺวาเร นิยุตฺโต โทวาริโก

(๒) อภิชฺฌา อสฺส ปกติ อภิชฺฌาลุ

(๓) มธุ อสฺส อตฺถีติ มธุโร ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. สระในภาษาบาลีจัดเป็นคู่ได้ ๓ คู่ คือ อ อา เรียกว่า อวณฺโณ, อิ อี เรียกว่า อิวณฺโณ, อุ อู เรียกว่า อุวณฺโณ, เอ โอ ๒ ตัวนี้เป็น สังยุตตสระ เพราะประกอบเสียงสระ ๒ ตัว เป็นเสียงเดียวกัน ฯ

๒. พยัญชนะอาคม มี ๘ ตัว ย ว ม ท น ต ร ฬ ถ้าสระอยู่เบื้องหลัง ลงอาคมได้ ตัวอย่าง เช่น ลง ย อาคม ยถา = อิทํ เป็น ยถายิทํ, ลง ว อาคม อุ = ทิกฺขติ เป็น วุทิกฺขติ เป็นต้น ฯ

๓. ศัพท์จำพวกหนึ่งจะแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียวศัพท์เหล่านี้เรียกว่า อัพยยศัพท์ ๆ นี้ เป็น อุปสัคบ้าง นิบาตบ้าง ปัจจัยบ้าง ฯ อุปสัคนั้น สำหรับใช้นำหน้านาม และกิริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านาม มีอาการคล้ายคุณศัพท์เมื่อนำหน้ากิริยามีอาการคล้ายกิริยาวิเสสนะ ฯ ได้แจก ราช ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ ดังนี้

ราช (พระราชา) เป็นทฺวิลิงค์ใน ปุลิงค์ แจกอย่างนี้

	เอก.	พหุ.
ป.	ราชา	ราชาโน
ทุ.	ราชานํ	ราชาโน
ต.	รญฺญา	ราชูหิ ราชูภิ
จ.	รญฺโญ ราชิโน	รญฺญํ ราชูนํ
ปญ.	รญฺญา	ราชูหิ ราชูภิ
ฉ.	รญฺโญ ราชิโน	รญฺญํ ราชูนํ
ส.	รญฺเญ ราชินิ	ราชูสุ
อา.	ราช	ราชาโน

๔. จัดเป็น ๘ หมวด ฯ คือ

๑. วิภัตติหมวด วตฺตมานา บอกปัจจุบันกาล, ปัจจุบันแท้ แปลว่า "อยู่" ใกล้อดีต แปลว่า "ย่อม" ใกล้อนาคต แปลว่า "จะ"

๒. วิภัตติหมวด ปญฺจมี บอกความบังคับ แปลว่า "จง" บอกความหวัง แปลว่า "เถิด" บอกความอ้อนวอน แปลว่า "ขอ-จง"

๓. วิภัตติหมวด สตฺตมี บอกความยอมตาม แปลว่า "ควร" บอกความกำหนด แปลว่า "พึง" บอกความรำพึง แปลว่า "พึง"

๔. วิภัตติหมวด ปโรกฺขา บอกอดีตกาลไม่มีกำหนด แปลว่า "แล้ว"

๕. วิภัตติหมวด หิยตฺตนี บอกอดีตกาลตั้งแต่วานนี้ แปลว่า "แล้ว" ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า "ได้-แล้ว"

๖. อชฺชตฺตนี บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้ แปลว่า "แล้ว" ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า "ได้-แล้ว"

๗. ภวิสฺสนฺติ บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน แปลว่า "จัก"

๘. กาลาติปตฺติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต แปลว่า "จัก-แล้ว" ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า "จักได้-แล้ว" ได้เขียนวิภัตติหมวดกาลาติปตฺติ ดังนี้

กาลาติปตฺติ

	ปรสฺสปทำ		อตฺตโนปทำ	
ปุริส.	เอก.	พหุ.	เอก.	พหุ.
ป.	สฺสา.	สสฺสุ.	สฺสถ.	สสฺสึ.
ม.	สฺเส.	สฺสถ.	สฺสเส.	สฺสวฺเห.
อุ.	สฺสํ.	สฺสามฺหา.	สฺสึ	สฺสามหเส.

๕. (๑) ธมฺมํ วทติ สีเลนาติ ธมฺมวาที เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ ลง ณี ปัจจัย แปลว่า (ผู้ใด) กล่าวซึ่งธรรมโดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่าผู้กล่าวซึ่งธรรมโดยปกติ

(๒) อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ลง ณ ปัจจัย แปลว่า (ภิกษุ ท.) ย่อมอาศัยอยู่ในประเทศนั้น เหตุนั้น (ประเทศนั่น) ชื่อว่าเป็นที่อยู่อาศัย (แห่งภิกษุ ท.)

(๓) สุเขน ภริยตีติ สุภโร เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ลง ข ปัจจัย แปลว่า (ผู้ใด) อันเขาเลี้ยงได้โดยง่าย เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่าผู้อันเขาเลี้ยงได้โดยง่าย ๆ

๖. สมาสในภาษาบาลีว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาส ที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้ว เรียกว่า "ลุตฺตสมาโส" สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัตติ เรียกว่า "อลุตฺตสมาโส"

อสโม เป็นพหุพพิหิสมาส มีรูปวิเคราะห์ว่า นตฺถิ ตสฺส สโมติ อสโม

ธมฺมจกฺกํ เป็นกัมมธารยสมาส อวธารณบุพพบท มีรูปวิเคราะห์ว่า ธมฺโม เอว จกฺกํ = ธมฺมจกฺกํ

นิทฺทรถํ เป็นอัพยยีภาวสมาส อุปสัคคปุพพกะ มีรูปวิเคราะห์ว่า ทรถสฺส อภาโว นิทฺทรถํ ฯ

๗. มีปัจจัย ๙ ตัว คือ วี, ส, สี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ.

(๑) ทฺวาเร นิยุตฺโต โทวาริโก เป็นตรัตยาทิตัทธิตลง ณิก ปัจจัย แปลว่า (ชน) ประกอบประกอบในประตู ชื่อว่าโทวาริกะ (ผู้ประกอบในประตู)

(๒) อภิชฺฌา อสฺส ปกติ อภิชฺฌาลุ เป็นพหุลตัทธิต ลง อาลุ ปัจจัย แปลว่า อภิชฌาเป็นปกติของชนนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่ามีอภิชฌาเป็นปกติ

(๓) มธุ อสฺส อตฺถีติ มธุโร เป็นตทัสสัตถิตัทธิต ลง ร ปัจจัย แปลว่า น้ำผึ้งของขนมนั้นมีอยู่ เหตุนั้น (ขนมนั้น) ชื่อว่ามีน้ำผึ้ง (มีรสหวาน) ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๓๗

๑. จงตอบตามแบบ ในประโยคคำถาม ดังต่อไปนี้

ก. ลักษณะที่ประกอบพยัญชนะซ้อนกันได้นั้น มีอย่างไร ฯ

ข. ในบาลีภาษามีวิธีต่ออะไร ให้เนื่องกันด้วยอะไร เพื่อประโยชน์อะไร ฯ เอตทโวจ, ตสฺมาติห เป็นสนธิอะไร ตัดและต่อ อย่างไร ฯ

๒. จงเติมข้อความที่ถูกต้องตามแบบ ลงในช่องว่าง ในข้อความดังต่อไปนี้

ก. นามศัพท์ ในบาลีภาษานั้นท่านแบ่งเป็นลิงค์.....คือ..... ฯ

ข. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนามชื่อ.....แบ่งเป็น.....คือ.....ฯ

๓. สัพพนาม เป็นนามประเภทไหน แบ่งเป็นกี่อย่าง อะไรบ้าง ฯ ศัพท์เหล่านี้ คือ ต, เอกจฺจ, อมุ เป็นสัพพนามประเภทไหน ฯ

๔. วาจก คือ อะไร แบ่งออกเป็นกี่อย่าง อะไรบ้าง ? และกุลบุตรจะกำหนดวาจกได้แม่นยำต้องอาศัย อะไรเป็นเครื่องกำหนด จงตอบตามแบบ ฯ

๕. รูปวิเคราะห์ข้างท้ายนี้ เป็นรูป สาธนะ ปัจจัยอะไร และแปลว่าอย่างไร คือ

ก. ภิกฺขติ สีเลนา-ติ ภิกฺขุ ฯ

ข. ทาตพฺพนฺ-ติ เทยฺยํ ฯ

๖. กัมมธารยสมาส กับ ทิคุสมาส ต่างกันอย่างไร มีอย่างละเท่าไร อะไรบ้าง ฯ สพฺพรตฺติโสภโณ (จนฺโท), อาคตสมโณ (อาราโม) เป็นสมาสอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์ มาดู ฯ

๗. ตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยกี่ตัว คืออะไรบ้าง ฯ มธุโร, อหฺฌเตยฺโย ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงเขียนรูปวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปล มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้ตอบคำถามตามแบบ ดังต่อไปนี้

ก. มีดังนี้ ในพยัญชนะวรรคทั้งหลาย พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้, พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้, พยัญชนะที่ ๕ สุดวรรคซ้อนหน้า พยัญชนะในวรรคของตนได้ ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ตัว ง ซึ่งเป็น ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว มิได้มีสำเนียงในภาษาบาลี ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ ฯ

ข. ในบาลีภาษา มีวิธีต่อศัพท์และอักขระ ให้เนื่องกันด้วยอักขระ เพื่อประโยชน์จะย่นอักขระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์ และให้คำพูดสละสลวย ฯ

เอตทโวจ เป็นอาเทสนิคคหิตสนธิ, ตัดเป็น เอตं-อโวจ, ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น ม และ ท ต่อเป็น เอตทโวจ ฯ

ตสฺมาติห เป็นอาคมพยัญชนะสนธิ, ตัดเป็น ตสฺมา-อิห, ลง ต อาคม ต่อเป็น ตสฺมาติห ฯ

๒. ได้เติมข้อความลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. ท่านแบ่งเป็นลิงค์ ๓ คือ ปุลิงฺคं เพศชาย ๑ อิตฺถีลิงฺคं เพศหญิง ๑ นปุสกลิงฺคं มิใช่เพศชายมิใช่เพศหญิง ๑

ข. ชื่อ สังขยา ฯ แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติสังขยา ๑ ปูรณสังขยา ๑ ฯ

๓. เป็นนามสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้ว เพื่อจะไม่ให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะหู ฯ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ ปุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ฯ

ต เป็น ปฐมปุริส หรือ ประถมบุรุษ (ชายที่ ๑) และเป็น นิยมวิเสสน สัพพนาม ฯ

เอกจฺจ เป็นอนิยมวิเสสนสัพพนาม ฯ

อมฺ เป็นนิยมวิเสสนสัพพนาม ฯ

๔. คือ กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ ดังนี้ จัดเป็น วาจก คือ กล่าวบทที่เป็นประธานของกิริยา, แบ่งเป็น ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาวาจก ๑ เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑ ฯ วาจกทั้ง ๕ นี้กุลบุตรจะกำหนดได้แม่นยำ ก็เพราะอาศัยปัจจัยที่ประกอบเป็นเครื่องกำหนด ฯ

๕. ก. ภิกฺขติ สีเลนา-ติ ภิกฺขุ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีลละ รู ปัจจัย แปลว่า (ผู้ใด) ย่อมขอโดยปกติ, เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่าผู้ขอโดยปกติ ฯ

ข. ทาตพฺพนฺ-ติ เทยฺยํ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ลง ณฺย ปัจจัย แปลว่า (สิ่งใด) อันเขาพึงให้ เหตุนั้น (สิ่งนั้น) ชื่อว่าอันเขาพึงให้ ฯ

๖. ต่างกันอย่างนี้

นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือ เป็นนามนาม, บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือ เป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อกัมมธารยสมาส ๆ นั้น มี ๖ อย่าง คือ วิเสสนปุพฺพปโท, วิเสสนุตฺตรปโท, วิเสสโนภยปโท, วิเสสโนปมปโท, สมฺภาวนปุพฺพปโท, อวธารณปุพฺพปโท ฯ กัมมธารยสมาส มีสังขยายอยู่ข้างหน้า ชื่อทิคุสมาส ๆ นั้น มี ๒ อย่าง คือ สมาหาโร, อสมาหาโร ฯ

สพฺพรตฺติโสภณ (จนฺโท) เป็นทุติยาตัปปุริสสมาส รูปวิเคราะห์ว่า สพฺพรตฺตึ โสภโณ สพฺพรตฺติโสภโณ (จนฺโท) ฯ

อาคตสมโณ (อาราโม) เป็นทุติยาพหุพพิหิสมาส วิเคราะห์ว่า อาคตา สมณา ยं โส อาคตสมโณ (อาราโม) ฯ

๗. มีปัจจัย ๙ ตัว คือ วี, ส, สี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ ฯ

มธุโร ลง ร ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต รูปวิเคราะห์ว่า มธุ อสฺส อตฺถี-ติ มธุโร แปลว่า น้ำผึ้งของขนมนั้น มีอยู่ เหตุนั้น (ขนมนั้น) ชื่อว่า มีน้ำผึ้ง (มีรสหวาน) ฯ

อฑฺฒเตยฺโย ลง ติย ปัจจัย ในปูรณตัทธิต รูปวิเคราะห์ว่า อฑฺเฒน ตติโย อฑฺฒเตยฺโย แปลว่า ที่ ๓ ทั้งกึ่ง ชื่อว่า อัฑฒเตยยะ (๒ กับครึ่ง) ฯ

พระเมธีปริยัตยาภรณ์ อคฺคธมฺโม วัดเบญจมบพิตร เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๓๘

๑. บาลีไวยากรณ์นี้ แบ่งเป็น.....ภาคก่อน คือ..... ฯ

๒. คำพูดที่ท่านจัดเป็นลิงค์ และ วจนะ ดังนี้นั้นต้องอาศัย.....ช่วยอุปถัมภ์ ฯ
วิภัตตินั้นมี.....ตัว แบ่งเป็น.....ฯ

๓. อุปสัคนั้น สำหรับใช้.....นาม และ กิริยา ให้.....ขึ้น ฯ
นิบาตนั้น สำหรับลง.....นามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง ฯ
ปัจจัยนั้น ลงท้าย .....เป็นเครื่องหมาย.....ฯ

๔. ศัพท์กล่าวกิริยาคือ.....เป็นต้นว่า.....
ชื่อว่า.....ใน.....นั้น ท่านประกอบ.....ให้ชัดเจน ฯ

๕. กิตก์นั้นแบ่งออกเป็น.....ก่อน คือ เป็น.....อย่าง ๑ เป็น.....อย่าง ๑
กิตก์ทั้ง.....อย่างนี้ ล้วนมี.....เป็นที่ตั้งทั้งสิ้น ฯ

๖. สมาสในบาลีภาษา ว่าโดยกิจมี.....อย่าง คือ สมาส.....เสียแล้ว
เรียกว่า.....สมาส.....วิภัตติ เรียกว่า.....ฯ

๗. ตัทธิตนั้น โดยสังเขปแบ่งออกเป็น.....คือ.....ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. บาลีไวยากรณ์นี้แบ่งเป็น ๔ ภาคก่อน คือ อักขรวิธี ๑ วจีวิภาค ๑ วากยสัมพันธ์ ๑ ฉันทลักษณะ ๑ ฯ

๒. คำพูดที่ท่านจัดเป็นลิงค์และวจนะดังนี้นั้น ต้องอาศัยวิภัตติ ช่วยอุปถัมภ์ ฯ

วิภัตตินั้นมี ๑๔ ตัวแบ่งเป็นเอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ ดังนี้

	เอกวจนะ	พหุวจนะ
ปฐมา ที่ ๑	สิ	โย
ทุติยา ที่ ๒	อๆ	โย
ตติยา ที่ ๓	นา	หิ
จตุตฺถี ที่ ๔	ส	นๆ
ปญฺจมี ที่ ๕	สฺมา	หิ
ฉฏฺฐี ที่ ๖	ส	นๆ
สตฺตมี ที่ ๗	สฺมึ	สุ

๓. อุปสัคนั้น สำหรับใช้นำหน้านามและกิริยา ให้วิเศษขึ้น ฯ นิบาตนั้น สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง ฯ ปัจจัยนั้น ลงท้ายนามศัพท์เป็นเครื่องหมายวิภัตติบ้าง ลงท้ายธาตุเป็นเครื่องหมายกิริยาบ้าง ฯ

๔. ศัพท์กล่าวกิริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ชื่อว่าอาขยาต ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบ วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเนื้อความให้ชัดเจน ฯ

๕. กิตก์นั้น แบ่งออกเป็น ๒ ก่อน คือ เป็นนามศัพท์อย่าง ๑ เป็นกิริยาศัพท์อย่าง ๑ กิตก์ทั้ง ๒ อย่างนี้ ล้วนมีธาตุเป็นที่ตั้งทั้งสิ้น ฯ

๖. สมาสในบาลีภาษาว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้ว เรียกว่า "ลุตฺตสมาโส" สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัตติ เรียกว่า "อลุตฺตสมาโส" ฯ

๗. ตัทธิตนั้น โดยสังเขปแบ่งออกเป็น ๓ อย่าง คือ สามญฺญตทฺธิตๆ ภาวตทฺธิตๆ, อพฺยยตทฺธิตๆ

พระเมธีปริยัตยาภรณ์ อคฺคธมฺโม วัดเบญจมบพิตร เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙

๑. อักขระที่เหลือจากสระนั้น.....ตัว มี.....เป็นต้น มี.....เป็นที่สุด ชื่อ.....ฯ

๒. ใน.....สนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์.....ครบทั้ง.....ขาดแต่.....อย่างเดียว ฯ

๓. ในปุงลิงค์ ในอิตถีลิงค์ ในนปุงสกลิงค์ มีการันต์เท่าไร ? อะไรบ้าง ฯ

๔. ในอาขยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานไว้เท่าไร ? อะไรบ้าง ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบนามกิตก์นั้น จัดเป็นกี่พวก ? อะไรบ้าง ฯ

๖. ตัปปุริสสมาสนี้ มีกี่อย่าง ? อะไรบ้าง ฯ

๗. เมื่อลงปัจจัยที่มี.....ถ้าสระอยู่หน้าศัพท์เป็น.....ล้วน ไม่มี.....อยู่เบื้องหลัง ต้อง.....คือ ทีฆะ.....เป็น.....วิการ.....เป็น.....อุ.....โอ ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วนาฬิกา.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักขระที่เหลือจากสระนั้น ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อพยัญชนะ ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เบื้องต้นครบทั้ง ๘ ขาดแต่ สญฺโญโค อย่างเดียว ฯ

๓. ในปุงลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ อ อิ อี อุ อู ฯ
ในอิตถีลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ อา อิ อี อุ อู ฯ
ในนปุงสกลิงค์ มีการันต์ ๓ คือ อ อิ อุ ฯ

๔. ในอาขยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานไว้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑, กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑, กาลยังมาไม่ถึง เรียกว่า อนาคตกาล ๑ ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบนามกิตก์นั้น จัดเป็น ๓ พวก คือ กิตปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์ที่เป็นกัตตุรูปอย่างเดียว ๑ กิจจปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์ที่เป็นกัมมรูปและภาวรูป ๑ กิตกิจจปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์แม้ทั้ง ๓ เหล่า ๑ ฯ

๖. ตัปปุริสสมาสนี้ มี ๖ อย่าง คือ ทุติยาตปฺปุริโส, ตติยาตปฺปุริโส, จตุตฺถีตปฺปุริโส, ปญฺจมีตปฺปุริโส, ฉฏฺฐีตปฺปุริโส, สตฺตมีตปฺปุริโส ฯ

๗. เมื่อลงปัจจัยที่มี ณ ถ้าสระอยู่หน้าศัพท์เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยคอยู่เบื้องหลัง ต้องพฤทธิ์ คือ ทีฆะ อ เป็น อา, วิการ อิ เป็น เอ, อุ เป็น โอ ฯ

พระเมธีปริยัตยาภรณ์ อคฺคธมฺโม วัดเบญจมบพิตร เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๔๐

๑. อะไร ชื่อว่าพยัญชนะ ฯ พยัญชนะวรรคและอวรรค มีอย่างละเท่าไร ? อะไรบ้าง ฯ

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ? อะไรบ้าง ? ตาสาหำ เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คุณนามแบ่งออกเป็นกี่ชั้น อะไรบ้าง ฯ

ข. คุณนามและสัพพนาม เป็นได้กี่ลิงค์ ฯ

ค. คำว่า ยโส ในคำว่า ยโส ลทฺธา น มชฺเชยฺย เป็นวิภัตติอะไร ? ทำตัวอย่างไร ฯ

ฆ. ปุลิงค์ มีการันต์เท่าไร อะไรบ้าง ฯ

ง. ตั้งแต่ ทฺวิ จนถึง อฏฺฐารส เป็นวจนะและลิงค์อะไร ฯ

๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู

ก. ปัจจุบันกาล จัดเป็นเท่าไร ? อะไรบ้าง ฯ

ข. วิภัตติหมวดอัชชัตตนี บอกกาลอะไร ? แปลว่าอย่างไร ฯ

ค. กิริยาศัพท์ใดชื่อเหตุกัมมวาจก ฯ

๕. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะและปัจจัยมาด้วย

๑. วิชานาติ สีเลนาติ วิญฺญู ฯ

๒. สิกฺขิยตีติ สิกฺขา ฯ

๓. สำวณฺณิยติ เอตายาติ สำวณฺณนา ฯ

๖. ทวันทวสมาส กับ วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส แปลกกันอย่างไร ฯ

๗. ภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ? อะไรบ้าง ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักขระที่เหลือจากสระนั้น ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อพยัญชนะ ฯ
พยัญชนะวรรค มี ๒๕ ตัว, พยัญชนะอวรรค มี ๘ ตัว ฯ
พยัญชนะวรรค จัดเป็น ๕

ก ข ค ฆ ง ๕ ตัวนี้ เรียกว่า ก วรรค
จ ฉ ช ฌ ญ ๕ ตัวนี้ เรียกว่า จ วรรค
ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ๕ ตัวนี้ เรียกว่า ฏ วรรค
ต ถ ท ธ น ๕ ตัวนี้ เรียกว่า ต วรรค
ป ผ พ ภ ม ๕ ตัวนี้ เรียกว่า ป วรรค
พยัญชนะอวรรค คือ ย ร ล ว ส ห ฬ ๋ ฯ

๒. ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ ฯ ตาสาหํ เป็นโลป-นิคคหิตสนธิ ตัดเป็น ตาสํ - อหํ ต่อเป็น ตาสาหํ (เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าบ้างก็ได้)

๓. ได้ตอบคำถามนั้นต่อไปนี้

ก. คุณนามแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑ ฯ
ข. คุณนามและสัพพนามเป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์ ฯ
ค. คำว่า ยโส เป็นทุติยาวิภัตติ เอา อำ เป็น โอ ฯ
ฆ. ปุลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ อ อิ อี อุ อู ฯ
ง. ตั้งแต่ ทฺวิ จนถึง อฏฺฐารส เป็นพหุวจนะอย่างเดียว เป็น ๓ ลิงค์ ฯ

๔. ได้ตอบคำถามนั้นต่อไปนี้

ก. ปัจจุบันกาล จัดเป็น ๓ คือ ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันใกล้อดีต ๑ ปัจจุบันใกล้อนาคต ๑ ฯ
ข. บอกอดีตกาล ตั้งแต่วันนี้ แปลว่า แล้ว, ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า ได้....แล้ว ฯ

ค. กิริยาศัพท์ใด กล่าวถึงสิ่งที่เขาใช้ให้บุคคลทำ คือ แสดงว่าเป็นกิริยาของสิ่งนั้น กิริยาศัพท์นั้น ชื่อว่า เหตุกัมมวาจก ฯ

๕. ได้เขียนและบอกดังนี้

๑. (ผู้ใด) ย่อมรู้วิเศษ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้รู้วิเศษโดยปกติ ฯ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีละ ลง รู ปัจจัย ฯ

๒. (ธรรมชาติใด) อันเขาศึกษา เหตุนั้น (ธรรมชาตินั้น) ชื่อว่า อันเขาศึกษา ฯ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ลง อ ปัจจัย ฯ

๓. (เนื้อความ) อันท่านย่อมพรรณนาพร้อม ด้วยวาจานั่น เหตุนั้น (วาจานั้น) ชื่อว่า เป็นเครื่องอันท่านพรรณนาพร้อม (แห่งเนื้อความ) ฯ เป็นกัมมรูป กรณสาธนะ ลง ยุ ปัจจัย ฯ

๖. แปลกกันอย่างนี้ วิเสสโนภยบท เป็นบทวิเสสนะทั้ง ๒ บท ทวันทวสมาส เป็นบทประธานทั้งสิ้น ฯ

๗. มีปัจจัย ๖ ตัว คือ ตฺต ณฺย ตฺตน ตา ณ กณฺ ฯ

พระเมธีปริยัตยาภรณ์ อคฺคธมฺโม วัดเบญจมบพิตร เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑

๑. ในเบื้องต้น ผู้ศึกษาบาลีจำต้องมีความเข้าใจในเรื่องของไวยากรณ์ให้ดีเสียก่อน อยากทราบว่าอักขรวิธีว่าด้วยอะไร จัดเป็น ๒ อย่างนี้ มีอะไรบ้างในแต่ละอย่าง กล่าวถึงเรื่องอะไร ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง อิจฺเจวํ เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. นามศัพท์ในบาลีภาษานั้น ท่านแบ่งเป็นกี่ลิงค์ อะไรบ้าง ฯ

ข. ลิงค์ที่จัดตามสมมตินั้นหมายความว่าอย่างไร ยกอุทาหรณ์มาดูด้วย ฯ

ค. จงยกตัวอย่างนามนามที่เป็นลิงค์เดียวมาดูอย่างละ ๕ ศัพท์ ฯ

๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. วิภัตติอาขยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้อะไร ฯ

ข. วิภัตติอาขยาตจัดเป็นกี่หมวด และในหมวดนั้น ๆ บอกกาลอะไร ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบนามกิตก์นั้น จัดเป็นกี่หมวด และแต่ละพวกมีปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๖. สัมภาวนบุพพบท กับ อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส ท่านแสดงลักษณะของบทหน้าและบทหลัง ต่างกันอย่างไร จงยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ฯ

๗. ในโคตตตัทธิตมีปัจจัยกี่ตัว อะไรบ้าง ปัจจัยเหล่านั้น เมื่อลงแล้ว ต้องทำอย่างไรบ้าง ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักขรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะพร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑ ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑

อิจฺเจวํ เป็นอาเทสพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น อิติ - เอวํ ถ้าสระอยู่หลัง แปลง ติ ที่ท่านทำเป็น ตฺย แล้วให้เป็น จฺจ ต่อเป็น อิจฺเจวํ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามดังต่อไปนี้ คือ

ก. นามศัพท์ในบาลีภาษานั้น ท่านแบ่งเป็นลิงค์ ๓ คือ ปุลิงฺคํ เพศชาย ๑ อิตฺถีลิงฺคํ เพศหญิง ๑ นปุสกลิงฺคํ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑ ฯ

ข. ลิงค์ที่จัดตามสมมตินั้น หมายความว่า เหมือนหนึ่งกำเนิดสตรีสมมติให้เป็นปุลิงค์ และของที่ไม่มีวิญญาณสมมติให้เป็นปุลิงค์และอิตถีลิงค์ อุทาหรณ์ ทาโร เมีย สมมติให้เป็นปุลิงค์ ปเทโส ประเทศ สมมติให้เป็นปุลิงค์ ภูมิ แผ่นดิน สมมติให้เป็นอิตถีลิงค์ ฯ

ค. ตัวอย่างนามนามที่เป็นลิงค์เดียวอย่างละ ๕ ศัพท์ ดังนี้ คือ

ปุลิงค์	๑. อมโร	เทวดา	๒. อาทิจฺโจ	พระอาทิตย์
	๓. อินฺโท	พระอินทร์	๔. อีโส	คนเป็นใหญ่
	๕. อุทธิ	ทะเล		
อิตถีลิงค์	๑. อจฺฉรา	นางอัปสร	๒. อาภา	รัศมี
	๓. อิทฺธิ	ฤทธิ์	๔. อีสา	งอนไถ
	๕. อุฬุ	ดาว		
นปุสกลิงค์	๑. องฺคํ	องค์	๒. อารมฺมณํ	อารมณ์
	๓. อิณํ	หนี้	๔. อีริณํ	ทุ่งนา
	๕. อุทกํ	น้ำ ฯ		

๔. ได้ตอบคำถามดังต่อไปนี้ คือ

ก. วิภัตติอาขยาต เป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วจนะ บุรุษ ฯ

ข. วิภัตติอาขยาตจัดเป็น ๘ หมวด และในหมวดนั้น ๆ บอกกาลดังนี้ คือ

วัตตมานาวิภัตติ บอกปัจจุบันกาล
ปัญจมีวิภัตติ บอกความบังคับ, ความหวัง, และความ อ้อนวอน เป็นต้น
สัตตมีวิภัตติ บอกความยอมตาม, ความกำหนด, และความรำพึง เป็นต้น
ปโรกขาวิภัตติ บอกอดีตกาลไม่มีกำหนด
หิยัตตนีวิภัตติ บอกอดีตกาลตั้งแต่วานนี้
อัชชัตตนีวิภัตติ บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้
ภวิสสันติวิภัตติ บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน
กาลาติปัตติวิภัตติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบนามกิตก์นั้น จัดเป็น ๓ พวก และแต่ละพวกมีปัจจัย ดังนี้

๑) กิตปัจจัย อย่างนี้ กฺวิ ณี ณฺวุ ตุ รู
๒) กิจจปัจจัย อย่างนี้ ข ณฺย
๓) กิตกิจจปัจจัย อย่างนี้ อ อิ ณ เตฺว ติ ตุ๎ ยุ ฯ

๖. สัมภาวนบุพพบท กับ อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส ท่านแสดงลักษณะของบทหน้าและบทหลังต่างกัน ดังนี้ คือ สัมภาวนบุพพบท มีบทหน้าอันท่านประกอบด้วย อิติ ศัพท์ บทหลังเป็นประธาน ดังนี้

ขตฺติโย (อหำ) อิติ มาโน = ขตฺติยมาโน มานะว่า (เราเป็น) กษัตริย์
สตฺโต อิติ สญฺญา = สตฺตสญฺญา ความสำคัญว่าสัตว์

ส่วนอวธารณบุพพบท มีบทหน้าอันท่านประกอบด้วย เอว ศัพท์ (เพื่อจะห้ามเนื้อความอื่นเสีย)

ปญฺญา เอว ปโชโต = ปญฺญาปโชโต (ประทีป) อันโพลงทั่วคือปัญญา
พุทฺโธ เอว รตนำ = พุทฺธรตนำ รัตนะคือพระพุทธเจ้า ฯ

๗. ในโคตตตัทธิตมีปัจจัย ๘ ตัว คือ ณ ณายน ณาน เณยฺย ณิ ณิก ณว เณร ปัจจัยเหล่านั้นเมื่อลงแล้ว ต้องทำอย่างนี้ คือ ถ้าสระอยู่หน้าศัพท์เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยคอยู่เบื้องหลังต้องพฤทธิ์ คือ ทีฆะ อ เป็น อา วิการ อิ เป็น เอ อุ เป็น โอ เว้นไว้แต่สระที่อยู่หน้าศัพท์เป็นรัสสะมีพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง หรือเป็นทีฆะไม่ต้องพฤทธิ์ และพยัญชนะคือ ณ นั้น ต้องลบเสีย คงไว้แต่สระที่ ณ อาศัยและสระพยัญชนะอื่น ๆ ฯ

พระราชเวที พุรหฺมวโส วัดเบญจมบพิตร เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒

๑. พยัญชนะในบาลีภาษา มีเท่าไร ฯ พยัญชนะไหนจัดเป็น อโฆสะ, โฆสะ, สิถิล และ ธนิต ฯ

๒. อาเทสสนธิกิริโยปกรณ์ในสระสนธิแบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง ฯ โนเหตๆ เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สัพพนาม คืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ข. ย, อญฺญ, ตุมฺห จัดเป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ

๔. ธาตุคืออะไร ฯ ท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด อะไรบ้าง ฯ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า กัตตุสาธนะ และ กรณสาธนะ ฯ สาธนะเหล่านี้ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ

ข. กิตปัจจัย ในกิริยากิตก์ มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ ปัจจัยไหน บอกกาลอะไร ฯ

๖. อะไรชื่อว่าอัพยยีภาวสมาส ฯ และอัพยยีภาวสมาสนั้นมีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ จตุทฺทิสํ, กตปุญฺโญ (ปุริโส) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. สมุหตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. มี ๓๓ ตัว พยัชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข, จ ฉ, ฏ ฐ, ต ถ, ป ผ, และ ส ๑๑ ตัวนี้ จัดเป็น อโฆสะ

พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม และ ย ร ล ว ห ฬ ๒๑ ตัวนี้ เป็นโฆสะ

พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๓ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น สิถิล

พยัญชนะที่ ๒ ที่ ๔ ในวรรค ทั้ง ๕ เป็น ธนิต ในคัมภีร์กัจจายนเภทแสดงไว้ว่า พยัญชนะที่สุดวรรค ๕ ตัว ก็เป็น สิถิล ฯ

๒. แบ่งเป็น ๒ คือ แปลงสระเบื้องหน้า ๑ แปลงสระเบื้องหลัง ๑ โนเหตๆ เป็นสระสนธิ ตัดเป็น โนหิ - เอตๆ ลบสระหน้า คือ อิ ที่สุดแห่งศัพท์ โนหิ เสีย ต่อเป็น โนเหตๆ ฯ

๓. ตอบคำถามนั้นต่อไปนี้

ก. สัพพนาม คือ ชื่อสำหรับใช้แทนนามนาม ที่ออกชื่อมาแล้วเพื่อจะไม่ให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะหู มี ๒ คือ ปุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ฯ

ข. ย, อญฺญ จัดเป็นวิเสสนสัพพนามชนิด อนิยม ย ศัพท์นั้น พิจารณาเห็นว่าไม่เป็น อนิยม แท้ทีเดียว เพราะเข้ากับ ตุมฺห, อมฺห ศัพท์ก็ได้ แต่เมื่อประสงค์แปล ย ศัพท์ว่า "ใด" แล้วก็ดูเหมือนเป็น อนิยม แท้ ตุมฺห จัดเป็น ปุริสสัพพนาม ฯ

๔. คือ กิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก ท่านรวบรวมไว้เป็น ๘ หมวด คือ

๑. หมวด ภู ธาตุ ๒. หมวด รุธฺ ธาตุ ๓. หมวด ทิวฺ ธาตุ
๔. หมวด สุ ธาตุ ๕. หมวด กี ธาตุ ๖. หมวด คหฺ ธาตุ
๗. หมวด ตนฺ ธาตุ ๘. หมวด จุรฺ ธาตุ ฯ

๕. ตอบคำถามนั้นต่อไปนี้

ก. ศัพท์ใด เป็นชื่อของผู้ทำ คือ ผู้ประกอบกิริยานั้น เป็นต้นว่า กุมฺภกาโร ผู้ทำซึ่งหม้อ ศัพท์นั้น ชื่อ กัตตุสาธนะ ผู้ทำ ๆ ด้วยสิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้น เป็นต้นว่า พนฺธนำ วัตถุเป็นเครื่องผูก ชื่อว่า กรณะสาธนะ

กัตตุสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่า "ผู้" ถ้าลงในอรรถแห่งตัสสีละ แปลว่า "ผู้...โดยปกติ"

กรณะสาธนะ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า "เป็นเครื่อง..." ก็ได้ แปลว่า "เป็นเหตุ..." ก็ได้ ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า "เป็นเครื่องอันเขา..." ก็ได้ "เป็นเหตุอันเขา..." ก็ได้ ฯ

ข. กิตปัจจัยในกิริยากิตก์มี ๓ คือ อนฺต, ตวนฺตุ, ตาวี.

อนฺต บอกปัจจุบันกาล

ตวนฺตุ, ตาวี บอกอดีตกาล ฯ

๖. สมาสที่มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่ข้างหน้า ชื่อ อัพยยีภาวสมาส มี ๒ คือ อุปสคฺคปุพฺพโก, นิปาตปุพฺพโก

จตุทฺทิสำ เป็นสมาหารทิคุสมาส วิ. ว่า จตสฺโส ทิสา จตุทฺทิสำ

กตปุญฺโญ (ปุริส) เป็นตติยาพหุพพิหิสมาส วิ. ว่า กตำ ปุญฺญำ เยน โส กตปุญฺโญ (ปุริโส) ฯ

๗. มีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณุ, ณ, ตา ฯ

พระราชเวที พรหมฺวโส วัดเบญจมบพิตร เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๓

๑. บาลีไวยากรณ์ แบ่งเป็น ๔ ภาค มีอะไรบ้าง ฯ และในภาคนั้น ๆ ว่าด้วยเรื่องอะไร ฯ

๒. อะไร เรียกว่าสนธิ ฯ ในสนธิ การต่อมี ๒ อย่าง อะไรบ้าง จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ฯ

๓. จงแจก อาจริย (อาจารย์) ด้วย อ การันต์ในปุลิงค์ ซึ่งมีวิธีแจกอย่าง บุริส (บุรุษ) มาดู ฯ

๔. อะไร ชื่อว่าอาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ
จงเขียนวิภัตติหมวดกาลาติปัตติ ฝ่ายปรัสสบท มาดู ฯ

๕. ข้อความว่า "วิภัตติแห่งกิริยากิตก์นั้น ไม่มีแผนกหนึ่งเหมือนวิภัตติอาขยาต ใช้วิภัตตินามถ้านามศัพท์เป็นวิภัตติและวจนะอันใด กิริยากิตก์ก็เป็นวิภัตติและวจนะอันนั้นตาม" เท่าที่ท่านอธิบายไว้อย่างนี้ ขอให้ยกตัวอย่าง (ตามแบบ) มาให้ดู ๒ ตัวอย่าง ฯ

๖. อะไร ชื่อว่า ทวันทวสมาส ฯ ทวันทวสมาสนั้นมี ๒ อย่าง อะไรบ้าง จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ฯ

๗. ในอัพยยตัทธิต มีปัจจัย ๒ ตัว คืออะไร ฯ ในปัจจัยทั้ง ๒ ตัวนั้น มีวิธีใช้อย่างไร จงยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. มีอักขรวิธี ๑, วจีวิภาค ๑, วากยสัมพันธ์ ๑, ฉันทลักษณะ ๑ ฯ

(๑) อักขรวิธี ว่าด้วย อักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธานแสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะพร้อมทั้ง ฐานกรณ์ สนธิ ต่ออักษรอยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน

(๒) วจีวิภาค แบ่งคำพูด ออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม อัพยยศัพท์ สมาส ตัทธิต อาขยาต กิตก์

(๓) วากยสัมพันธ์ว่าด้วยการก และประพันธ์ผูกคำพูดที่แบ่งไว้ในวจีภาคให้เข้าเป็นประโยคอันเดียวกัน

(๔) ฉันทลักษณะ แสดงวิธีแต่งฉันท์ คือคาถาที่เป็นวรรณพฤทธิ์ และมาตราพฤทธิ์ ฯ

๒. ในภาษาบาลี มีวิธีต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องด้วยอักขระเพื่อจะย่นอักขระให้น้อยลงเป็นอุปการะในการแต่งฉันท์และให้คำพูดสละสลวย เรียก สนธิ ฯ การต่อมี ๒ อย่าง คือ ต่อศัพท์ที่มีวิภัตติให้เนื่องด้วยศัพท์ที่มีวิภัตติ เหมือน จตฺตาโร อิเม ต่อเข้าเป็น จตฺตาโรเม เป็นต้น อย่าง ๑ ต่อบทสมาสย่ออักษรให้น้อยลง เหมือน กต อุปกาโร ต่อเข้าเป็น กโตปกาโร เป็นต้น อย่าง ๑ ฯ

๓. แจก อาจริย (อาจารย์) ด้วย อ การันต์ ในปุลิงค์ ดังนี้

	เอกวจน์	พหุวจน์
ป.	อาจริโย	อาจริยา
ทุ.	อาจริยं	อาจริเย
ต.	อาจริเยน	อาจริเยหิ อาจริเยภิ
จ.	อาจริยสฺส อาจริยาย อาจริยตฺถํ	อาจริยานํ
ปญ.	อาจริยสฺมา อาจริยมฺหา อาจริยา	อาจริเยหิ อาจริเยภิ
ฉ.	อาจริยสฺส	อาจริยานํ
ส.	อาจริสฺมึ อาจริยมฺหิ อาจริเย	อาจริเยสุ
อา.	อาจริย	อาจริยา

๔. ศัพท์กล่าวกิริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม พูด คิด ชื่อว่า อาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วย วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย ฯ

กาลาติปตฺติ ฝ่ายปรัสสบท

เอก.	พหุ.
สฺสา	สฺสำสุ
สฺเส	สฺสถ
สฺสำ	สฺสามฺหา.

๕. ภิกฺขุ คามं ปิณฺฑาย ปวิฏฺโฐ ภิกษุ เข้าไปแล้ว สู่บ้าน เพื่อก้อนข้าว เย เกจิ พุทฺธํ สรณํ คตา เส (ชน ท.) เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ถึงแล้ว ซึ่งพระพุทธเจ้า ว่าเป็นที่ระลึก หรือ เอกํ ปุริสํ ฉตฺตํ คเหตฺวา คจฺฉนฺตं ปสฺสามิ (ข้า) เห็นซึ่งบุรุษคนหนึ่ง ถือซึ่งร่มไปอยู่ ฯ

๖. นามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อทวันทวสมาส ในทวันทวสมาสนั้น มี ๒ อย่าง คือ สมาหาโร อสมาหาโร

สมาหาระ อย่างนี้ สมโถ จ วิปสฺสนา จ สมถวิปสฺสนา
สมถะด้วย วิปัสสนาด้วย ชื่อสมถะและวิปัสสนา ฯ (ตอบตัวอย่างอื่นในแบบก็ได้)
อสมาหาระ อย่างนี้ จนฺทิมา จ สุริโย จ จนฺทิมสุริยา
พระจันทร์ด้วย พระอาทิตย์ด้วย ชื่อพระจันทร์และพระอาทิตย์ ท. ฯ (ตอบตัวอย่างอื่นในแบบก็ได้)

๗. คือ ถา, ถํ ฯ มีวิธีใช้อย่างนี้

ถา ปัจจัย ลงในประการ หลังสัพพนาม อย่างนี้ ยถา ประการใด ตถา ประการนั้น สพฺพถา ประการทั้งปวง เป็นต้น ฯ

ถํ ปัจจัย ลงในประการ หลัง กึ และ อิม อย่างนี้ กถํ ประการไร, อย่างไร, อิตฺถํ ประการนี้, อย่างนี้ ฯ

พระราชเวที พุทฺธมงฺคโล วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔

๑. คำว่า อักขระ ๆ นั้น ว่าตามที่นักปราชญ์ ท่านประสงค์แบ่งเป็นกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ

๒. พยัญชนะที่มีเสียงก้อง เรียกว่าอะไร ฯ ที่มีเสียงไม่ก้อง เรียกว่าอะไร ฯ

๓. นามนามแบ่งเป็นกี่อย่าง อะไรบ้าง ฯ

๔. ในกิริยาอาขยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานได้กี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ

๕. กิตก์นั้น เป็นชื่อของศัพท์ประเภทไหน ฯ มีกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ

๖. กัมมธารยสมาส ได้แก่ศัพท์ประเภทไหน ฯ

๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักขระว่าตามที่นักปราชญ์ท่านประสงค์ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ เป็นเสียงอย่างหนึ่ง เป็นตัวหนังสืออย่างหนึ่ง ฯ

๒. พยัญชนะที่มีเสียงก้อง เรียกว่า โฆสะ พยัญชนะที่มีเสียงไม่ก้อง เรียกว่า อโฆสะ ฯ

๓. นามนาม แบ่งเป็น ๒ คือ สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ

๔. ในกิริยาอาขยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๓ คือ
- กาลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑
- กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑
- กาลยังมาไม่ถึง เรียกว่า อนาคตกาล ๑ ฯ

๕. กิตก์นั้น เป็นชื่อของศัพท์ที่ท่านประกอบด้วยปัจจัยหมู่หนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมายเนื้อความของนามศัพท์และกิริยาศัพท์ที่ต่าง ๆ กัน มี ๒ อย่าง คือ เป็นนามศัพท์อย่าง ๑ เป็นกิริยาศัพท์อย่าง ๑ ฯ

๖. กัมมธารยสมาส ได้แก่นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือ เป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือ เป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อกัมมธารยสมาส ฯ

๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัย ๖ ตัว ตฺต, ณฺย, ตฺตน, ตา, ณ, กณฺ, ฯ

พระราชปริยัติวิลาส อินทปญฺโญ วัดบพิตรพิมุข เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕

๑. พยัญชนะวรรคและอวรรค มีอย่างละเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์คืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. สัพพนาม คืออะไร ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ เอต อญฺญ อมฺห จัดเป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ

๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้ กิริยาศัพท์ใดกล่าว.....กิริยาศัพท์นั้นชื่อว่า เหตุกัตตุวาจก, มีอุทาหรณ์ว่า.....ในเหตุกัตตุวาจกนั้น ลงปัจจัย.....ตัวคือ.....ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ จัดเป็นกี่พวก ฯ แต่ละพวกมีปัจจัยอะไรบ้าง ฯ บอกกาลอะไร ฯ

๖. อะไรชื่อว่าทวันทวสมาส ฯ และทวันทวสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จนฺทิมสุริยา, สมถวิปสฺสนา จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในเสฏฐตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปณฺฑิตตโร, เสยฺโย, เชฏฺโฐ ลงปัจจัยตัวไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะวรรค มี ๒๕ ตัว พยัญชนะอวรรค มี ๘ ตัว ฯ พยัญชนะวรรคมี ๒๕ ตัว คือ

ก ข ค ฆ ง เรียกว่า ก วรรค
จ ฉ ช ฌ ญ เรียกว่า จ วรรค
ฏ ฐ ฑ ฒ ณ เรียกว่า ฏ วรรค
ต ถ ท ธ น เรียกว่า ต วรรค
ป ผ พ ภ ม เรียกว่า ป วรรค

พยัญชนะอวรรค ๘ ตัว คือ ย ร ล ว ส ห ฬ ์ ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์ คือ วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ๘ อย่าง ได้แก่ โลโป ลบ ๑, อาเทโส แปลง ๑, อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑, วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑, ปกติ ปรกติ ๑, ทีโฆ ทำให้ยาว ๑, รสฺสํ ทำให้สั้น ๑, สญฺโญโค ซ้อนตัว ๑ ฯ

๓. สัพพนาม คือ ศัพท์สำหรับใช้แทนชื่อคนและสิ่งของที่ออกชื่อมาแล้วข้างต้น เพื่อจะไม่ให้เป็นการซ้ำซาก แบ่งเป็น ๒ คือ ปุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ฯ เอต, อญฺญ เป็น วิเสสนสัพพนาม อมฺห เป็น ปุริสสัพพนาม ฯ

๔. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้น ดังนี้ กิริยาศัพท์ใดกล่าวผู้ใช้ให้คนอื่นทำ คือ แสดงว่าเป็นกิริยาของผู้ใช้ให้ผู้อื่นทำนั้น กิริยาศัพท์นั้น ชื่อ เหตุกัตตุวาจก มีอุทาหรณ์ว่า สามิโก สูเทน โอทนํ ปาเจติ นาย ยัง (หรือใช้) พ่อครัว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุกฯ ในเหตุกัตตุวาจกนั้น ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ณย, ณาเป, ณาปย ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์จัดเป็น ๓ พวกเหมือนนามกิตก์ แต่ละพวกมีปัจจัยดังนี้

กิตปัจจัย อย่างนี้ อนฺต, ตวนฺตุ, ตาวี
กิจจปัจจัย อย่างนี้ อนีย, ตพฺพ
กิตกิจจปัจจัย อย่างนี้ มาน, ต, ตูน, ตฺวา, ตฺวาน

อนฺต, มาน ๒ ตัวนี้ บอกปัจจุบันกาล
ตวนฺตุ, ตาวี, ต, ตูน, ตฺวา, ตฺวาน ๖ ตัวนี้ บอกอดีตกาล
อนีย, ตพฺพ ๒ ตัวนี้ บอกความจำเป็น ฯ

๖. นามศัพท์ตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อ ทวันทวสมาส ทวันทวสมาสนั้น มี ๒ อย่าง คือ สมาหาโร อสมาหาโร จนฺทิมสุริยา เป็น อสมาหาระ สมถวิปสฺสนา เป็น สมาหาระ ฯ

๗. ในเสฏฐตัทธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร, ตม, อิยิสฺสก, อิย, อิฏฺฐ ฯ
ปณฺฑิตตโร ลง ตร ปัจจัย
เสยฺโย ลง อิย ปัจจัย
เชฏฺโฐ ลง อิฏฺฐ ปัจจัย ฯ

พระราชปริยัติวิลาส อินฺทปญฺโญ วัดบพิตรพิมุข เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

๑. อักขระที่ใช้ในภาษาบาลีมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ พวกไหนได้ชื่อว่าสระ ทีฆะและรัสสะ ฯ

๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. อะไรเรียกว่าสนธิ ฯ

ข. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ตั้งแต่ไหนเป็นเอกวจนะอิตถีลิงค์อย่างเดียว ฯ

๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. วิภัตติหมวดอัชชัตตนี บอกกาลอะไร ฯ แปลว่าอย่างไร ฯ

ข. ปัจจัยในกัตตุวาจกมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๕. ศัพท์เช่นไรชื่อกรณสาธนะ ฯ และสาธนะนี้ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร

ก. ธมฺมํ จรติ สีเลนาติ ธมฺมจารี ฯ

ข. สยนฺติ เอตฺถาติ สยนํ ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ปญฺจ อินฺทฺริยานิ ปญฺจินฺทฺริยํ ฯ

ข. ทรถสฺส ภาโว นิทฺทรถํ ฯ

ค. สทฺธา เอว ธนํ สทฺธาธนํ ฯ

ฆ. สญฺชาโต สํเวโค ยสฺส โส สญฺชาตสํเวโค (ชโน) ฯ

ง. ปตฺโต จ จีวรญฺจ ปตฺตจีวรํ ฯ

๗. ในชาตาทิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สากุณิโก, ปุริโม, สุเมธโส ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักขระที่ใช้ในภาษาบาลี มี ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ, ก ข ค ฆ ง, จ ฉ ช ฌ ญ, ฏ ฐ ฑ ฒ ณ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห ฬ ๆ อักขระ ๘ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ชื่อสระ ๆ สระ ๕ ตัว คือ อา อี อู เอ โอ ชื่อทีฆะ ๆ สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อรัสสะ ๆ

๒. ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. วิธีต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องกันด้วยอักขระ เพื่อจะย่นอักขระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์ และให้คำพูดสละสลวย เรียก สนธิ ๆ

ข. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑ ๆ

๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนามชื่อ สังขยา ๆ สังขยานั้น แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติ-สังขยา อย่าง ๑ ปูรณสังขยา อย่าง ๑ ๆ ตั้งแต่ เอกูนวีสติ จนถึง อฏฺฐนวุติ เป็นเอกวจนะ อิตถีลิงค์อย่างเดียว ๆ

๔. ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. วิภัตติหมวดอัชชัตตนี บอกอดีตกาล ตั้งแต่วันนี้ แปลว่าแล้ว ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า ได้แล้ว ๆ

ข. ปัจจัยในกัตตุวาจก มี ๑๐ ตัว คือ อ, เอ, ย, ณุ, ณา, นา, ณุหา, โอ, เณ, ณย ๆ

๕. ผู้ทำ ๆ ด้วยสิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้น ชื่อว่า กรณสาธนะ ๆ กรณสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่า เป็นเครื่อง ก็ได้ แปลว่า เป็นเหตุ ก็ได้

ก. เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ ๆ

ข. เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ๆ

๖. บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. เป็นสมาหารทิคุสมาส ฯ

ข. เป็นอัพยยีภาวสมาส อุปสัคคปุพพกะ ฯ

ค. เป็นอวธารณปุพพบท กัมมธารยสมาส ฯ

ฆ. เป็นจตุตถีพหุพพิหิสมาส ฯ

ง. เป็นสมาหารทวันทวสมาส ฯ

๗. ในชาตาทิตัทธิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ อิม อิย กิย ฯ สากุณิโก ลง ณิก ปัจจัย ในตรัตยาทิตัทธิต ฯ ปุริโมลง อิม ปัจจัย ในชาตาทิตัทธิต ฯ สุเมธโส ลง ส ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

พระเทพปริยัติสุธี อินฺทปญฺโญ วัดบพิตรพิมุข เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระมี.....คือ.....ฯ

ข. พยัญชนะที่มีเสียงก้องเรียกว่า .....ได้แก่พยัญชนะ.....ฯ

๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ในสระสนธิ อาเทโส มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ข. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ศัพท์เช่นไรเรียกว่าอัพยยศัพท์ ฯ

ข. นิบาตต่อไปนี้บอกอะไร เสฺว, พหิทฺธา, อิว, น, สเจ ฯ

๔. บุรุษในอาขยาตมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จะทราบบุรุษได้ต้องอาศัยอะไร ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดอัชชัตตนี เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕ ศัพท์เช่นไรชื่ออธิกรณสาธนะ ฯ และสาธนะนี้ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ รูปวิเคราะห์ ต่อไปนี้เป็นรูปและสาธนะอะไร

ก. ทุกฺเขน รกฺขิยตีติ ทุรกฺขํ ฯ

ข. วิเนติ เตนาติ วินโย ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ญาณ์ จกฺขุ อิว ญาณจกฺขุ ฯ

ข. พนฺธนา มุตฺโต พนฺธนมุตฺโต (สตฺโต) ฯ

ค. ชีวสฺส ยตฺตโก ปริจฺเฉโท ยาวชีวํ ฯ

ฆ. วีโต รโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ) ฯ

ง. นตฺถิ ตสฺส ปุตฺตาติ อปุตฺตโก ฯ

๗. ในสมุหตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ทฺวาทสี, ปญฺญวา, โกสลฺลํ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระมี ๖ คือ กณฺโฐ คอ, ตาลุ เพดาน, มุทฺธา ศีรษะก็ว่า ปุ่มเหงือก ก็ว่า, ทนฺโต ฟัน, โอฏฺโ ริมฝีปาก, นาสิกา จมูก ฯ

ข. พยัญชนะที่มีเสียงก้องเรียกว่า โฆสะ ได้แก่พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฏ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม, และ ย ร ล ว ห ฬ, ๒๑ ตัวนี้ เป็น โฆสะ ฯ

๒. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ในสระสนธิ อาเทโส มี ๒ คือ แปลงสระเบื้องหน้า ๑ แปลงสระเบื้องหลัง ๑ ฯ

ข. ในนิคคหิตสนธิได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ศัพท์อีกจำพวกหนึ่ง จะแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว ศัพท์เหล่านี้ เรียกว่า อัพยยศัพท์ ฯ

ข. เสฺว นิบาตบอกกาล
พหิทฺธา นิบาตบอกที่
อิว นิบาตบอกอุปมาอุปไมย
น นิบาตบอกปฏิเสธ
สเจ นิบาตบอกปริกัป ฯ

๔. บุรุษในอาขยาตมี ๓ คือ ปฐมบุรุษ ๑ มัธยมบุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑ จะทราบบุรุษได้ต้องอาศัยวิภัตติ ฯ ได้เขียนวิภัตติหมวดอัชชัตตนี เฉพาะฝ่ายปรัสสบท คือ

อัชชัตตนี

ป.	อี	อุ๋
ม.	โอ	ตฺถ
อุ.	อึ	มฺหา ฯ

๕. ผู้ทำ ๆ ในที่ใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของที่นั้น เป็นต้นว่า ฐานๆ ที่ตั้ง, ที่ยืน, อาสนๆ ที่นั่ง, สยนๆ ที่นอน ชื่อว่า อธิกรณสาธนะ อธิกรณสาธนะนี้ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า "เป็นที่" ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า "เป็นที่อันเขา" ฯ

ก. ทุกฺเขน รกฺขิยตีติ ทุรกฺขๆ ฯ เป็น กัมมรูป กัมมสาธนะ ฯ

ข. วิเนติ เตนาติ วินโย ฯ เป็น กัตตุรูป กรณสาธนะ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ชื่อ วิเสสโนปมบท กัมมธารยสมาส

ข. ชื่อ ปัญจมีตัปปุริสสมาส

ค. ชื่อ นิปาตปุพพกะ อัพยยีภาวสมาส

ฆ. ชื่อ ปัญจมีพหุพพิหิสมาส

ง. ชื่อ น บุพพบท พหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในสมุหตัทธิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณฺ, ณ, ตา ฯ

ทฺวาทสี ลง อี ปัจจัย ในปูรณตัทธิต

ปญฺญวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต

โกสลฺลๆ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต ฯ

พระเทพปริยัติสุธี อินฺทปญฺโญ วัดบพิตรพิมุข เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๔๘

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. อักขรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ.....ฯ

ข. กรณ์ที่ทำอักขระ มี ๔ คือ.....ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์คืออะไร ฯ ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้เท่าไร ฯ อะไรบ้าง วจนะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ไหน ฯ

๔. วิภัตติอาขยาต จัดเป็นกี่หมวด ฯ หมวดนั้น ๆ บอกกาลอะไร ฯ
จงเขียนวิภัตติหมวดปัญจมีเฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ แบ่งเป็นกี่หมวด ฯ อะไรบ้าง ฯ ปัจจัยไหนบอกกาลอะไร ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร ฯ

ก. คจฺฉนฺติ เอตฺถาติ คติ ฯ

ข. ภุญฺชิตพฺพนฺติ โภชนํ ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. สีตญฺจ สมฏฺฐญฺจ สีตสมฏฺฐํ (จานํ) ฯ

ข. สห มจฺฉเรน ยํ วตฺตตีติ สมจฺเฉรํ (จิตฺตํ) ฯ

ค. สํสาเร ทุกฺขํ สํสารทุกฺขํ ฯ

ฆ. สมโณ จ พฺราหฺมโณ จ สมณพฺราหฺมณา ฯ

ง. อาคตา สมณา ยํ โส อาคตสมโณ (อาราโม) ฯ

๗. ในโคตตตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปูชนีโย, สติมา, ทฺวิธา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องในช่องว่างดังต่อไปนี้

ก. อักขรวิธี ว่าด้วยอักษรจัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะพร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑

ข. กรณ์ที่ทำอักขระมี ๔ คือ ชิวฺหามชฺฌ ท่ามกลางลิ้น เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็นตาลุชะ ๑ ชิวฺโหปคฺคฺ ถัดปลายลิ้นเข้ามา เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็นมุทธชะ ๑ ชิวฺหคฺคฺ ปลายลิ้น เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็นทันตชะ ๑ สกฏฺฐานนฺ ฐานของตน เป็นกรณ์ของอักขระที่เหลือนอกจากนี้ คือ กัณฐชะ โอฏฐชะ นาสิกัฏฐานชะ ๑ ฯ

๒. สนธิกิริยาโยปกรณ์ คือ วิธีที่เป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ในสระสนธิได้สนธิกิริยาโยปกรณ์ ๗ ฯ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ วิกาโร ๑ ปกติ ๑ ทีฆ ๑ รสฺสฺ ๑ ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้ ๒ ฯ คือ เอกวจนะ ๑ พหุวจนะ ๑ วจนะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ท้ายศัพท์เหมือนคำว่า ปุริโส ชายคนเดียว เป็นเอกวจนะ ปุริสา ชายหลายคน เป็นพหุวจนะ ฯ

๔. วิภัตติอาขยาตจัดเป็น ๘ หมวด ฯ หมวดวตฺตมานา ปญฺจมี สตฺตมี บอกปัจจุบันกาล, หมวดปโรกฺขา หิยตฺตนี อชฺชตฺตนี บอกอดีตกาล, หมวดภวิสฺสนฺติ กาลาติปตฺติ บอกอนาคตกาล ฯ ได้เขียนวิภัตติหมวด ปญฺจมี เฉพาะฝ่ายปรัสบท คือ

ปญฺจมี

	เอก.	พหุ.
ป.	ตุ	อนฺตุ
ม.	หิ	ถ
อุ.	มิ	ม

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ แบ่งออกเป็น ๓ หมวด ฯ คือ

กิตปัจจัย มีปัจจัย ๓ ตัว คือ อนฺต ตวนฺตุ ตาวี ๑

กิจจปัจจัย มีปัจจัย ๒ ตัว คือ อนีย ตพฺพ ๑

กิตกิจจปัจจัย มีปัจจัย ๕ ตัว คือ มาน ต ตูน ตฺวา ตฺวาน ๑

อนฺต มาน บอกปัจจุบันกาล

อนีย ตพฺพ บอกความจำเป็น

ตวนฺตุ ตาวี ต ตูน ตฺวา ตฺวาน บอกอดีตกาล

ก. เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

ข. เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ก. ชื่อ วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส ฯ

ข. ชื่อ สหบุพพบท พหุพพิหิสมาส ฯ

ค. ชื่อ สัตตมีตัปปุริสสมาส ฯ

ฆ. ชื่อ อสมาหาร ทวันทวสมาส ฯ

ง. ชื่อ ทุติยาพหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในโคตตตัทธิมีปัจจัย ๘ ตัว ฯ คือ ณ, ณายน, ณาน, เณยฺย, ณิ, ณิก, ณว, เณร ฯ

ปูชนีโย ลง อีย ปัจจัย ใน ฐานตัทธิต

สติมา ลง มนฺตุ ปัจจัย ใน ตทัสสัตถิตัทธิต

ทฺวิธา ลง ธา ปัจจัย ใน วิภาคตัทธิต

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. พยัญชนะอวรรค มี.....ตัว คือ.....ฯ

ข. ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระ มี ๖ คือ..... ฯ

๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สนธิ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ข. พยัญชนะอาคม มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง

๓. วิภัตตินามนั้นมีกี่ตัว ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง

๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. กิริยาศัพท์เช่นไร ชื่อกัมมวาจก ฯ

ข. ปัจจัยในเหตุกัตตุวาจก มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๕. ต ปัจจัยในกิริยากิตต์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี รฺ หรือ สฺ เป็นที่สุดแปลง ต เป็นอะไรได้บ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร

ก. ธมฺมํ วตฺตุ สีลมสฺสาติ ธมฺมวาที ฯ

ข. สิกฺขนํ สิกฺขา ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. รญฺโญ ปุตฺโต ราชปุตฺโต ฯ

ข. พุทฺโธ เอว รตนํ พุทฺธรนตนฺ ฯ

ค. ปตฺโต จ จีวรญฺจ ปตฺตจีวรํ ฯ

ฆ. กตํ ปุญฺญํ เยน โส กตปุญฺโญ (ปุริโส) ฯ

ง. นครสฺส พหิ พหินครํ ฯ

๗. ในตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สุขี, อโยมยฺ, นาวิโก ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. มี ๘ ตัว คือ ย ร ล ว ส ห ฬ อำ ฯ

ข. คือ กณฺโฐ คอ ๑ ตาลุ เพดาน ๑ มุทฺธา ศีรษะ หรือปุ่มเหงือก ๑ ทนฺโต ฟัน ๑ โอฏฺโฐ ริมฝีปาก ๑ นาสิกา จมูก ๑ ฯ

๒. ได้ตอบคำถาม ดังต่อไปนี้

ก. มี ๓ ฯ คือ สระสนธิ ๑ พยัญชนะสนธิ ๑ นิคคหิตสนธิ ๑ ฯ

ข. มี ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฬ ฯ

๓. วิภัตตินามนั้น มี ๑๔ ตัว ฯ แบ่งเป็นเอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ ฯ

ปฐมา ที่ ๑	สิ	โย
ทุติยา ที่ ๒	อำ	โย
ตติยา ที่ ๓	นา	หิ
จตุตฺถี ที่ ๔	ส	นำ
ปญฺจมี ที่ ๕	สฺมา	หิ
ฉฏฺฐี ที่ ๖	ส	นำ
สตฺตมี ที่ ๗	สฺมึ	สุ

๔. ได้ตอบคำถาม ดังต่อไปนี้

ก. กิริยาศัพท์ใดกล่าวกรรมสิ่งที่บุคคลพึงทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั้นเอง กิริยาศัพท์นั้น ชื่อกัมมวาจก ฯ

ข. ปัจจัยในเหตุกรรมวาจก มี ๔ ตัว ฯ คือ เณ ณย ณาเป ณาปย ฯ

๕. ธาตุซึ่งมี รฺ เป็นที่สุด แปลง ต เป็น ณฺณ ยกตัวอย่างเช่น ชิณฺโณ ฯ ธาตุซึ่งมี สฺ เป็นที่สุด แปลง ต เป็น ฏฺฐ ยกตัวอย่างเช่น ตุฏฺโฐ ฯ

ก. เป็นสมาสรูป ตัสสีสาธนะ ฯ

ข. เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ก. ชื่อฉัฏฐีตัปปุริสสมาส ฯ

ข. ชื่ออวธารณปุพพบท กัมมธารยสมาส ฯ

ค. ชื่อสมาหารทวันทวสมาส ฯ

ฆ. ชื่อตติยาพหุพพิหิสมาส ฯ

ง. ชื่อนิปาตปุพพก อัพยยีภาวสมาส ฯ

๗. มี ปัจจัย ๙ ตัว คือ วี ส สี อิก อี ร วนฺต มนฺตุ ณ ฯ

สุขี ลง อี ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

อโยมยลง มย ปัจจัย ในปกติตัทธิต ฯ

นาวิโกลง ณิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. บาลีไวยากรณ์แบ่งเป็น.....ภาค คือ..... ฯ

ข. สระมีมาตราเบา.....ตัว คือ.....ชื่อว่า รัสสะ ฯ

๒. อาเทสในสระสนธิ มีกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ ธมฺมญฺจเร เป็นสนธิอะไร ฯ

๓. อะไรจัดเป็นนามนาม ฯ แบ่งออกเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ และนามนามนั้น เป็นได้กี่ลิงค์

๔. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่าอาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้นท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดภวิสสันติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่ากัตตุสาธนะ ฯ และกัตตุสาธนะนั้นท่านบัญญัติให้ แปลว่าอย่างไร ฯ กิริยากิตก์ คือ ติณฺโณ, ปมชฺช แปลว่าอย่างไร ฯ สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าอัพยยีภาวสมาส ฯ และอัพยยีภาวสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อนฺโตปาสาทำ, นิทฺทรถำ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สามญฺญำ นาวิโก, ปุญฺญวา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. แบ่งเป็น ๔ ภาค คือ อักขรวิธี ๑ วจีวิภาค ๑ วากยสัมพันธ์ ๑ ฉันทลักษณะ ๑ ฯ

ข. มี ๓ ตัว คือ อะ อิ อุ ชื่อว่า รัสสะ ฯ

๒. มี ๒ อย่าง คือ แปลงสระหน้า ๑ แปลงสระหลัง ๑ ฯ ธมฺมญฺจเร เป็นอาเทสนิคคหิตสนธิ ฯ

๓. นามที่เป็นชื่อของคน, สัตว์, ที่, สิ่งของ, จัดเป็นนามนาม, แบ่งออกเป็น ๒ ฯ สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ นามนามเป็นได้ ๓ ลิงค์ ฯ

๔. ศัพท์กล่าวกิริยาคือ ความทำเป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ชื่อว่า อาขยาต ฯ ประกอบด้วย วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย ฯ

ปรสฺสปทำ

	เอก.	พหุ.
ป.	สฺสติ	สฺสนฺติ
ม.	สฺสสิ	สฺสถ
อุ	สฺสามิ	สฺสาม

๕. ศัพท์ใดเป็นชื่อของผู้ทำ คือ ผู้ประกอบกิริยานั้น เป็นต้นว่า กุมฺภกาโร ผู้ทำซึ่งหม้อ ศัพท์นั้นชื่อว่า กัตตุสาธนะ ฯ ให้แปลว่า ผู้ ถ้าลงในอรรถแห่งตัสสีละ แปลว่า ผู้ - โดยปกติ ฯ ติณฺโณ แปลว่า ข้ามแล้ว ปมชฺช แปลว่า ประมาทแล้ว ฯ

- ติณฺโณ สำเร็จรูปมาจาก ตฺร ธาตุ ในความข้าม ต ปัจจัย ธาตุมี ร เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ณฺณ แล้วลบที่สุดธาตุเสีย ลง อิ อาคม ต้นธาตุ ฯ
- ปมชฺช สำเร็จรูปมาจาก ป บทหน้า มฺท ธาตุ ในความประมาท ตฺวา ปัจจัย อุปสัคอยู่หน้า แปลง ตฺวา เป็น ย ธาตุที่มี ท เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ย กับที่สุดธาตุ เป็น ชฺช ฯ

๖. สมาส ที่มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่ข้างหน้า ชื่อว่า อัพยยีภาวสมาส ฯ มี ๒ อย่าง คือ อุปสัคค-ปุพพกะ ๑ นิปาตปุพพกะ ๑ ฯ อนฺโตปาสาทํ จัดเป็น นิปาตปุพพกะ, นิทฺทรถํ จัดเป็น อุปสัคคปุพพกะ ฯ

๗. มีปัจจัย ๖ ตัว คือ ตฺต, ณฺย, ตฺตน, ตา, ณ, กฺณ ฯ

- สามญฺญ์ ลง ณย ปัจจัย ใน ภาวตัทธิต ฯ
- นาวิโก ลง ณิก ปัจจัย ใน ตรตยาทิตัทธิต ฯ
- ปุญฺญวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ใน ตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๔๙

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. สระที่เป็น.....ชื่อ ครุ มีเสียงหนัก ฯ

ข. ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียกว่า ทนฺโตฏฺฐโช ฯ

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง ฯ เอตทโวจ เป็นสนธิอะไร ฯ

๓. อะไรจัดเป็นคุณนาม ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๔. ธาตุคืออะไร ฯ ธาตุนั้นท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด ฯ อะไรบ้างฯ ๕. ในกิริยากิตก์ แบ่งกาลที่เป็นประธานได้เท่าไร ฯ และแบ่งให้ละเอียดออกอีกเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง

๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าพหุพพิหิสมาส ฯ และพหุพพิหิสมาสนั้น มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ จัดเป็นพหุพพิหสมาสอะไร ฯ

ก. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ) ฯ

ค. อาคตา สมณา ยํ โส อาคตสมโณ (อารามิ) ฯ

๗. ในอัพยยตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สหายตา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. สระที่เป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลังชื่อ ครุ มีเสียงหนัก ฯ

ข. ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ ฟันและริมฝีปากเรียกว่า ทนฺโตฏฺโฐ ฯ

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ ฯ เอตทโวจ เป็นอาทเสนิคคหิตสนธิ ฯ

๓. นามที่แสดงลักษณะของนามสำหรับหมายให้รู้ว่า นามนามนั้นดีหรือชั่ว เป็นต้น จัดเป็น คุณนาม ฯ แบ่งเป็น ๓ ชั้นคือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑ ฯ

๔. ธาตุคือกิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก ฯ จัดไว้เป็น ๘ หมวด คือ หมวด ภู ธาตุ ๑ หมวด รุธฺ ธาตุ ๑ หมวด ทิวฺ ธาตุ ๑ หมวด สุ ธาตุ ๑ หมวด กี ธาตุ ๑ หมวด คหฺ ธาตุ ๑ หมวด ตนฺ ธาตุ ๑ หมวด จุรฺ ธาตุ ๑ ฯ

๕. ในกิริยากิตก์แบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๒ ฯ แบ่งให้ละเอียดอีก ปัจจุบันกาลแบ่งเป็น ๒ คือ ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันใกล้อนาคต ๑
อดีตกาลแบ่งเป็น ๒ คือ ล่วงแล้ว ๑ ล่วงแล้วเสร็จ ๑ ฯ

๖. สมาสที่มีบทอื่นเป็นประธาน ชื่อ พหุพพิหิสมาส ฯ พหุพพิหิสมาส นั้นมี ๖ อย่างคือ ทุติยาพหุพพิหิสมาส ๑ ตติยาพหุพพิหิสมาส ๑ จตุตถีพหุพพิหิสมาส ๑ ปัญจมี-พหุพพิหิสมาส ๑ ฉัฏฐีพหุพพิหิสมาส ๑ สัตตมีพหุพพิหิสมาส ๑ ฯ

ก. จัดเป็นปัญจมีพหุพพิหิสมาส ฯ

ข. จัดเป็นทุติยาพหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในอัพยยตัทธิต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ ถา ถํ ฯ สหายตา ลง ตา ปัจจัย ในภาวตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
"อักขระที่เหลือจากสระมี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อ.....
แปลว่า.....มี.....ตัว แบ่งเป็น.....พวก คือ....."ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ โนเหตๅ เป็นสนธิอะไร ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่า อัพยยศัพท์ ฯ ได้แก่ศัพท์จำพวกไหนบ้าง ฯ เฉพาะอุปสัคใช้อย่างไร ฯ

๔. อะไรจัดเป็นวาจก ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดอัชชัตตนี เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่าอธิกรณสาธนะ ฯ และอธิกรณสาธนะนั้นท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ กิริยากิตก์ คือ หฏฺโฐ, ปหาย แปลว่าอย่างไร ฯ สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าทวันทวสมาส ฯ และทวันทวสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สมณพฺราหฺมณา, ปตฺตจีวรๆ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในสมุหตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ชนตา, สติมา, จตุตฺโถ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้
อักขระที่เหลือจากสระมี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อพยัญชนะ แปลว่า ทำเนื้อความให้ปรากฏ มี ๓๓ ตัว แบ่งเป็น ๒ พวก คือ วรรค ๑ อวรรค ๑ ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๗ อย่าง คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ วิกาโร ๑ ปกติ ๑ ทีโฆ ๑ รสฺสำ ๑ ฯ โนเหตำ เป็นโลปะสระสนธิ ฯ

๓. ศัพท์ที่จะแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว ศัพท์เหล่านี้เรียกว่า อัพยยศัพท์ ฯ ได้แก่ศัพท์จำพวก อุปสัคบ้าง นิบาตบ้าง ปัจจัยบ้าง ฯ เฉพาะอุปสัค ใช้นำหน้านามและกิริยา ให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านามมีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้ากิริยา มีอาการคล้ายกิริยาวิเสสนะ ฯ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ ดังนี้ จัดเป็นวาจก ฯ มี ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑ วิภัตติหมวดอัชชัตตนี เฉพาะฝ่ายปรัสสบท ดังนี้

	เอก.	พหุ.
ป.	อี	อุ๋
ม.	โอ	ตฺถ
อุ.	อึ	มฺหา ฯ

๕. ผู้ทำๆ ในที่ใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของที่นั้น เป็นต้นว่า **ธานำ** ที่ตั้ง ที่ยืน ชื่อว่า อธิกรณสาธนะ ฯ และอธิกรณสาธนะท่านบัญญัติให้แปลว่า เป็นที่.... ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า เป็นที่อันเขา ฯ **หฏฺโฐ** แปลว่า ร่าเริงแล้ว **ปหาย** แปลว่า ละแล้ว ฯ **หฏฺโฐ** สำเร็จรูปมาจาก **หสฺ** ธาตุ ในความหัวเราะ **ต** ปัจจัย ธาตุมี **สฺ** เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง **ต** เป็น **ฏฺฐ** แล้วลบที่สุดธาตุ ฯ **ปหาย** สำเร็จรูปมาจาก **ป** บทหน้า **หา** ธาตุ ในความละ **ตฺวา** ปัจจัย อุปสัคอยู่หน้าแปลง **ตฺวา** เป็น **ย** ฯ

๖. สมาสที่มีนามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า ทวันทวสมาส ฯ และทวันทวสมาสนั้น มี ๒ อย่าง คือ สมาหระ ๑ อสมาหระ ๑ ฯ สมณพฺราหฺมณา จัดเป็นอสมาหาระ ปตฺตจีวรำ จัดเป็นสมาหาระ ฯ

๗. ในสมุหตัทธิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณฺ ณ ตา ฯ ชนตา ลง ตา ปัจจัย ในสมุหตัทธิต ฯ สติมา ลง มนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ จตุตฺโถ ลง ถ ปัจจัย ในปูรณตัทธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๐

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. สระที่เป็น.....ชื่อลหุ มีเสียงเบา ฯ

ข. อักขระ ๘ ตัวนี้ คือ.....เกิดในคอ เรียกว่า กณฺฐชา ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อิธปฺปโมทติ เป็นสนธิอะไร ฯ

๓. จงแจก ขตฺติย(กษัตริย์) ด้วย อ การันต์ในปุลิงค์ ซึ่งมีวิธีแจกอย่าง ปุริส (บุรุษ) มาดู ฯ

๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

"กิริยาศัพท์ใด กล่าว.....กิริยาศัพท์นั้น ชื่อว่าเหตุกัมมวาจก, มีอุทาหรณ์ว่า.....ฯ

๕. ต ปัจจัย ในกิริยากิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี ธฺ และ ภฺ เป็นที่สุด แปลง ต เป็นอะไรได้บ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร

ก. อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส ฯ

ข. สรณํ สติ ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. อนฺโธ จ วธิโร จ อนฺธวธิโร ฯ

ข. จตสฺโส ทิสา จตุทฺทิสํ ฯ

ค. พนฺธนา มุตฺโต พนฺธนมุตฺโต ฯ

ฆ. ภตฺตสฺส ปจฺฉา ปจฺฉาภตฺตํ ฯ

ง. สนฺตํ จิตฺตํ ยสฺส โส สนฺตจิตฺโต (ภิกฺขุ) ฯ

๗. ในปุรณตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สตฺตโม, ราชคหิโก, มุทฺธา ลง ปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. สระที่เป็นรัสสะล้วนไม่มีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง ชื่อลหุ มีเสียงเบา ฯ

ข. อักขระ ๘ ตัว คือ อ อา ก ข ค ฆ ง ห เกิดในคอ เรียกว่ากณฺฐชาฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑ ฯ อธิปฺปโมทติ เป็น สญฺโญโค พยัญชนะสนธิ ฯ

๓. ได้แจก ขตฺติย (กษัตริย์) ด้วย อ การันต์ ในปุงลิงค์ ซึ่งมีวิธีแจกอย่างปุริส (บุรุษ) ดังนี้ ฯ

	เอก.	พหุ.
ป.	ขตฺติโย	ขตฺติยา
ทุ.	ขตฺติยํ	ขตฺติเย
ต.	ขตฺติเยน	ขตฺติเยหิ ขตฺติเยภิ
จ.	ขตฺติยสฺส ขตฺติยาย ขตฺติยตฺถํ	ขตฺติยานํ
ปญ.	ขตฺติยสฺมา ขตฺติยมฺหา ขตฺติยา	ขตฺติเยหิ ขตฺติเยภิ
ฉ.	ขตฺติยสฺส	ขตฺติยานํ
ส.	ขตฺติยสฺมึ ขตฺติยมฺหิ ขตฺติเย	ขตฺติเยสุ
อา.	ขตฺติย	ขตฺติยา

๔. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

กิริยาศัพท์ใด กล่าวสิ่งที่เขาใช้ให้บุคคลอื่นทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของสิ่งนั้น กิริยาศัพท์นั้น ชื่อว่าเหตุกัมมวาจา มีอุทาหรณ์ว่า สามิเกน สูเทน โอทโน ปาจาปิยเต ฯ

๕. ต ปัจจัย ในกิริยากิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี ธฺ และ ภฺ เป็นที่สุด แปลง ต เป็น ทฺธ เช่น พุทฺโธ รู้แล้ว มาจาก พุธฺ ธาตุ ในความรู้ ตฺ ปัจจัย ธาตุมี ธฺ

เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ทฺธ แล้วลบที่สุดธาตุ สำเร็จรูปเป็น พุทฺโธ, ลทฺโธ อันเขาได้แล้ว มาจาก ลภฺ ธาตุ ในความได้ ต ปัจจัย ธาตุมี ภฺ เป็นที่สุด อยู่หน้า แปลง ต เป็น ทฺธ แล้วลบที่สุดธาตุ สำเร็จรูปเป็น ลทฺโธ ฯ

รูปวิเคราะห์ ต่อไปนี้เป็นรูปและสาธนะดังนี้

ก. อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ฯ

ข. สรณํ สติ เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ก. อนฺโธ จ วธิโร จ อนฺธวธิโร ชื่อวิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส ฯ

ข. จตสฺโส ทิสา จตุทฺทิสํ ชื่อสมาหารทิคุสมาส ฯ

ค. พนฺธนา มุตฺโต พนฺธนมุตฺโต ชื่อปัญจมีตัปปุริสสมาส ฯ

ฆ. ภตฺตสฺส ปจฺฉา ปจฺฉาภตฺตํ ชื่อนิปาตปุพพกอัพยยีภาวสมาส ฯ

ง. สนฺตํ จิตฺตํ ยสฺส โส สนฺตจิตฺโต (ภิกฺขุ) ชื่อฉัฏฐีพหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในปูรณตัทธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ติย ถ ธ ม อี ฯ

สตฺตโม	ลง	ม	ปัจจัย	ในปูรณตัทธิต ฯ
ราชคหิโก	ลง	ณิก	ปัจจัย	ในตรตยาทิตัทธิต ฯ
มุทุตา	ลง	ตา	ปัจจัย	ในภาวตัทธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๑

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
พยัญชนะที่.....ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....และ ส ๑๑ ตัวนี้ เป็นอโฆสะ, พยัญชนะที่.....ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....และ ..... ๒๑ ตัวนี้ เป็นโฆสะ ฯ

๒. ในสระสนธิ วิกาโร มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ พุทฺธานสาสนำ เป็นสนธิอะไร ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงแจกจตุ ศัพท์ (สังขยา) เฉพาะอิตถีลิงค์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้
ก. วิภัตติหมวดกาลาติปัตติ บอกกาลอะไร ฯ แปลว่าอย่างไร ฯ
ข. เหตุกัมมวาจก ลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๕. ในกิริยากิตก์ แบ่งกาลที่เป็นประธานได้เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร ฯ
ก. ธมฺมำ จรติ สีเลนาติ ธมฺมจารี ฯ
ข. กโรติ เตนาติ กรณำ ฯ

๖. อะไรชื่อว่ากัมมธารยสมาส ฯ และกัมมธารยสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ พุทฺธรตนำ, ปญฺญาปาสาโท จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. อะไรเรียกว่าตัทธิต ฯ โดยสังเขปแบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สุเมธโส, ทฺวิธา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข, จ ฉ, ฏ ฐ, ต ถ, ป ผ และ ส ๑๑ ตัวนี้ เป็น อโฆสะ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม และ ย ร ล ว ห ฬ อ ๒๑ ตัวนี้ เป็น โฆสะ ฯ

๒. ในสระสนธิ วิกาโร มี ๒ คือ วิการในเบื้องต้น ๑ วิการในเบื้องปลาย ๑ ฯ **พุทฺธานสาสนำ** เป็น **โลปนิคคหิตสนธิ** ฯ

๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติสังขยา ๑ ปูรณสังขยา ๑ ฯ

ได้แจก จตุ ศัพท์ (สังขยา) เฉพาะอิตถีลิงค์ ดังนี้

	พหุวจนะ
ป.	จตสฺโส
ทุ.	จตสฺโส
ต.	จตูหิ
จ.	จตสฺสนฺนำ
ปญ.	จตูหิ
ฉ.	จตสฺสนฺนำ
ส.	จตูสุ

๔. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. วิภัตติหมวดกาลาติปัตติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต ฯ แปลว่า จัก - แล้ว ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า จักได้ - แล้ว ฯ

ข. เหตุกัมมวาจก ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ณุ ณา นา ณุหา โอ เณ ณย ในกัตตุวาจกนั้นด้วย ลงเหตุปัจจัย คือ ณาเป ด้วย ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคมหน้า ย ด้วย ฯ

๕. ในกิริยากิตก์แบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๒ คือ ปัจจุบันกาล ๑ อดีตกาล ๑ ฯ

ก. **ธมฺมํ จรติ สีเลนาติ ธมฺมจารี** เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ ฯ

ข. **กโรติ เตนาติ กรณํ** เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ฯ

๖. นามศัพท์สองบท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือเป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะคือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้งสองบท มีบทอื่นเป็นประธานที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า กัมมธารยสมาส ฯ กัมมธารยสมาสนั้นมี ๖ อย่าง คือ วิเสสนบุพพบท ๑ วิเสสนุตตรบท ๑ วิเสสโนภยบท ๑ วิเสสโนปมบท ๑ สัมภาวนบุพพบท ๑ อวธารณบุพพบท ๑ ฯ

พุทฺธรตนํ จัดเป็น อวธารณบุพพบท ฯ

ปณฺณาปาสาโท จัดเป็น วิเสสโนปมบท ชนิด อุปมานุตตรบท มีอุปมาอยู่หลัง ฯ

๗. ปัจจัยหมู่หนึ่งเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เนื้อความย่อ สำหรับใช้แทนศัพท์ย่อคำพูดลงให้สั้น เรียกง่าย ๆ เหมือนคำว่า **สฺยาเม ชาโต** เกิดในสยาม ลงปัจจัยแทน **ชาต** เอาไว้แต่ **สฺยาม** เป็น **สฺยามิโก** เรียกว่า ตัทธิต ฯ โดยสังเขปแบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ สามัญญตัทธิต ๑ ภาวตัทธิต ๑ อัพยยตัทธิต ๑ ฯ

สุเมธโส ลง ส ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

ทฺวิธา ลง ธา ปัจจัย ในวิภาคตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๑

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
"อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น มี.....ตัว คือ.....
๘ ตัวนี้ ชื่อ..... ๓๓ ตัวนี้ ชื่อ.....

๒. สนธิกิริโยปกรณ์ คืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. สัพพนาม คืออะไร ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๔. อะไรจัดเป็นวาจก ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่ากัมมธารยสมาส ฯ และกัมมธารยสมาสนั้น ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ

๖. อะไร ชื่อว่าสมาส ฯ และสมาสนั้น ว่าโดยชื่อ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๗. ในวิภาคตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้นมี ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ๘ ตัวนี้ ชื่อสระ

ก ข ค ฆ ง, จ ฉ ช ฌ ญ, ฏ ฐ ฑ ฒ ณ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห ฬ ° ๓๓ ตัวนี้ ชื่อพยัญชนะ ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์ คือ วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ฯ มี ๘ อย่าง คือ โลโปลบ ๑ อาเทโสแปลง ๑ อาคโมลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสำ ทำให้สั้น ๑ สญฺโญโค ซ้อนตัว ๑ ฯ

๓. สัพพนาม คือ ชื่อสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้ว เพื่อจะไม่ให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะหู ฯ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ ปุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ฯ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ ดังนี้ จัดเป็น วาจก ฯ แบ่งเป็น ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑ ฯ

๕. นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือเป็นนามนามบทหนึ่ง เป็นวิเสสนะคือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธานที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อ กัมมธารยสมาส ฯ กัมมธารยสมาสนั้น ท่านบัญญัติให้แปล ดังนี้

วิเสสนบุพพบท และวิเสสนุตตรบท แปลออกสำเนียงวิเสสนะว่า ผู้, อัน, ตัว เป็นต้น ตามลักษณะของนามนาม

วิเสสโนภยบท แปลว่า ทั้ง - ทั้ง -
วิเสสโนปมบท แปลว่า เพียงดัง
สัมภาวนบุพพบท แปลว่า ว่า
อวธารณบุพพบท แปลว่า คือ

๖. นามศัพท์ตั้งแต่ ๒ บทขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า สมาส ฯ และสมาสนั้นว่าโดยชื่อมี ๖ อย่าง คือ กมฺมธารโย ๑ ทิคุ ๑ ตปุปุริโส ๑ ทฺวนฺทโว ๑ อพฺยยีภาโว ๑ พหุพฺพิหิ ๑ ฯ

๗. ในวิภาคตัทธิตมีปัจจัย ๒ ตัว คือ ธา, โส ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ.....เรียกว่า อวรรค เพราะ.....ฯ

ข. อักขระ ๗ ตัวนี้ คือ.....เกิดที่ฟัน เรียกว่า.....ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สญฺโญโค มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จาตุทฺทสี จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๓. ในบาลีภาษานั้น ท่านแบ่งลิงค์เป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ นามนาม เป็นได้กี่ลิงค์ ฯ

๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งบทเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ แต่ละบท เป็นเครื่องหมายให้รู้อะไร ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่าสาธนะ ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ นายโก, โภชนำ จัดเป็นสาธนะอะไร ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. สทฺธา เอว ธนำ สทฺธาธนำ ฯ

ข. สมโถ จ วิปสฺสนา จ สมถวิปสฺสนำ ฯ

ค. น อริโย อนริโย ฯ

ฆ. ปาสาทสฺส อนฺโต อนฺโตปาสาทำ ฯ

ง. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ) ฯ

๗. ในเสฏฐตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ พนฺธนีย์, อโยมย์, ฉฏฺโฐ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ **ย ร ล ว ส ห ฬ ◌ं** เรียกว่า **อวรรค** เพราะไม่เป็นพวกเป็นหมู่กันตามฐานกรณ์ที่เกิด ฯ

ข. อักขระ ๗ ตัวนี้ คือ **ต ถ ท ธ น, ล ส,** เกิดที่ฟัน เรียกว่า **ทนฺตชา** ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ **สญฺโญโค** มี ๒ อย่าง คือ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ **จาตุทฺทสี** จัดเป็นซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน ฯ

๓. ในบาลีภาษานั้น ท่านแบ่งลิงค์เป็น ๓ คือ ปุลิงฺคํ เพศชาย ๑ อิตฺถีลิงฺคํ เพศหญิง ๑ นปุสกลิงฺคํ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑ ฯ นามนามเป็นลิงค์เดียว คือ จะเป็นปุลิงค์ อิตถีลิงค์ หรือนปุสกลิงค์ ก็อย่างเดียวบ้าง, เป็น ๒ ลิงค์ คือ ศัพท์อันเดียว มีรูปอย่างเดียวเป็นได้ทั้ง ๒ ลิงค์ หรือมูลศัพท์เป็นอันเดียว เปลี่ยนแต่สระที่สุดให้แปลกกัน พอเป็นเครื่องหมายให้ต่างลิงค์กันบ้าง ฯ

๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งบทเป็น ๒ บท คือ ปรัสสบท บทเพื่อผู้อื่น ๑ อัตตโนบท บทเพื่อตน ๑ ฯ ปรัสสบทเป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัตตุวาจก อัตตโนบทเป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัมมวาจกและภาววาจก ฯ

๕. ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ ชื่อ สาธนะ ฯ มี ๗ คือ กัตตุสาธนะ, กัมมสาธนะ, ภาวสาธนะ, กรณสาธนะ, สัมปทานสาธนะ, อปาทานสาธนะ, อธิกรณสาธนะ ฯ

นายโก จัดเป็นกัตตุสาธนะ ฯ

โภชนํ จัดเป็นกัมมสาธนะ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. สทฺธา เอว ธนํ สทฺธาธนํ เป็นอวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส ฯ

ข. สมโถ จ วิปสฺสนา จ สมถวิปสฺสนํ เป็นสมาหารทวันทวสมาส ฯ

ค. น อริโย อนริโย เป็นอุภยตัปปุริสสมาสบ้าง กัมมธารยสมาส มี น เป็นบทหน้าบ้าง ฯ

ฆ. ปาสาทสฺส อนฺโต อนฺโตปาสาทํ เป็นนิปาตปุพพกะ อัพยยีภาวสมาส ฯ

ง. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ) เป็นปัญจมีพหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในเสฏฐตัทธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ **ตร, ตม, อิยิสฺสก, อิย, อิฏฺฐ** ฯ

พนฺธนียํ ลง **อีย** ปัจจัย ในฐานตัทธิต ฯ

อโยมยํ ลง **มย** ปัจจัย ในปกติตัทธิต ฯ

ฉฏฺโฐ ลง **ฐ** ปัจจัย ในปูรณตัทธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๒

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
สระมีมาตราเบา.....ตัว คือ.....ชื่อ.....ฯ

๒. อะไรเรียกว่าสนธิ ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่า มโนคณะ ฯ จงแจก ปิตุ ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. กิริยาศัพท์เช่นไร ชื่อเหตุกัตตุวาจก ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดปัญจมี เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ต ปัจจัยในกิริยากิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี มฺ หรือ หฺ เป็นที่สุด แปลง ตฺ เป็นอะไรได้บ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบ ฯ

๖. อะไร ชื่อตัปปุริสสมาส ฯ ตัปปุริสสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
คามคโต (ปุริโส), รุกฺขสาขา จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สามเณโร, มาคโธ, ปุญฺญวา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้ สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อ รัสสะ ฯ

๒. ในบาลีภาษามีวิธีต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องกันด้วยอักขระ เพื่อจะย่นอักขระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์และให้คำพูดสละสลวย เรียกว่า สนธิ ฯ มี ๓ อย่าง คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ฯ

๓. ศัพท์ ๑๒ ศัพท์ มี มน ศัพท์เป็นต้น เรียกว่า มโนคณะ ฯ ได้แจก ปิตุ ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ ดังนี้

เอกวจนะ	พหุวจนะ
ป. ปิตา	ปิตโร
ทุ. ปิตรำ	ปิตโร
ต. ปิตรา ปิตุนา	ปิตเรหิ ปิตเรภิ ปิตูหิ ปิตูภิ
จ. ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานำ ปิตูนำ
ปญ. ปิตรา	ปิตเรหิ ปิตเรภิ ปิตูหิ ปิตูภิ
ฉ. ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานำ ปิตูนำ
ส. ปิตริ	ปิตเรสุ ปิตูสุ
อา. ปิตา	ปิตโร

๔. กิริยาศัพท์ใดกล่าวผู้ใช้ให้คนอื่นทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของผู้ใช้ให้ผู้อื่นทำนั้น กิริยาศัพท์นั้น ชื่อ เหตุกัตตุวาจก ฯ ได้เขียนวิภัตติหมวดปัญจมี เฉพาะฝ่ายปรัสสบท ดังนี้

เอกวจนะ	พหุวจนะ
ป. ตุ	อนฺตุ
ม. หิ	ถ
อุ. มิ	ม

๕. ต ปัจจัยในกิริยากิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี ม เป็นที่สุด แปลง ต เป็น นฺต แล้วลบที่สุดธาตุ เช่น ปกฺกนฺโต หลีกไปแล้ว มาจาก ป บทหน้า กมฺ ธาตุในความก้าวไป, เมื่อประกอบกับธาตุที่มี หฺ เป็นที่สุด แปลง ต เป็น ฬฺห แล้วลบที่สุดธาตุ เช่น รุฬฺโห งอกแล้ว มาจาก รุหฺ ธาตุ ในความงอก ฯ

๖. นามศัพท์มี อำ วิภัตติเป็นต้นในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย ชื่อ ตัปปุริสสมาส ฯ ตัปปุริสสมาสนั้นมี ๖ คือ ทุติยาตปฺปุริโส, ตติยาตปฺปุริโส, จตุตฺถีตปฺปุริโส, ปญฺจมีตปฺปุริโส, ฉฏฺฐีตปฺปุริโส, สตฺตมีตปฺปุริโส ฯ
คามคโต (ปุริโส) จัดเป็นทุติยาตปฺปุริโส, **รุกฺขสาขา** จัดเป็น ฉฏฺฐีตปฺปุริโส ฯ

๗. ในตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัย ๙ ตัว คือ วี, ส, สี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ ฯ

สามเณโร ลง เณร ปัจจัย ในโคตตตัทธิต
มาคโธ ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิต
ปุณฺณวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว คือ..... ๘ ตัวนี้ ชื่อสระ,
..... ๓๓ ตัวนี้ ชื่อ พยัญชนะ ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงแจก จตุ ศัพท์ (เฉพาะอิตถีลิงค์) ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า อาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า กัมมสาธนะ ฯ และกัมมสาธนะนั้น ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่า พหุพพิหิสมาส ฯ และพหุพพิหิสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๗. ในชาตาทิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ราชคหิโก, มชฺฌิโม, เมธาวี ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ๘ ตัวนี้ชื่อ**สระ**, ก ข ค ฆ ง, จ ฉ ช ฌ ญ, ฏ ฐ ฑ ฒ ณ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห ฬ ° ๓๓ ตัวนี้ ชื่อ**พยัญชนะ** ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๗ คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสำ ทำให้สั้น ๑ ฯ

๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่า**สังขยา** ฯ แบ่งเป็น ๒ คือ **ปกติสังขยา** ๑ **ปูรณสังขยา** ๑ ฯ
ได้แจก จตุ ศัพท์ (เฉพาะอิตถีลิงค์) ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ ดังนี้

พหุวจนะ

ป. จตสฺโส
ทุ. จตสฺโส
ต. จตูหิ
จ. จตสฺสนฺนำ
ปญ. จตูหิ
ฉ. จตสฺสนฺนำ
ส. จตูสุ

๔. ศัพท์กล่าวกิริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ชื่อว่า**อาขยาต** ฯ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเนื้อความให้ชัดเจน ฯ

๕. ผู้ทำ ๆ ซึ่งสิ่งใด ศัพที่เป็นชื่อของสิ่งนั้นเป็นต้นว่า **ปิโย** เป็นที่รัก **รโส** วิสัยเป็นที่ยินดีก็ดี ศัพที่เป็นชื่อของสิ่งของที่เขาทำ เป็นต้นว่า **กิจฺจ** กรรมอันเขาพึงทำ **ทาน** สิ่งของอันของพึงให้ ก็ดี ชื่อว่า กัมมสาธนะ ฯ กัมมสาธนะนั้นท่านบัญญัติให้แปลว่า ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า **เป็นที่** ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า **เป็นที่อันเขา** ฯ

๖. สมาสอย่างหนึ่งมีบทอื่นเป็นประธาน ชื่อว่า**พหุพพิหิสมาส** ฯ พหุพพิหิสมาสนั้นมี ๖ อย่าง คือ **ทุติยาพหุพพิหิ ๑ ตติยาพหุพพิหิ ๑ จตุตถีพหุพพิหิ ๑ ปัญจมีพหุพพิหิ ๑ ฉัฏฐีพหุพพิหิ ๑ สัตตมีพหุพพิหิ ๑** ฯ

๗. ในชาตาทิตัทธิตมีปัจจัย ๓ ตัว คือ **อิม อิย กิย** ฯ

ราชคหิโก	ลง	**ณิก**	ปัจจัยในตรัตยาทิตัทธิต ฯ
มชฺฌิโม	ลง	**อิม**	ปัจจัยในชาตาทิตัทธิต ฯ
เมธาวี	ลง	**วี**	ปัจจัยในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
อักขระที่เหลือจากสระนั้น.....ตัว มี.....
ชื่อว่า.....แปลว่า.....ฯ

๒. การต่ออักขระด้วยอักขระนั้น จัดเป็นกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ วจนะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ไหน ฯ จงแจก ภควนฺตุ ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. วิภัตติอาขยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้อะไรบ้าง ฯ วิภัตติไหน เมื่อลงแล้วต้องทีฆะ อ ที่สุดปัจจัยเป็น อา ในหมวดธาตุทั้งปวง ฯ

๕. กิริยากิตก์ต่อไปนี้ คือ ภุตฺโต, นิกฺขมฺม แปลว่าอย่างไร ฯ สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. อะไรชื่อว่าสมาส ฯ สมาสนั้น ว่าโดยกิจและโดยชื่อ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๗. ในตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ทสฺสนีโย, ฉฏฺโฐ, อายสฺมา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

อักขระที่เหลือจากสระนั้น ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อว่า **พยัญชนะ** แปลว่า ทำเนื้อความในปรากฏ ฯ

๒. การต่ออักขระด้วยอักขระนั้น จัดเป็น ๓ อย่าง คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้ ๒ อย่าง คือ **เอกวจนำ** คำพูดสำหรับออกชื่อสิ่งเดียว ๑ **พหุวจนำ** คำพูดสำหรับออกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียวคือตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป ๑ ฯ วจนะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ท้ายศัพท์ เหมือนคำว่า ปุริโส ชายคนเดียวเป็นเอกวจนะ ปุริสา ชายหลายคนเป็นพหุวจนะ ฯ

ได้แจก **ภควนฺตุ** ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๓ ดังนี้

เอกวจนะ	พหุวจนะ
ป. ภควา	ภควนฺตา ภควนฺโต
ทุ. ภควนฺตำ	ภควนฺเต ภควนฺโต
ต. ภควตา	ภควนฺเตหิ ภควนฺเตภิ
จ. ภควโต	ภควตำ ภควนฺตานำ
ปญ. ภควตา	ภควนฺเตหิ ภควนฺเตภิ
ฉ. ภควโต	ภควตำ ภควนฺตานำ
ส. ภควติ ภควนฺเต	ภควนฺเตสุ
อา. ภควา ภควา	ภควนฺตา ภควนฺโต

๔. วิภัตติอาขยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วจนะ บุรุษ ฯ
มิ, ม วตฺตมานา ก็ดี **หิ, มิ, ม** ปญฺจมี ก็ดี อยู่ข้างหลัง เมื่อลงแล้วต้องทีฆะ **อ** ที่สุดปัจจัยเป็น **อา** ในหมวดธาตุทั้งปวง ฯ

๕. กิริยากิตก์ต่อไปนี้คือ **ภุตฺโต** แปลว่า อันเขากินแล้ว **นิกฺขมฺม** แปลว่า ออกแล้ว ฯ
ภุตฺโต สำเร็จรูปมาจาก ภุช ธาตุ ในความกิน ต ปัจจัย ธาตุมี ช เป็นที่สุด เอาที่สุดธาตุเป็น ต
นิกฺขมฺม สำเร็จรูปมาจาก นิ บทหน้า ขมฺ ธาตุ ในความออก อุปสัค อยู่หน้า แปลงปัจจัยทั้ง ๓ ตัว (ตูนาทิปัจจัย คือ ตูน, ตฺวา, ตฺวาน) เป็น ย ธาตุมี มฺ เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น มฺม ฯ

๖. นามศัพท์ตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่าสมาส ฯ สมาสนั้นว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้วเรียกว่า **ลุตฺตสมาโส** ๑ สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัตติ เรียกว่า**อลุตฺตสมาโส** ฯ ว่าโดยชื่อมี ๖ อย่าง คือ กมฺมธารโย, ทิคุ, ตปฺปุริโส, ทวนฺทโว, อพฺยยีภาโว, พหุพฺพิหิ ฯ

๗. ในตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัย ๙ ตัว คือ วี, ส, สี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ ฯ

ทสฺสนีโย	ลง	**อีย**	ปัจจัยในฐานตัทธิต ฯ
ฉฏฺโฐ	ลง	**ฐ**	ปัจจัยในปูรณตัทธิต ฯ
อายสฺมา	ลง	**มนฺตุ**	ปัจจัยในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๔

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระมี ๖ คือ.....

ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียกว่า.....ฯ

๒. ในสระสนธิ โลโป มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จตฺตาโรเม, โนเหตํ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๓. เสฏฺฐี (เศรษฐี) ซึ่งเป็น อี การันต์ในปุงลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างไรบ้าง ฯ

๔. กิริยาศัพท์ใด ชื่อกัมมวาจก ฯ มีอุทาหรณ์ว่าอย่างไร ฯ และในกัมมวาจกนี้ ลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ จัดเป็นกี่พวก ฯ แต่ละพวกมีปัจจัยอะไรบ้าง ฯ บอกกาลอะไร ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าอัพยยีภาวสมาส ฯ และอัพยยีภาวสมาสนั้นมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปจฺฉาภตฺตํ, อชฺฌตฺตํ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปูชนีโย, อโยมยํ, ปุณฺณวา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระมี ๖ คือ **กณฺโฐ** คอ, **ตาลุ** เพดาน, **มุทฺธา** ศีรษะก็ว่า ปุ่มเหงือกก็ว่า, **ทนฺโต** ฟัน, **โอฏฺโฐ** ริมฝีปาก, **นาสิกา** จมูก
ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ ฟันและริมฝีปาก เรียกว่า **ทนฺโตฏฺฐโช** ฯ

๒. ในสระสนธิ โลโป มี ๒ คือ ลบสระหน้า ๑ ลบสระหลัง ๑ ฯ
จตฺตาโรเม จัดเป็นลบสระหลัง
โนเหตํ จัดเป็นลบสระหน้า ฯ

๓. เสฏฺฐี (เศรษฐี) ซึ่งเป็น อี การันต์ ในปุงลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างนี้

เอกวจนํ	พหุวจนํ
ป. เสฏฺฐี	เสฏฺฐิโน เสฏฺฐี
ทุ. เสฏฺฐึ เสฏฺฐินํ	เสฏฺฐิโน เสฏฺฐี
ต. เสฏฺฐินา	เสฏฺฐีหิ เสฏฺฐีภิ
จ. เสฏฺฐิสฺส เสฏฺฐิโน	เสฏฺฐีนํ
ปญฺ. เสฏฺฐิสฺมา เสฏฺฐิมฺหา	เสฏฺฐีหิ เสฏฺฐีภิ
ฉ. เสฏฺฐิสฺส เสฏฺฐิโน	เสฏฺฐีนํ
ส. เสฏฺฐิสฺมึ เสฏฺฐิมฺหิ	เสฏฺฐีสุ
อา. เสฏฺฐิ	เสฏฺฐิโน เสฏฺฐี

๔. กิริยาศัพท์ใดกล่าวกรรม สิ่งที่บุคคลพึงทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั้นเอง กิริยาศัพท์นั้น ชื่อ กัมมวาจก ฯ อุทาหรณ์ว่า สูเทน โอทโน ปจียเต ข้าวสุก อันพ่อครัว หุงอยู่ ฯ และในกัมมวาจกนี้ ลง ย ปัจจัยกับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ จัดเป็น ๓ พวก ฯ แต่ละพวกมีปัจจัยดังนี้

กิตปัจจัย อนฺต, ตวนฺตุ, ตาวี,
กิจจปัจจัย อนีย, ตพฺพ
กิตกิจจปัจจัย มาน, ต, ตูน, ตฺวา, ตฺวาน ฯ
อนฺต, มาน บอกปัจจุบันกาล
ตวนฺตุ, ตาวี, ต, ตูน, ตฺวา, ตฺวาน บอกอดีตกาล
อนีย, ตพฺพ บอกความจำเป็น ฯ

๖. สมาสที่มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่ข้างหน้า ชื่อว่า อัพยยีภาวสมาส ฯ และอัพยยีภาวสมาสนั้น มี ๒ คือ อุปสัคคปุพพกะ ๑ นิปาตปุพพกะ ๑ ฯ **ปจฺฉาภตฺตํ** จัดเป็นนิปาตปุพพกะ ฯ **อชฺฌตฺตํ** จัดเป็นอุปสัคคปุพพกะ ฯ

๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัย ๖ ตัว คือ ตฺต, ณฺย, ตฺตน, ตา, ณ, กณฺ ฯ

ปูชนีโย ลง อีย ปัจจัย ในฐานตัทธิต
อโยมยํ ลง มย ปัจจัย ในปกติตัทธิต
ปุญฺญวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๔

---

๑. พยัญชนะวรรคในบาลีภาษา มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๔. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า อาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สาธนะ ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๖. อะไร ชื่อว่า ตัปปุริสสมาส ฯ และตัปปุริสสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๗. ในโคตตตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะวรรคในบาลีภาษามี ๒๕ ตัว คือ ก ข ค ฆ ง จ ฉ ช ฌ ญ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ต ถ ท ธ น ป ผ พ ภ ม ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์มี ๘ อย่างคือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสํ ทำให้สั้น ๑ สญฺโญโค ซ้อนตัว ๑ ฯ

๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติสังขยาอย่าง ๑ ปูรณสังขยาอย่าง ๑ ฯ

๔. ศัพท์กล่าวกิริยาคือความทำเป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ชื่อว่า อาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้นท่านประกอบด้วย วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเนื้อความให้ชัดเจน ฯ

๕. ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ ชื่อว่า สาธนะ ฯ แบ่งเป็น ๗ คือ กัตตุสาธนะ กัมมสาธนะ ภาวสาธนะ กรณสาธนะ สัมปทานสาธนะ อปาทานสาธนะ อธิกรณสาธนะ ฯ

๖. นามศัพท์มี อำ วิภัตติเป็นต้นในที่สุดท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย ชื่อว่า ตัปปุริสสมาส ฯ และตัปปุริสสมาสนั้นมี ๖ อย่าง คือ ทุติยาตปฺปุริโส ตติยาตปฺปุริโส จตุตฺถีตปฺปุริโส ปญฺจมีตปฺปุริโส ฉฏฺฐีตปฺปุริโส สตฺตมีตปฺปุริโส ฯ

๗. ในโคตตตัทธิตมีปัจจัย ๘ ตัวคือ ณ, ณายน, ณาน, เณยฺย, ณิ, ณิก, ณว, เณร ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....
....., และ ย....., ๒๑ ตัวนี้ เป็นโฆสะ ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สัญโญโค มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อิธปฺปโมทติ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๓. วิเสสนสัพพนาม แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ที่แบ่งแล้วนั้น ชนิดไหน มีศัพท์อะไรบ้าง ฯ

๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งกาลที่เป็นประธาน และแบ่งกาลให้ละเอียดไว้อย่างไรบ้าง ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า กรณสาธนะ ฯ และกรณสาธนะนี้ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ

๖. อะไร ชื่อว่า ทวันทวสมาส ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปตฺตจีวรํ, สมณพฺราหฺมณา จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในชาตาทิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ กาสาวํ, ปจฺฉิโม, เมธาวี ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม, และ ย ร ล ว ห ฬ, ๒๑ ตัวนี้ เป็นโฆสะ ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สัญโญโค มี ๒ คือซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน อย่าง ๑ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ อิธปฺปโมทติ จัดเป็นอย่างซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน ฯ

๓. วิเสสนสัพพนามแบ่งเป็น ๒ คือ อนิยม นิยม ฯ อนิยมมีศัพท์คือ ย, อญฺญ, อญฺญตร, อญฺญตม, ปร, อปร, กตร, กตม, เอก, เอกจฺจ, สพฺพ, กึ, นิยมมีศัพท์คือ ต, เอต, อิม, อมุ ฯ

๔. ในอาขยาตนั้นท่านแบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่าปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่าอดีตกาล ๑ กาลยังไม่มาถึง เรียกว่าอนาคตกาล ๑ และแบ่งกาลให้ละเอียดไว้อย่างนี้คือ ปัจจุบันกาลจัดเป็น ๓ คือ ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันใกล้อดีต ๑ ปัจจุบันใกล้อนาคต ๑ อดีตกาลจัดเป็น ๓ เหมือนกันคือ ล่วงแล้วไม่มีกำหนด ๑ ล่วงแล้ววานนี้ ๑ ล่วงแล้ววันนี้ ๑ อนาคตกาลจัดเป็น ๒ คือ อนาคตของปัจจุบัน ๑ อนาคตของอดีต ๑ ฯ

๕. ผู้ทำ ๆ ด้วยสิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้นเป็นต้นว่า พนฺธนำ วัตถุเป็นเครื่องผูก ปหรณำ วัตถุเป็นเครื่องประหาร วิชฺฌนำ วัตถุเป็นเครื่องไช ชื่อว่า กรณสาธนะ ฯ และกรณสาธนะนี้ท่านบัญญัติให้แปลว่าที่เป็นกัตตุรูปแปลว่าเป็นเครื่องก็ได้ แปลว่า เป็นเหตุก็ได้ ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า เป็นเครื่องอันเขาก็ได้ เป็นเหตุอันเขาก็ได้ ฯ

๖. นามนาม ตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า ทวันทวสมาส ฯ มี ๒ คือ สมาหาโร อสมาหาโร ฯ ปตฺตจีวรํ จัดเป็น สมาหาโร สมณพฺราหฺมณา จัดเป็น อสมาหาโร ฯ

๗. ในชาตาทิตัทธิตมีปัจจัย ๓ ตัว คือ อิม, อิย, กิย ฯ กาสาวํ ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิต ปจฺฉิโม ลง **อิม** ปัจจัย ในชาตาทิตัทธิต เมธาวี ลง วี ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๕

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ในสระ ๘ ตัวนั้น สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ.....ชื่อ.....
สระอีก ๕ ตัว อื่นจากนั้น คือ.....ชื่อ.....ฯ

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ พุทฺธานสาสนํ จัดเป็นชนิดไหน ฯ

๓. กุล (ตระกูล) ซึ่งเป็น อ การันต์ในนปุงสกลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างไรบ้าง ฯ

๔. กิริยาศัพท์เช่นไร จัดเป็นวาจก ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๕. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูปและสาธนะมาด้วย

(ก) ปารํ คจฺฉติ สีเลนาติ ปารคู ฯ

(ข) อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส ฯ

๖. อะไรชื่อว่ากัมมธารยสมาส ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๗. ในเสฏฐตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ราชคหิโก แปลว่าอะไร ฯ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
ในสระ ๘ ตัวนั้น สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อ รัสสะ มีเสียงสั้น สระอีก ๕ ตัว อื่นจากนั้น คือ อา อี อู เอ โอ ชื่อ ทีฆะ มีเสียงยาว ฯ

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ ฯ พุทฺธานสาสนำ จัดเป็นชนิดโลโป ฯ

๓. กุล (ตระกูล) ซึ่งเป็น อ การันต์ ในนปุงสกลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างนี้

เอก.		พหุ.
ป.	กุลำ	กุลานิ
ทุ.	กุลำ	กุลานิ
ต.	กุเลน	กุเลหิ กุเลภิ
จ.	กุลสฺส กุลาย กุลตฺถำ	กุลานำ
ปญ.	กุลสฺมา กุลมฺหา กุลา	กุเลหิ กุเลภิ
ฉ.	กุลสฺส	กุลานำ
ส.	กุลสฺมึ กุลมฺหิ กุเล	กุเลสุ
อา.	กุล	กุลานิ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ ดังนี้
จัดเป็นวาจก ฯ มี ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑

๕. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูปและสาธนะมา ดังนี้

(ก) ปารๆ คจฺฉติ สีเลนาติ ปารคู ฯ ผู้ใดย่อมถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ ฯ

(ข) อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส ฯ ภิกษุทั้งหลาย ย่อมอาศัยอยู่ในประเทศนั่น เหตุนั้น ประเทศนั่น ชื่อว่าเป็นที่อาศัยอยู่ (แห่งภิกษุทั้งหลาย) เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ฯ

๖. นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือเป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือเป็นคุณนามหรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธานที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า กัมมธารยสมาส ฯ มี ๖ อย่าง คือ วิเสสนปุพฺพปโท, วิเสสนุตฺตรปโท, วิเสสโนภยปโท, วิเสสโนปมปโท, สมฺภาวนปุพฺพปโท, อวธารณปุพฺพปโท ฯ

๗. ในเสฏฐตัทธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร, ตม, อิยิสฺสก, อิย, อิฏฺฐ ฯ ราชคหิโก แปลว่า ชนผู้เกิดในเมืองราชคฤห์ หรือผู้อยู่ในเมืองราชคฤห์ ฯ ลง ณิก ปัจจัย ในตรัตยาธิตัทธิต ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๖

---

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. วจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น.....ส่วน คือ.....ฯ

ข. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียกว่า.....ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ฉพายตนํ จัดเป็นชนิดไหน ฯ

๓. ปัจจัยในอัพยยศัพท์ เฉพาะที่ลงท้ายนาม มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ เป็นเครื่องหมายวิภัตติอะไร ฯ

๔. อชฺชตฺตนี บอกกาลอะไร ฯ แปลว่าอย่างไร ฯ ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่าอย่างไร ฯ จงยกอุทาหรณ์พร้อมทั้งแปลมาให้ดูด้วย ฯ

๕. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป และสาธนะมาด้วย

ก. ทุกฺเขน รกฺขิยตีติ ทุรกฺขํ ฯ

ข. กโรติ เตนาติ กรณ์ ฯ

๖. กัมมธารยสมาส กับ ตัปปุริสสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ

๗. ในสมุหตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สงฺฆิกํ, สุขี, โกสลฺลํ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้

ก. วจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม ๑ อัพยยศัพท์ ๑ สมาส ๑ ตัทธิต ๑ อาขยาต ๑ กิตก์ ๑ ฯ

ข. **โอ** เกิดใน ๒ ฐาน คือ คอและริมผีปาก เรียกว่า **กณฺโฐฏฺโฐ** ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑ ฯ **ฉพายตนํ** จัดเป็น อาคโม ฯ

๓. ปัจจัยในอัพยยศัพท์เฉพาะที่ลงท้ายนามมี ๑๗ คือ โต ตฺร ตฺถ ห ธ ธิ หึ หํ หิญฺจนํ ว ทา ทานิ รหิ ธุนา ทาจนํ ชฺช ชฺชุ ฯ โต ปัจจัยเป็นเครื่องหมายตติยาวิภัตติและปัญจมีวิภัตติ ตฺร ตฺถ ห ธ ธิ หึ หํ หิญฺจนํ ว เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติ ทา ทานิ รหิ ธุนา ทาจนํ ชฺช ชฺชุ เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติลงในกาล ฯ

๔. อชฺชตฺตนี บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้ ฯ แปลว่า แล้ว ฯ ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า ได้แล้วฯ

อุ. **เถโร คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ** พระเถระเข้าไปแล้ว สู่บ้าน เพื่อบิณฑะฯ **เอวรูปํ กมฺมํ อกาสึ** (ข้า) ได้ทำแล้ว ซึ่งกรรม มีอย่างนี้เป็นรูป* ฯ

๕. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูปและสาธนะมาดังนี้

ก. **ทุกฺเขน รกฺขิยตีติ ทุรกฺขํ** (จิตใด) อันเขารักษาได้โดยยาก เหตุนั้น (จิตนั้น) ชื่อว่าอันเขารักษาได้โดยยาก เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ฯ

---

*ปาวิสิ เข้าไปแล้ว, อกาสึ ได้ทำแล้ว

ข. **กโรติ เตนาติ กรณ์** (เขา) ย่อมทำ ด้วยสิ่งนั้น เหตุนั้น (สิ่งนั้น) ชื่อว่าเป็นเครื่องทำ (แห่งเขา) เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ฯ

๖. กัมมธารยะสมาส กับ ตัปปุริสสมาสต่างกันอย่างนี้

กัมมธารยสมาส มีวิภัตติและวจนะเสมอกัน บทหนึ่งเป็นประธาน บทหนึ่งเป็นวิเสสนะหรือเป็นวิเสสนะทั้ง ๒ บท ส่วนตัปปุริสสมาส มีวิภัตติและวจนะไม่เสมอกันฯ

๗ ในสมุหตัทธิตมีปัจจัย ๓ ตัว คือ **กณฺ ณ ตา** ฯ

สงฺฆิกำ ลง **ณิก** ปัจจัย ใน ตรัตยาทิตัทธิต

สุขี ลง **อี** ปัจจัย ใน ตทัสสัตถิตัทธิต

โกสลฺลำ ลง **ณฺย** ปัจจัย ใน ภาวตัทธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๖

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. นิคคหิต แปลว่า.....ฯ

ข. กรณ์ที่ทำอักขระ มี ๔ คือ.....ฯ

๒. พยัญชนะอาคม มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ในที่เช่นไรจึงลงอาคมได้ ฯ อิโตนายติ, สพฺภิเรว ลงอาคมตัวไหน ฯ

๓. คุณนามคืออะไร ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ แต่ละอย่างมีลักษณะอย่างไร ฯ

๔. อะไรจัดเป็นวาจก ฯ วาจกไหน ลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า อธิกรณสาธนะ ฯ โภชนีย์, รุนฺโน แปลว่าอย่างไร ฯ สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ทิพฺพำ อิว จกฺขุ ทิพฺพจกฺขุ ฯ

ข. สำสาเร ทุกฺขำ สำสารทุกฺขำ ฯ

ค. นตฺถิ ตสฺส ปุตฺตาติ อปุตฺตโก ฯ

ฆ. ภตฺตสฺส ปจฺฉา ปจฺฉาภตฺตำ ฯ

ง. ฉินฺนา หตฺถา ยสฺส โส ฉินฺนหตฺโถ (ปุริโส) ฯ

๗. สามัญญตัทธิต แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้

ก. นิคคหิต แปลว่า กดสระหรือกรณ์คืออวัยวะที่ทำเสียง ฯ

ข. กรณ์ที่ทำอักขระมี ๔ คือ **ชิวฺหามชฺฌํ** ท่ามกลางลิ้น ๑ **ชิวฺโหปคฺคํ** ถัดปลายลิ้นเข้ามา ๑ **ชิวฺหคฺคํ** ปลายลิ้น ๑ **สกฏฺฐานํ** ฐานของตน ๑ ฯ

๒. พยัญชนะอาคมมี ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฬ ฯ ในที่มีสระอยู่เบื้องหลังจึงลงอาคมได้ ฯ **อิโตนายติ** ลง **น** อาคม, **สพฺภิเรว** ลง **ร** อาคม ฯ

๓. คุณนาม คือ นามที่แสดงลักษณะของนามนามสำหรับหมายให้รู้ว่านามนาม นั้นดีหรือชั่วเป็นต้น ฯ แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑ ฯ แต่ละอย่างมีลักษณะอย่างนี้ คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่วเป็นปกติ ชื่อปกติ คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่ว มากหรือน้อยกว่าปกติ ชื่อวิเสส คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่วมากที่สุดหรือน้อยที่สุด ชื่ออติวิเสส ฯ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วย วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ ดังนี้ จัดเป็นวาจก ฯ กัตตุวาจกลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ **อ เอ ย ณุ ณา นา ณุหา โอ เณ ณุย** กัมมวาจก ลง **ย** ปัจจัย กับทั้ง **อิ** อาคมหน้า **ย** ภาววาจก ลง **ย** ปัจจัย เหตุกัตตุวาจก ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ **เณ ณย ณาเป ณาปย** ตัวใดตัวหนึ่ง เหตุกัมมวาจก ลงปัจจัย ๑๐ ตัวนั้นด้วย ลงเหตุปัจจัยคือ **ณาเป** ด้วย ลง **ย** ปัจจัย กับทั้ง **อิ** อาคม หน้า **ย** ด้วย ฯ

๕. ผู้ทำ ๆ ในที่ใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของที่นั้น เป็นต้นว่า **ฐานํ** ที่ตั้ง, ที่ยืน **อาสนํ** ที่นั่ง **สยนํ** ที่นอน ชื่อว่า อธิกรณสาธนะ ฯ **โภชนียํ** แปลว่า อันเขาพึงกิน สำเร็จรูปมาจาก **ภุช** ธาตุ ในความกิน **อนีย** ปัจจัย พฤทธิ์ **อุ** เป็น **โอ**

รุนฺโน แปลว่า ร้องไห้แล้ว สำเร็จรูปมาจาก **รุทฺ** ธาตุ ในความร้องไห้ **ต** ปัจจัย ธาตุมี **ทฺ** เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง **ต** เป็น **นฺน** แล้วลบที่สุดธาตุ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ทิพฺพำ อิว จกฺขุ ทิพฺพจกฺขุ เป็น อุปมาบุพพบท วิเสสโนปมบท กัมมธารยสมาส ฯ

ข. สำสาเร ทุกฺขำ สำสารทุกฺขำ เป็นสัตตมีตัปปุริสสมาส ฯ

ค. นตฺถิ ตสฺส ปุตฺตาติ อปุตฺตโก เป็น น บุพพบทพหุพพิหิสมาส ฯ

ฆ. ภตฺตสฺส ปจฺฉา ปจฺฉาภตฺตำ เป็น นิปาตปุพพกะอัพยยีภาวสมาส ฯ

ง. ฉินฺนา หตฺถา ยสฺส โส ฉินฺนหตฺโถ (ปุริโส) เป็น ฉัฏฐีพหุพพิหิ-สมาส ฯ

๗. สามัญญตัทธิต แบ่งเป็น ๑๓ อย่างคือ โคตตตัทธิต ๑ ตรัตยาทิตัทธิต ๑ ราคาทิตัทธิต ๑ ชาตาทิตัทธิต ๑ สมูหตัทธิต ๑ ฐานตัทธิต ๑ พหุลตัทธิต ๑ เสฏฐตัทธิต ๑ ตทัสสัตถิตัทธิต ๑ ปกติตัทธิต ๑ สังขยาตัทธิต ๑ ปูรณตัทธิต ๑ วิภาคตัทธิต ๑ ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. สระที่เป็น.....ชื่อ ครุ มีเสียงหนัก ฯ

ข. อักขระ ๘ ตัวนี้ คือ.....เกิดที่เพดาน เรียกว่า ตาลุชา ฯ

๒. ทีฆะสนธิกิริโยปกรณ์ ในสระสนธิ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

กึสูธ, สทฺธีธ, จูภยํ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๓. ศัพท์ที่มีวิธีแจกอย่างหนึ่งต่างหาก ซึ่งเรียกว่า กติปยศัพท์ นั้น ได้แก่ศัพท์อะไรบ้าง ฯ ศัพท์ไหนเป็นทวิลิงค์ ฯ

๔. กิริยาศัพท์ใด ชื่อเหตุกัมมวาจก ฯ มีอุทาหรณ์ว่าอย่างไร ฯ และในเหตุกัมมวาจกนี้ ลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับนามกิตก์ แบ่งเป็นกี่พวก ฯ แต่ละพวกมีปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. สมโณ จ พฺราหฺมณา จ สมณพฺราหฺมณา ฯ

ข. สตฺโต อิติ สญฺญา สตฺตสญฺญา ฯ

ค. อสิ หตฺเถ ยสฺส โส อสิหตฺโถ (โยโธ) ฯ

ฆ. นครสฺส สมีปี อุปนครํ ฯ

ง. สำสาเร ทุกฺขำ สำสารทุกฺขำ ฯ

๗. ในราคาทิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปุริโม, เตชสี, ติกำ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้

ก. สระที่เป็นทีฆะล้วน และสระที่เป็นรัสสะมีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง ชื่อ ครุ มีเสียงหนัก ฯ

ข. อักขระ ๘ ตัวนี้ คือ อิ อี จ ฉ ช ฌ ญ ย เกิดที่เพดานเรียกว่า ตาลุชา ฯ

๒. ทีฆะสนธิกิริโยปกรณ์ในสระสนธิ แบ่งเป็น ๒ คือ ทีฆะสระหน้าอย่าง ๑ ทีฆะสระหลังอย่าง ๑ ฯ กึสูธ จัดเป็นทีฆะสระหน้า สทฺธีธ จัดเป็นทีฆะสระหลัง จูภยํ จัดเป็นทีฆะสระหลัง ฯ

๓. ศัพท์ที่มีวิธีแจกอย่างหนึ่งต่างหากซึ่งเรียกว่า กติปยศัพท์นั้นได้แก่ อตฺต พฺรหฺม ราช ภควนฺตุ อรหนฺต ภวนฺต สตฺถุ ปิตุ มาตุ มน กมฺม โค ฯ ราช อรหนฺต ภวนฺต มน เป็นทวิลิงค์ ฯ

๔. กิริยาศัพท์ใด กล่าวสิ่งที่เขาใช้ให้บุคคลทำคือแสดงว่าเป็นกิริยาของสิ่งนั้น กิริยาศัพท์นั้น ชื่อเหตุกัมมวาจก ฯ มีอุทาหรณ์ว่า สามิเกน สูเทน โอทโน ปาจาปิยเต ข้าวสุก อันนาย ใช้พ่อครัว ให้หุงอยู่ ฯ และในเหตุกัมมวาจกนี้ ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ณุ ณา นา ณฺหา โอ เณ ณย นั้นด้วย ลงเหตุปัจจัย คือ ณาเป ด้วย ลง ย ปัจจัยกับทั้ง อิ อาคมหน้า ย ด้วย ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับนามกิตก์แบ่งเป็น ๓ พวก ฯ แต่ละพวกมีปัจจัยดังนี้

กิตปัจจัยอย่างนี้ กฺวิ ณี ณฺวุ ตุ รู

กิจจปัจจัยอย่างนี้ ข ณฺย

กิตกิจจปัจจัยอย่างนี้ อ อิ ณ ตเว ติ ตุ ยุ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. สมโณ จ พฺราหฺมโณ จ สมณพฺราหฺมณา ชื่อ อสมาหาระทวันทวสมาส ฯ

ข. สตฺโต อิติ สญฺญา สตฺตสญฺญา ชื่อ สัมภาวนบุพพบท กัมมธารยสมาส ฯ

ค. อสิ หตฺเถ ยสฺส โส อสิหตฺโถ (โยโธ) ชื่อ ภินนาธิกรณพหุพพิหิสมาส ฯ

ฆ. นครสฺส สมีปํ อุปนครํ ชื่อ อุปสัคคปุพพกะอัพยยีภาวสมาส ฯ

ง. สํสาเร ทุกฺขํ สํสารทุกฺขํ ชื่อ สัตตมีตัปปุริสสมาส ฯ

๗. ในราคาทิตัทธิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ ณ ฯ

ปุริโม ลง อิม ปัจจัย ในชาตาทิตัทธิต

เตชสี ลง สี ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต

ติกํ ลง ก ปัจจัย ในสังขยาตัทธิต ฯ

Book_57_on_web.indd 14 18/3/2557 0:55:08

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๗

๑. ในภาษาบาลีนั้น พยัญชนะวรรค มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่ออย่างนั้น ฯ

๒. โลโป ในนิคคหิตสนธินั้น จะลบนิคคหิตได้ในที่เช่นไร ฯ จงยกอุทาหรณ์มาประกอบด้วย ฯ

๓. กญฺญา (นางสาวน้อย) ซึ่งเป็น อา การันต์ในอิตถีลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างไรบ้าง ฯ

๔. วิภัตติในอาขยาตนั้น จัดบุรุษเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดกาลาติปัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. กิริยากิตก์ต่อไปนี้ คือ ภุตฺวา, ปกฺกนฺโต, อารพฺภ แปลว่าอย่างไร ฯ สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ภตฺตสฺส ปจฺฉา = ปจฺฉาภตฺตํ ฯ

ข. จตสฺโส ทิสา = จตุทฺทิสํ ฯ

ค. พุทฺโธ เอว รตนํ = พุทฺธรตนํ ฯ

ฆ. นตฺถิ ตสฺส ปุตฺตาติ อปุตฺตโก ฯ

ง. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ) ฯ

๗. ในพหุลตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปูชนีโย, จกฺขุมา, โกสลฺลํ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ในภาษาบาลีนั้นพยัญชนะวรรค มี ๒๕ ตัวคือ ก ข ค ฆ ง จ ฉ ช ฌ ญ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ต ถ ท ธ น ป ผ พ ภ ม ฯ เพราะเป็นพวกเป็นหมู่กันตามฐานกรณ์ที่เกิด จึงเรียกชื่ออย่างนั้น ฯ

๒. โลโป ในนิคคหิตสนธินั้น จะลบนิคคหิตได้ในที่เช่นนี้ คือ เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าบ้าง ฯ มีอุทาหรณ์ว่า ตาสํ-อหํ เป็น ตาสาหํ อริยสจฺจานํ-ทสฺสนํ เป็น อริยสจฺจานทสฺสนํ ฯ

๓. กญฺญา (นางสาวน้อย) ซึ่งเป็น อา การันต์ในอิตถีลิงค์มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างนี้คือ

	เอก		พหุ	
ป.	กญฺญา		กญฺญาโย	กญฺญา
ทุ.	กญฺญํ		กญฺญาโย	กญฺญา
ต.	กญฺญาย		กญฺญาหิ	กญฺญาภิ
จ.	กญฺญาย		กญฺญานํ	
ปญ.	กญฺญาย		กญฺญาหิ	กญฺญาภิ
ฉ.	กญฺญาย		กญฺญานํ	
ส.	กญฺญาย	กญฺญายํ	กญฺญาสุ	
อา.	กญฺเญ		กญฺญาโย	กญฺญา

๔. วิภัตติในอาขยาตนั้น จัดบุรุษเป็น ๓ คือ ปฐมบุรุษ ๑ มัธยมบุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑ ฯ ได้เขียนวิภัตติหมวดกาลาติปตฺติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดังนี้

ปรสฺสปทำ

	เอก	พหุ
ป.	สฺสา	สฺสำสุ
ม.	สฺเส	สฺสถ
อุ.	สฺสำ	สฺสามฺหา

๕. กิริยากิตก์ต่อไปนี้คือ ภุตฺตวา แปลว่า กินแล้ว สำเร็จรูปมาจาก ภุชฺ ธาตุ ในความกิน ตวนฺตุ ปัจจัย เอาที่สุดธาตุเป็น ต ฯ ปกฺกนฺโต แปลว่า หลีกไปแล้ว สำเร็จรูปมาจาก ป บทหน้า กมฺ ธาตุ ในความก้าวไป ต ปัจจัย ธาตุมี มฺ เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ต เป็น นฺต แล้วลบที่สุดธาตุ ฯ อารพฺภ แปลว่า ปรารภแล้ว สำเร็จรูปมาจาก อา บทหน้า รภฺ ธาตุ ในความเริ่ม ตูนาทิปัจจัย อุปสัคอยู่หน้า แปลงปัจจัยทั้ง ๓ คือ ตูน ตฺวา ตฺวาน เป็น ย ธาตุมี ภฺ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น พฺภ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ภตฺตสฺส ปจฺฉา = ปจฺฉาภตฺตำ ชื่อ นิปาตปุพพกะ อัพยยีภาวสมาส ฯ

ข. จตสฺโส ทิสา = จตุทฺทิสำ ชื่อ สมาหารทิคุสมาส ฯ

ค. พุทฺโธ เอว รตนำ = พุทฺธรตนำ ชื่อ อวธารณบุพพบทกัมมธารยสมาส ฯ

ฆ. นตฺถิ ตสฺส ปุตฺตาติ อปุตฺตโก ชื่อ น บุพพบท พหุพพิหิสมาส ฯ

ง. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ) ชื่อ ปัญจมีพหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในพหุลตัทธิตมีปัจจัย ๑ ตัว คือ อาลุ ฯ

ปูชนีโย ลง อีย ปัจจัย ในฐานตัทธิต

จกฺขุมา ลง มนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต

โกสลฺลำ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ – ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

---

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. อักขรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น..... คือ..... ฯ

ข. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่า..... แปลว่า..... ฯ

๒. สญฺโญโค ในพยัญชนะสนธิ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ เอตฑโวจ, อิธปฺปโมทติ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. อะไรจัดเป็นนามนาม ฯ แบ่งออกเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ และนามนามนั้น เป็นได้กี่ลิงค์ ฯ

๔. ธาตุนั้นท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด ฯ อะไรบ้าง ฯ ธาตุเหล่าใดเรียกว่า สกัมมธาตุ และ อกัมมธาตุ ฯ

๕. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป และสาธนะมาด้วย

ก. สิกฺขิยตีติ สิกฺขา ฯ

ข. ปารํ คจฺฉติ สีเลนาติ ปารคู ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ฌาณํ จกฺขุ อิว ฌาณจกฺขุ ฯ

ข. จตสฺโส ทิสา จตุทฺทิสา ฯ

ค. อสฺเสน (ยุตฺโต) รโถ อสฺสรโถ ฯ

ฆ. ชีวสฺส ยตฺตโก ปริจฺเฉโท ยาวชีวํ ฯ

ง. สห มจฺเฉเรน ยํ วตฺตตีติ สมจฺเฉรํ (จิตฺตํ) ฯ

๗. ในโคตตตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ชุติมา, มาคโธ, โปริสฺสํ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ใส่เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้

ก. อักขรวิธีว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะพร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑ ฯ

ข. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่าอักขระ แปลว่าไม่รู้จักสิ้นอย่าง ๑ ไม่เป็นของแข็งอย่าง ๑ ฯ

๒. สญฺโญโค ในพยัญชนะสนธิแบ่งเป็น ๒ คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ

เอตทโวจ ตัดเป็น **เอตๆ-อโวจ** ถ้ามีนิคคหิตอยู่หน้า สระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น ท ต่อเป็น เอตทโวจ, **อิธปฺปโมทติ** ตัดเป็น **อิธ-ปโมทติ** ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน ต่อเป็น อิธปฺปโมทติ ฯ

๓. นามที่เป็นชื่อของคน สัตว์ ที่ สิ่งของ จัดเป็นนามนาม ฯ แบ่งออกเป็น ๒ คือ สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ และนามนามนั้นเป็นได้ลิงค์เดียว คือจะเป็นปุลิงค์ อิตถีลิงค์ หรือนปุสกลิงค์ ก็อย่างเดียวบ้าง เป็น ๒ ลิงค์ คือศัพท์อันเดียวมีรูปอย่างเดียวเป็นได้ทั้ง ๒ ลิงค์ หรือมูลศัพท์ เป็นอันเดียว เปลี่ยนแต่สระที่สุดให้แปลกกันพอเป็นเครื่องหมายให้ต่างลิงค์กันบ้าง ฯ

๔. ธาตุนั้นท่านรวบรวมจัดไว้เป็น ๙ หมวด คือ หมวด **ภู รุธฺ ทิวฺ สุ ตุ กีฬฺ คหฺ** และหมวด **จุรฺ** ธาตุ ฯ ธาตุเหล่าใดเรียกหากรรม ธาตุเหล่านั้น เรียกว่า สกัมมธาตุ ธาตุมีกรรม, ธาตุเหล่าใดไม่ต้องเรียกหากรรมคือสิ่งอันบุคคลถึงทำ ธาตุเหล่านั้น เรียกว่า อกัมมธาตุ ธาตุไม่มีกรรม ฯ

๕. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้พร้อมทั้งบอกรูปและสาธนะมาให้ถูก

ก. แปลว่า (ธรรมชาติใด) อันเขาศึกษา เหตุนั้น (ธรรมชาตินั้น) ชื่อว่า อันเขาศึกษา เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ฯ

ข. แปลว่า (ผู้ใด) ย่อมถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่าผู้ถึงฝั่งโดยปกติ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ชื่อวิเสสนปุมพท กัมมธารยสมาส ชนิดอุปมานุตตรบท ฯ

ข. ชื่ออสมาหารทิคุสมาส ฯ

ค. ชื่อตติยาตัปปุริสสมาส ฯ

ฆ. ชื่อนิปาตปุพพกะอัพยยีภาวสมาส ฯ

ง. ชื่อสหบุพพบทพหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในโคตตัทธิต มีปัจจัย ๙ ตัว คือ ณ, ณายน, ณาน, เณยฺย, ณิ, ณิก, ก, เณร ฯ

ชุติมา ลง มนฺตุ ปัจจัย ในตหัสสัตถิตัทธิต

มาคโธ ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิต

โปริสฺสํ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต ฯ

ประโยค ๑ – ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๕๘

---

๑. พยัญชนะที่สุดวรรค ๕ ตัว คืออะไรบ้าง ฯ เกิดในฐานไหน ฯ และมีชื่อเรียกว่าอย่างไร ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อคฺยาคารํ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. ครุ (ครู) ซึ่งเป็น อุ การันต์ในปุงลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างไรบ้าง ฯ

๔. กิริยาศัพท์ใด ชื่อเหตุกัมมวาจก ฯ มีอุทาหรณ์ว่าอย่างไร ฯ และในเหตุกัมมวาจกนี้ ลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๕. ต ปัจจัย ในกิริยากิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี รฺ หรือ สฺ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็นอะไรได้บ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบ ฯ

๖. อะไร ชื่อว่าทิคุสมาส ฯ และทิคุสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จตุทฺทิสา, ปญฺจินฺทฺริยํ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในอัพยยตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ เมธาวี ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.